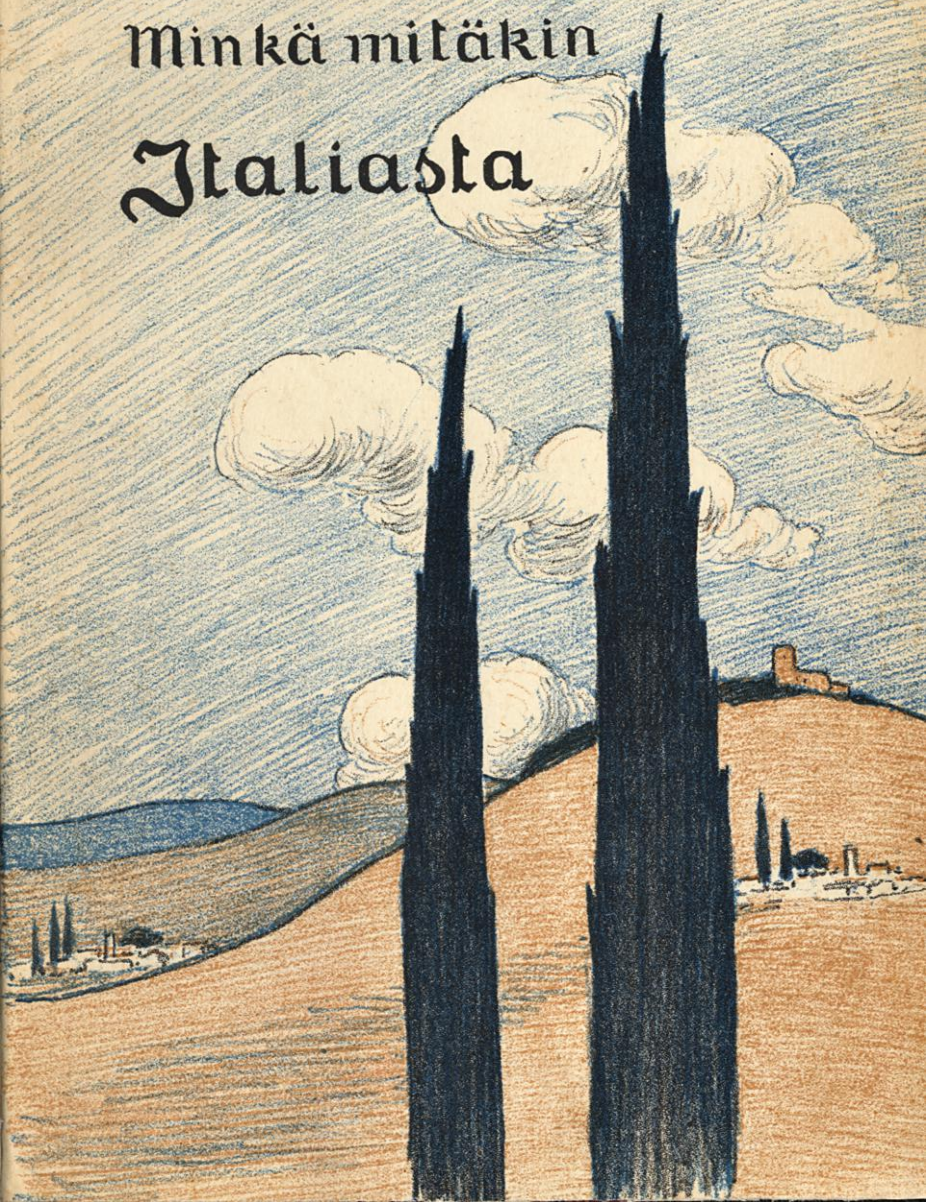

Juhani Aho

Minkä mitäkin

Italiasta

MINKÄ MITÄKIN ITALIASTA

JUHANI AHON teokset:

- Muuan markkinamies.* Toinen painos. Hinta 1 mk.
- Rautatie.* Toinen painos. Varustettu Eero Järnefeltin piirtämillä kuvilla. Hinta 3 mk. 75 p. — Helppohintainen painos. Hinta 85 p.
- Papin tytär.* Toinen painos. Hinta 2 mk. 75 p.
- Helsinkiin.* Hinta 2 mk. 75 p.
- Lastuja I.* Toinen painos. Hinta 2 mk. 75 p.
- Yksin.* Toinen painos. Hinta 2 mk. 50 p.
- Lastuja II.* Toinen painos. Hinta 2 mk. 75 p.
- Papin rouva.* Hinta 3 mk. 75 p.
- Muailman murjoma.* Lukujen alkukuvat on piirtänyt Eero Järnefelt. Hinta 2 mk.
- Heränneitä.* Hinta 2 mk. 25 p.
- Lastuja III.* Kuvat piirtänyt Eero Järnefelt. — Hinta 3 mk. 75 p.
- Panu.* Toinen painos. Hinta 6 mk.
- Panu,* neli-näytöksinen näytelmä. Hinta 2 mk. 25 p.
- Lastuja IV.* Toinen painos. Hinta 2 mk. 75.
- Lastuja V* (sisältää m. m. kertomukset Hellmannin Herra ja Esimerkin vuoksi). Hinta 2 mk. 75 p.
- Katajainen kansani.* Hinta 2 mk. 25 p.
- Katajainen kansani.* Toinen sarja. Hinta 2 mk. 25 p.
- Aatteiden mies,* piirteitä August Fredrik Soldanin elämästä. Varustettu Soldanin y. m. tekemillä kuvilla. Hinta 6 mk. 75 p.
- Kevät ja Takatalvi.* — Kevät. Hinta 4 mk. 75 p. — Takatalvi. Hinta 3 mk. 75 p.

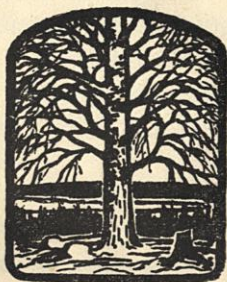

Pyhäin Pietarin kirkko.

JUHANI AHO

MINKÄ MITÄKIN ITALIASTA

HELSINGISSÄ
KUSTANNUSOSAKEYHTIÖ OTAVA

CHAPMAN

MIKÄ MITÄ
ATSAIAT

1906

C

HELSINGISSÄ 1906

HELSINGIN UUSI KIRJAPAINO-OSAKEYHTIÖ

RAUTATIEMATKA SEMMERING VUORISTOSSA.

On ilta myöhä, kun lähdetään Wienistä etelään päin.

Sinne tullessa on halu päästä päiväiseen etelään kiihtymistään kiihtynyt. Yhtä samaa suomalaista talvea oli ollut melkein sinne saakka. Unkarinkin, jota palanen vilahdukselta sivuutettiin, näytti lumen peittämältä tasangolta. Ja Wienissä oli lunta yhtä paljon kuin Helsingissä tammikuun pyryjen aikana. Miehen korkuiset kinokset kohosivat kahden puolen katuja likaisina ja rumentavina. Jos tässä mieli päästä kesämaahan, niin täytyy kiirehtiä.

Mutta ei juuri siltä näyttänyt, että pian oltaisiin etelässä. Junassa oli kylmä ja seura kolmannessa luokassa aivan kotimainen. Ihmeellistä sentään, kuinka ihmiset kaikkialla ovat samannäköisiä. Puhumattakaan herrasväestä ja keski-säädystä, näyttävät talonpojatkin olevan samaa

sukua. Niitä on junassa useita. Ne ovat jostakin Etelä-Itävallan vuoristosta ja pukuna niillä on housut selvää sarkaa ja turkki lammasnahkaa. Eivät juuri paljon puhu toisilleen, istuvat ja tupakoivat ja evästään syötyään paneutuvat penkille pitkäkseen. Epäilemättä on heillä vuoristoissaan samanlainen elämä kuin meillä järviemme ja jokiemme rannoilla: karu luonto, kylmät talvet, leipä tiukassa. On tuossa sentään muuan mies, joka näyttää vähän erikoisemmalta. Hänellä on koukkuisempi, etelämaalaisempi profiili, parta musta, silmät ruskeat ja valppaat ja vilttihatussa höyhentöyhtö. Kuvailen, että hän on vuorimaiden metsästäjä, kauriiden ampuja. Ja tuon tuostakin katsastaa hän ikkunasta ulos. Luonto näyttää vetävän häntä niinkuin sitä, joka on tottunut sitä rakastamaan sen seurassa eläessään.

On yö, mutta onneksi sentään paistaa kuu ja maisema on mitä harvinaisin. Matkakirjan mukaan pitäisi rautatiematka Wienistä Italian rajalle olla harvinainen niillekin, jotka ovat paljon maailmata nähneet, eikä ainoastaan minulle, joka en ole nähnyt muita vuoriseutuja kuin Puijot ja Kolivaarat. Semmering-rata sanotaan olevan maailman omituisimpia ja suuremmoisimpia.

Tasangolla oli vähän aikaa lumi kadoksissa, siellä täällä vaan pellon ojien pohjassa kiilui joku vanha kinos. Mutta pian on maisema taas täysin talvinen. Vaivoin saapi ikkunan ruudun

sulana pysymään siihen hengittämällä. Se, minkä siitä näkee, palkitsee kuitenkin sen pienen vaivan, minkä se tuottaa.

Juna kulkee laaksossa kahden kukkulajonon välissä. Kun taivas on pilvessä eikä kuu pääse esille, eroitan vaan haamut kukkuloista. Ne ovat vielä loivia, niiden rinteillä on kai viljelyksiä, koska metsäin välissä on aukkoja. On siellä kyliä ja kaupunkejakin, joista tuikkaa tulia. Mutta ihmisiä ei näy pienillä asemilla enemmän kuin meillä kotonakaan. Ja kun asemahuoneen takana kasvaa härmäinen koivu ja kuusien oksat oikiavat lumen alla, niin ei voi kuvailemallakaan kuvailla, että olisi lähes viikon päivät matkustanut melkein suoraan etelää kohti ja että huomeniltana olisi jo määrä soudella gondolassa Venetsian laguuneja pitkin.

Yhä kauemmas näyttää kesämaa poistuvan. Vedän kasvoni pois ikkunasta, nojaan penkkiini ja panen tupakan. Sen sammuttua menen hetkeksi unen horrokseen, nukun ehkä tunnin tai toista, kun herään — Kuusamossa.

On ensiksikin niin kylmä, että puistattaa sie-lua ja ruumista. Sitten ei näy ikkunasta niin mitään, sillä se on käyttänyt tilaisuutta hyväkseen ja vetäytynyt paksuun riittaan. Ja kun vihdoinkin saan sen sulaksi, luulen olevani varma siitä, että ollaan kaukana Kajaanin takana.

Laakso on jäänyt tuonne alas ja juna kohonnut vuoren kylkeä kiipeämään. Oikealla puolella on jyrkkä metsäinen rinne. Vasemmalla on hui maava putous, niin että näyttää siltä kuin kulkisi kuusien latvoja myöten. Ja alhaalla luminen tasanko, josta ei tiedä, onko se peltoa, niittyä vai jäätynyttä järveä. Tasangon toisella puolen on samanlainen vuori kuin mikä on tämä, jota juna kulkee. Sen takana on samanlaisia, jotka jo selvästi erottaa selvinneeltä taivaalta paistavan kuun valossa.

Mitä mahtavia tunteita ne ovatkaan! Kuusta ja mäntyä ne kasvavat ja niiden muodostuskin on tuttu suomalaisen silmälle. Se on kuin onkin tämä meidän kotoista alppiseutua. Hyvin harvassa häämöittää joku maja tai pienempi kylä ja ehdottomasti tulee ajatelleeksi, ett'eivät kai ne, jotka ovat tämän rautatien rakentaneet, ole rakentaneet sitä paikallisliikkeen takia, sillä mitäpä hyötyä olisi muulla maailmalla yhteydestä näiden kivikkömännikköjen kanssa.

Vaan sinne jäävät pian kuvailut Kuusamosta ja kotimaasta.

Juna on yhä vaivaloisemmin ahertanut ylöspäin päästäkseen. Muutamalla asemalla on valjastettu kaksi veturia eteen, vaan ei vauhti siitäkään ole suuresti enentynyt. Tehtävä matka ei olekaan leikintekoa. Mäkirinteet ovat muodostuneet vuorien kyljiksi. Kuta ylemmä on noustu,

sitä ylemmää nousevat huiput. Ollen äsken pyöreitä ja lempeitä, ovat ne nyt kulmikkaita, jyrkkiä ja uhkaavia. Paljas puuton kallio putoo mustanpuhuvana huimaavasta korkeudesta, melkein yhtäsuuntaisesti vaunun seinien kanssa yhtä huimavaan syvyyteen.

Viljelyksestä ei näy paljon jälkiä. Jollain niityntapaisella pyörylällä on pieniä heinäsuovia, jotka hukkuvat lumen alle. Mutta sen sijaan ilmaantuu kallioiden huipuille ja kuilujen reunoille haaveellisia, kummallisia muotoja, jotka vasta useamman nähtyään silmä viimein ymmärtää selittää vanhoiksi ritarilinnoksi. Kuta louhusemmaksi tulee maisema, sitä tiheämmässä niitä näyttää olevan. Jos olisivat ajat entiset vanhat, niin varmaan saisimme monet matkaverot maksaa, ennenkun pääsisimme niiden ohi.

Tie ei enää pääse suorasti nousemaan, sen täytyy kiertää kuin karjanuran. Parastaan tehden menee se pitkissä kiemuroissa vuoren ympäri, nousten ja yhä vaan nousten. Pari kolme kierrosta tehtyään saman keilan kylkiä pitkin ei sen matka eteenpäin ole ollenkaan edistynyt. Mutta sen täytyy päästä eteenkinpäin, päästä tuolle toiselle vuorelle, jonka rinteillä hanget kuunvalossa kimmeltävät. Eikä siinä muu auta kuin harpata kuilun yli, joka erottaa vuoren toisesta. Sitä varten on siinä kaksi kaitaista rautariukua, joita myöten juostaan toisen vuoren rintaa vasten kuin putoami-

sen pelossa ja niin kiirettä vauhtia, että juoksuunsa jäänyt koski satain askelten syvyydessä tuskin ennättää silmään tarttua.

Toisella vuorella alkaa sama leikki, sama kiertokulku ja sitä seuraa sitten samanlainen harppaus kolmannelle ja niin aina eteenpäin. Viimein näyttävät veturit kuitenkin tähän kiipeilemiseen kyllästävän. Matka heidän mielestään edistyy ehkä liika hitaasti vai hermostuttaako heitä kentties kulku ammottavain kuilujen yli.

Sillä kuin yhteisestä tuumasta puskevat he yhtäkkiä päänsä pystysuoraan kallioon ja laskevat sen läpi kuin pyssyn luoti läpi lahoneen seinän. Ja kerran siihen keksintöönsä päästyään innostumaan eivät heille enää muut keinot näytä kelpaavankaan. Tunneli seuraa tunnelia, tuskin on yhdestä päästy, niin jo toiseen upotaan, ja jos ei siihen ole tilaisuutta yhdellä puolen laakson, niin haetaan puhkaistava vuoren seinä toiselta puolen.

Sillä välin on kuukin päässyt pilvistä vapaaksi ja paistaa nyt vuoriseudun kirkkaassa yöilmassa kirkkaampana kuin minä sen koskaan ennen olen nähnyt. Se on vanha ilotulittaja ja tietää, milloin sen on edullisinta esiintyä. Hyvin se on laskenutkin jättäessään ilmestymisensä siihen asti, kunnes me ehdimme tulemaan tunneliseuduille. Vaikutus, joka syntyy, kun pilkkopimeästä umpiosta

yhtäkkiä puhallutetaan mitä heleimpään kuuta-moon, jossa vuoret kuin ukkospilvet vyöryvät toistensa hartioilla ja jossa valo ja varjo vaihtelee, on niitä, joita ei kernaasti käy kuvaamaan.

Koko yö kestää tätä nousua. Ja kuta ylemmällä tullaan, sitä korkeammiksi ja paksummiksi kasvavat vuoret, sitä likemmin ne liittyvät toisiinsa ja sitä ahtaammiksi käyvät laaksot, muuttuen lopulta vain halkeamiksi. Lumikinokset kasvavat samassa määrässä. Paikotellen näyttää siltä kuin mentäisiin alas vyöryneiden kinosten läpi. Muutamia päiviä sitten oli kaikki kulku keskeytynyt, kun rinnettä alas syösseet lumivuoret sulkivat väylän ahtailla solateilla.

Aamu alkaa koittaa. Yö on kulunut pikemmin kuin sitä ehti ajatellakkaan.

Päivän valetessa pysähtyy kulkue pienelle asemalle, joka on korkein paikka tällä välillä ja jota ylemmällä ei tarvitse enää pyrkiä. Siellä on hiljaista ja juhlallista. Melkein kaikki junassaolijat nukkuvat. Ainoastaan muutamia rautatievirkamiehiä liikkuu asemasillalla, sillaa kun hienonääninen sähkötiuku yhtämittaa soi asemahuoneen seinässä.

En malta olla hiipimättä ulos. Taivas on kuulakka, lumi narskahtelee jalkain alla. Ensiksi en erota muuta kuin asemasillan katoksen, jossa on

vielä puolipimeä. Kuljen sen päähän ja näen että on pysähdytty kuin mahdottoman suuren jätti läisuunin pankolle, johon asema on kiinnitetty kuin linnun pesä. Vuorenhuippua ei kuonnu näkymään, mutta sen rinne melkein riippuu pään päällä. Katsahdan toisaalle. Siellä on taas toinen samanlainen vuori, yksi ainoa keskeytymätön lumipatsas ja takana ja kupeella lukematon joukko samanlaisia. Silmä mittaillee niitä puolihämärästä laaksosta aina ylös huippuun, jossa aurinko jo punasena ruskona ilmaisee tuloaan.

Ne vaikuttavat melkein kuin hirviöt, ne eivät tunnu ainoastaan eläviltä olennoilta, vaan puolijumalilta. Linnoja ja kyliä siellä täällä. Mutta ne ovat niin turvattomia ja pieniä, että vuori ainoastaan säälistä ei pudistane niitä pois.

Juna seisoo tässä kauvan. Veturit ajetaan talliinsa saamaan ansaittua lepoa. Sijaan tuodaan toinen, nyt enää vaan yksi, sillä tästä alkaa alamaaki. Sitä tehtäessä kuluu aikaa joku puoli tuntia. Sillä välin punettuvat punettumistaan vuorten huiput. Valoa heijastuu laaksoonkin. Aamunhämärässä esiyytyy siellä yhä useampia taloja, kyliä ja kaikkein alimmaisena pieni kaupunki, jonka keskestä pistää esiin kirkontorni, kumpuilee savukiemuroita lämpiävien huoneiden piipuista ja kuuluu heikkoa, himmeätä ääntä alkavasta liikkeestä.

»Fertig!» huutaa junan johtaja, toinen puhalttaa jahtitorveen, veturi viheltää ja me lähdemme tästä puoleen laskeutumaan yhtä jyrkkää tietä alas kuin olimme tähän asti nousseet sitä tänne ylös.

1893.

ENSIMÄINEN VAIKUTUS ITALIASTA.

Lukemattomat ovat ne vaikutukset, jotka matkustaja saa vähänkään tässä maassa liikkueessaan. Oudoksestaan ovat ne niin voimakkaita ja huumavia, että kestää päiviä itsekuhunkin seutuun tultua, ennenkun ehtii ne selvittää itselleen. Pitkät ajat tuntuu siltä kuin takaraivossa olisi jonkunlainen kovaksi kivettynyt kudosis, jota ei koskaan luule voivansa päästä auki kerimään.

Mutta kaikista vaikutuksista voimakkaimpia oli kuitenkin ensimmäinen, jonka sain silloin, kun tunsin olevani Italiassa.

Olimme lähteneet Itävallan ja Italian rajalta vuoristossa laskeutumaan Lombardian tasankoja kohti. Maisema oli kuitenkin vielä jonkun aikaa sama kuin se oli ollut Itävallan puolellakin. Laaksot olivat lumen peitossa, vuorten rinteillä näytti puroja kuohuvan ja putouksissa vesi keltasena vaahtona kulkevan, mutta kun niitä tarkemmin katseli, olivatkin ne liikkumattomina ja juoksuunsa

jäätyneitä. Turkki päällä siellä liikkuivat ihmiset ja reellä ajettiin rinteitä pitkin luikertelevilla teillä.

Juna kiiti kauheata vauhtia alaspäin. Jarrut vonkuivat vaunun pyörissä niin, että tuntui siltä kuin ne pikemmin olisivat liukuneet kuin pyörineet. Kun olisi ollut edes suora mäki lasketta-
vana. Mutta se mutkitteli nyt alas niinkuin oli äsken mutkitellut ylös, nakkasihe milloin yhdelle puolen laaksoa milloin toiselle, puski milloin tunnelin seinään milloin siitä ulos ja näytti vaan vauhtinsa avulla pysyvän kiinni kohtisuorissa kallioissa.

Siinä menossa ei kauvan kestänyt, ennenkun lumet hävisivät ja maisema alkoi saada uusia muotoja. Puuhuoneet katosivat ja sijaan tuli kivistä rakennettuja kyliä. Samalla tein sen huomion, että vuorten rinteiltä väheni metsät. Pitkät matkat oli vaan kaljua ruskeata kalliota, joka monissa paikoin oli murennut kuin rapakivi. Sitä mukaa tulivat näköpiirin ääriviivat pyöreämmiksi ja pitkulaisemmiksi, joka kaikki ennusti sitä, että oli tulemaisillaan alanko. Rautatien myötämaat eivät myöskään olleet niin törmäisiä kuin ennen. Tie oikeni oikenemistaan ja löysi jokilaaksoja, seurasi niitä ja sen mutkat kävivät pitkävetäisemmiksi.

Upuneena yön valvomisesta ja alituisesta katselemisesta vetäysin pois ikkunasta ja paneusin pitkälleni nukkuakseni.

Lienenkö siinä nukkunut muutamia tuntia, kun heräsin ja — heräsin Italiassa.

Lukemalla entisaikain kirjallijain kertomuksia heidän tulostaan Italiaan olin kuvaillut, että se tapahtuisi vähitellen ja asteettain, että ensin tulisivat ensi tuulahdukset ja sitten toiset, kukin vähän voimakkaampana, kunnes vihdoinkin oltaisiin Italiassa, oikein tietämättä, missä se oli alkanut. Olin jo edeltäpäin siitä nauttinut.

Mutta näinä nopean kulun aikoina saattaa tapahtua, että kun nukkuu yhdessä maassa, niin herää jo toisessa. Enkä tahdo sanoa, että nautinto siitä olisi pienempi.

Kun olen avannut vaunun ikkunan ja nojautunut siitä katselemaan ulos, en tosin ensin näe muuta kuin pienen aseman ja muutamia talonpoikia, jotka seisovat häkkiaitaa vastaan nojaten, ja katselevat junaa sillä joutilaan ihmisen katseella, jolla he arvatenkin joka päivä samanlaista junaa katselevat. Aseman takana on laakea kenttä, jonkunlainen harvaan ja säännöllisesti istutettuja puita kasvava pelto, jonka ruskeasta pinnasta pistää esiin mataloita, valkoisia rakennuksia. Siinä ei ole vielä mitään erinomaista.

Mutta missä on lumi ja missä ovat vuoret?

Ennenkun kuitenkin ehdin siihen kysymyseen vastata, tunkee eräs toinen vaikutus päälleni ja saa minut vähäksi aikaa kokonaan valtaansa, niin kokonaan, että se melkein hervaisee

sielun ja ruumiin ja sulattaa ne kuin yhteen. Ja se on ilma ja sen ilman ihana tuoksu, joka sen tekee. Kukkain tuoksua se ei voi olla, sillä kaikki on ympärillä kulona. Heilimöivän viljan hajua ei myöskään, sillä vilja on jo aikoja sitten korjattu. Eikähän täällä ole myrttipuitakaan, jotka sen tuoksun antaisivat. Mutta kuitenkin tuntuu siltä, kuin ne kaikki ja kaikki maailman suloisimmat lemut yhteensä olisivat alkaneet maasta kohota ja ilmaan levitä. Heikosti muistelen sen joskus ennen tunteneeni tyyninä, kuivina kesä-iltoina siellä kotona, kun jostain kaukana palaneesta suosta tai metsästä tai kaskesta kantautuu niiden ilman autereeseen yhdistynyt lemu. Mutta tämä on hienompaa, puhtaampaa ja niin sanoakseni jalompaa. Se on jotain vahakynttilän ja suitsutuksen sekaista, sen voisi myöskin ajatella nousevaksi ruusupuista tehdyn rovion sijalta; mutta arvatenkin on se vaan itse maan mehua ja niiden hedelmäpuiden hengitystä.

Tekisi mieli sulkea silmät, estää näköaistin sekoittamasta sitä tunnelmaa, johonka ainoastaan hengittämällä voi tulla. Mutta silmä hakee sekin oman osansa ja löytää sen.

Lumi ja vuoret? Äskenhän olimme niiden keskessä, mihinkä ne nyt ovat joutuneet?

Tuollahan ne ovatkin ... Pitkin vaunun kuvetta ja rautatierataa pitkin katsellen näkyy ensin tuossa lähellä olevan sillan kaaret ja vähän etempänä

toisen. Ne ovat vanhoja harmaita holveja, kuka tietää kuinka monta sataa vuotta sitten rakennettuita. Niiden alitse siintää muutamia majoja ja joku tuuhea puu. Ja ylitse . . . siellä ovat vuoret ja lumi.

Nuo julmat jättiläiset, jotka äsken olivat tukehduttua syleilyynsä, jotka tuntuivat niin kömpelöiltä, raaoilta ja epä-ystävällisiltä huokuessaan kylmyyttään ja kolkkouttaan, ovat nyt muuttuneet hienoksi, lempeäksi, herttaiseksi kaukaisuudeksi. Se on leveä, sinisen ruskea ryhmä, joka asteettain kohoaa ja kohotessaan väriltään vaalenee. Siinä, mihin aurinko sattuu, on vaaleita pitkulaisia pilkkuja. Kuta ylemmä silmä nousee, sitä enemmän niitä ilmaantuu ja viimein ne muuttuvat yhdeksi ainoaksi lakanaksi. Lakana on silkkiä ja pinnat, joita se peittää, hohtelevat kuin sametti. Silmä luulee tuntevansa samaa hyväilyä kuin minkä tuntee käsi, kun se silkkiä ja sametia hivelee. Siinä näkee ensin vaan värejä niinkuin gobeliinimatossa, mutta kun vähän aikaa sitä tarkastaa, niin esiintyvät muodot ja pienetkin yksityiskohdat lähempänä rinteillä: vaaleat kirkontornit ja pienet kaupungit, matalat selänteet ja vähän korkeammat mustemmat metsät ja lumiset lakeudet niiden välissä.

Mutta kaikkein ylimpänä on itse rajaviiva. Ja se rajaviiva saa minut yhdessä hetkessä ymmärtämään kaikki, mitä on sanottu ja mitä olen näh-

nyt Italian taiteesta: sen hienoudesta, sopusuhtaisuudesta, ihanteellisuudesta ja muotojen puhtaudesta. Se tuskin eroittuu tuo viiva taivaasta ja pilvistä. Mutta se eroittuu siitä kuitenkin kuin tuskin näkyvä liitos maan ja taivaan välillä. Samalla kun se on toisen viimeinen huippu ylöspäin, on se toisen ensimmäinen aste alaspäin. Enkä minä enää ihmettele, miksi ne vanhat mestarit katsoivat niin luonnolliseksi sovittaa samaan kehykseen taivaat ja maat ja asuttaa ne molemmat ja miksi heidän taulunsa kuitenkin tuntuvat niin inhimillisen luonnollisilta.

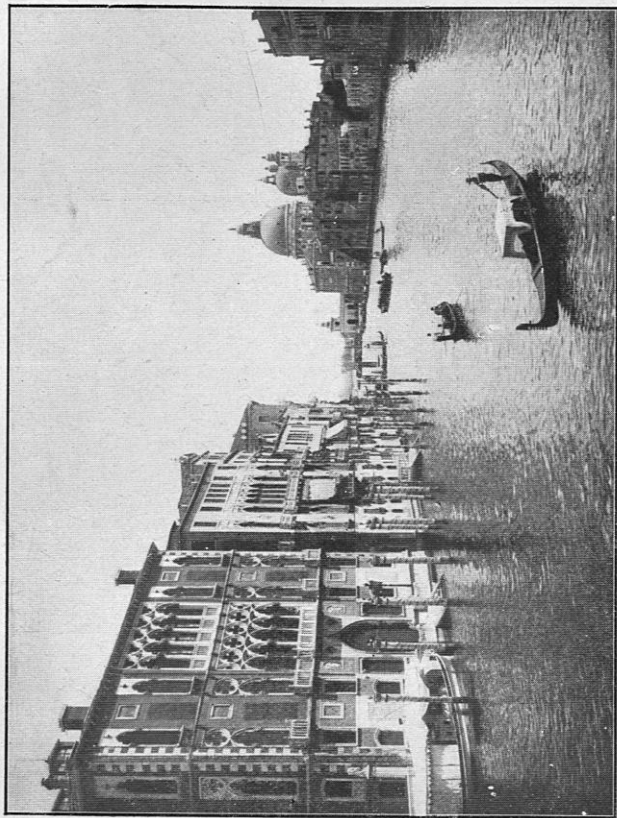
Junan taas kulkiessa eteenpäin poistuu maisema poistumistaan ja laskeutuu alppien ääriviiva yhä alemma, muuttuen lopulta sienenpunertavaksi aallon harjaksi, joka ei liiku, mutta kuitenkin elää, — niin kuin vanhoissa freskomaalauksissa elää suuren taiteilijan vetämä kauneuden viiva vielä sittenkin, kun vuosisatain vaikutukset ovat siitä kuluttaneet pois sen värit ja aivan näkymättömiksi hanganneet niiden hellemmät vivahdukset.

1893.

VENETSIASSA.

Illalla en ollut vielä saanut oikeaa käsitystä siitä, minne olin tullut. Rautatieaseman puolipimeässä rannassa oli ollut rivi soikeita korkeakokkaisia venheitä, mustia kuin ruumiskirstuja. Tietämättä oikein, kuinka se oli tapahtunut, tapasimme itsemme istumasta yhdessä niistä, puoleksi makaavassa asennossa katoksen alla eteen vedettyjen uutimien takana. Kun ne siirrettiin syrjään ja katsottiin ulos ikkunasta, oli venhe jo liikkeessä, vaikk'ei kulettajaa näkynyt. Ainoastaan melan loiske, hitainen ja määrä-aikainen, kuului selän takaa perän puolelta. Katuhan se kai oli, jota myöten kulettiin, koska oli taloja kahden puolen, haaveellisia, kummallisia, kuutamon valaisemia, — ja koska oli katulyhtyjä, jotka veteen kuvastuivat.

Mutta ei kuulunut sitä yöllistä myrinää, joka ei koskaan lakkaa suurissa kaupungeissa, ei kation kalsketta, ei pyöräin kolinaa. Ei muuta kuin

Venetsian suuri kanava

soutajan huuto silloin tällöin vastaantulijalle, ja gondolat suhahtavat toistensa ohitse salaperäisesti kuin kaksi ankeriasta kivien lomassa; tai kulumme syntyneen laineen loiskaus, kun gondolamme hiljaa hipui jonkun vanhan palatsin seinäviertä.

Onko tämä todellakin aina näin olevaa? ajattelin. Eikö kaupunki, joku rantakaupunki, sattumalta ole joutunut veden alle? Mutta onhan tuossa rappuset, jotka varta vasten vievät veden rajaan, on paalurivi jokaisen edustalla, jossa levollisesti keinuu venheitä ja pursia. Ja onhan aina vähän päässä siltoja yhdistämässä rakennuksia toisiinsa. Heikon kuutamon valossa luulen näkeväni, että nuo talot ovat melkein kaikki marmorista, niinkuin sillatkin. Niiden päädyissä ja harjoilla häämöittää veistoksia, toiset rauhallisissa asennoissa, toiset heittäen jalkaa tai nostaen kättä, yhä vielä niinkuin monta sataa vuotta takaperin. Mutta ne vilahtavat vaan, samalla kun toisia tulee sijaan, joista muutamat kasvavat kirkon torneiksi, kupooleiksi tai selittämättömiksi huippu-olennoiksi.

Poiketaan sivukanaville, kaitaisille ja ahtaille, luikerrellaan loppumattomiin, milloin oikealle, milloin vasemmalle, ohi ovien ja veden rajaan ulottuvien ikkunoiden. Rakennukset näyttävät häipyvän pilviin, niissä asuu varmaankin koko kansa ihmisiä yhteen sullottuina, mutta tulia ei näy missään, ei kuulu hiiskahdustakaan, vaikk'ei

ole vielä puoliyökään käsissä. Ei, kyllä tämä sitenkin on autio kaupunki, jonka asukkaat ovat vedenpaisumusta paenneet.

Ne olivat yöllisiä epämääräisiä vaikutuksia.

*

Mutta nyt on aamu ja astuttuani ulos asunostani näen minä olevani leveällä kadulla, oikealla kadulla tai oikeammin siltarannalla. Se kääntyy kaareksi sisään päin ja niin pitkälle kuin silmä kantaa kulkee sitä myöten edestakaisin alituinen leveä ihmisjono aina tuon tuostakin luokille kohoten ja ahtautuen yhteen siltain kohdalla, joita on rakennettu mereen päättyvien kanavien poikki.

Se näky, mikä tässä aukeaa, on maailman satumaisimpia.

Rannaton autio meren selkä siintää yhtäältä, toisaalla, tuossa likempänä, on suuria purje- ja höyrylaivoja, pieniä purje- ja höyrypursia, mitkä ankkurissa, mitkä kulkemassa, ja niiden välissä kuin salakoina suurten kalojen lomassa lukematon parvi gondoloita sinne tänne suikkelehtamassa.

Gondolan perässä pienellä kapealla kannella nyökkää kulettajan vartalo sopusointuisessa, plastillisessa soudussa. Se on niin säännöllistä ja viihdyttävän tuudittavaa, että tulee vastustamaton halu lähteä sen keinuteltavaksi.

*

Ei kuulu maailman melua, ei huutoja, ei kär-
ryjen kolinaa, vesi vaan lipattaa ja gondolan ku-
lettajan airo vaan silloin tällöin loiskahtaa. Ollaan
vesillä ja kuitenkin kaupungin keskessä. Palatsit
kohoavat taas kahden puolen, mutta ei painavina
ja uhkaavina niinkuin yöllä, vaan keveinä ja ystävällisinä ja niinkuin uisivat veden pinnalla ja aikoisivat siinä paikassa vielä ylemmäkin kohota ja liikkeelle lähteä.

Kuinka monta kertaa on sanottu ja kuitenkin aina uudelleen sanottava: mikä mainio ympäristö viihdyttämään uupunutta mieltä! Todellisuus muotoineen, väreineen ja liikkuvine elämineen ei ole liika kaukana unohtuakseen, sillä rannoilla, veden pinnalla ja silloilla ja parvekkeilla on liikettä ja elämää, mutta ei myöskään liika lähellä häiritäkseen ja hermostuttaakseen ja sekoittaakseen omia aatteitani.

Soudellaan syvälle kaupungin sisään, väylä kapenee, rannat puristuvat toisiinsa, vesi muuttuu virtavaksi, pakovesi pyrkii ulos, käännytään takaisin, annetaan virran viedä, lasketaan kivisen laiturin kylkeen, jätetään gondola ja noustaán maihin, syvennyttään kaupunkiin, ja ollaan aivan toisessa maailmassa, jossa ei ole aavistustakaan merestä.

Kapeat pienet kadut kuin solat luikertavat eksyttävässä harhalinnassa, et tiedä, minne menet, mutta menet sinne, minne vie vahvin ihmisvirta.

Välistä ei mahdu kuin yksi toistaan sivuuttamaan, välistä levenee sola kuin pieneksi piha-
maaksi, johon silloin ovista ja ikkunoista vuotaa
hedelmä- ja kukkaisvirta, jossa iloista kansaa
kihisee huutaen, tarinoiden ja laulahdellen ja sit-
roja ja mandoliineja soitellen. Välistä tulee vas-
taan laajempi tori, jossa vanhan vanha homehtunut
sammalinen veistokuva seisoo alituisesti lirittävän
vesisäiliön keskessä, minkä reunoilla päiväpais-
teessa istuu joutilaita avopäisiä vaimoja ja leikkii
pajattava lapsiparvi, ryysyinen, kiherätukkainen ja
mustasilmäinen.

Siinä on kirkko, sen ovi on auki, käyt sinne,
kaikki melu katoa. Himmeässä valossa hiipii
äänettämiä olentoja, siellä täällä tuikkii muutamia
kynttilöitä ja heikosti kuuluu jostain messupapin
etäistä hyminää.

Tulet ulos, syvennyt uudelleen äskeisille sok-
keloisille urille, seuraat nimettömien katukanavien
reunoja, kiipeät sillan poikki, kulet ja kulet tietä-
mättä ja tahtomattakaan tietää, minnekkä tulet.

Ja tietämättäsi tulet yhtäkkiä suurelle soikealle
torille. On niinkuin tulisit takapihalta suoraan
kuninkaan linnaan, satumaiseen, häikäisevään, itä-
maiseen. Koko lattia laskettuna hienolla sileällä
kivellä, joka niin viihdyttävästi ottaa vastaan jal-
kaa, joka sitä koskettaa. Tori tohvelien ja
silkkikien kävellä, ja jota ei koskaan ole he-
vosen kavio eikä vaunun pyörä kuluttanut. Kol-

mella kulmalla pilarikäytävä, kolmen yhtämittaisen palatsiseinän sivulla, sisällä kaikki Bagdadin kalliit kivet, kullat ja hopeat kimallellen siloisten lasien läpi. Neljännellä kulmalla kummallinen epäsäännöllinen kirkko, jonka päädyssä paistaa kultaselle pohjalle sovitettuja mosaikki-maalauksia, jonka seinät ovat moniväristä marmoria, jonka sadoissa kolpperoissa, räystäissä ja kulmakkeissa elää kokonainen kaupunki ihmisiä, enkeleitä, pyhimyksiä, lintuja ja muita usein ymmärtämättömiä eläimiä marmoriin veistettyinä ja metalliin valettuina.

Päivä paistaa heleästi. Satamäärin kyyhkysiiä lentelee ilmassa tai juoksentelee avonaisella torilla. Käyskentelet siinä heidän keskessään, heittäen jyvän sinne, toisen tänne, istahdat penkille, ojentat kätesi ja annat heidän tulla siitä noukkimaan. Näet käännähtäessäsi, että selkäsi takana on toinen tori, jonka kahden puolen kohooa samallaiset palatsit kuin tämän ja jonka perillä siintää meri, missä taas lepättelee purjeita, kiitelee pieniä höyrypursia ja nuokkuu gondolan kulettajain solakoita vartaloita sopusointuisessa, tuudittavassa soudussa.

Tekee mielesi alkaa uudelleen sama matka, tehdä vielä kerran sama kiertokulku tässä kummallisen haaveellisessa satukaupungissa, lähteä tästä ja tulla tähän aina takaisin — tänään, huomenna, ylihuomenna . . .

Soudella, kävellä ja liikkua, istua, aprikoida ja uneksia, katsella liikettä ja vilinää ympärillään, ja samalla elää niissä aatoksissa, jotka tulevat ja menevät, mutta jättävät aina askelensa sijat jälle-
leen — liekö siihen missään sopivampaa paikkaa kuin tässä?

1893.

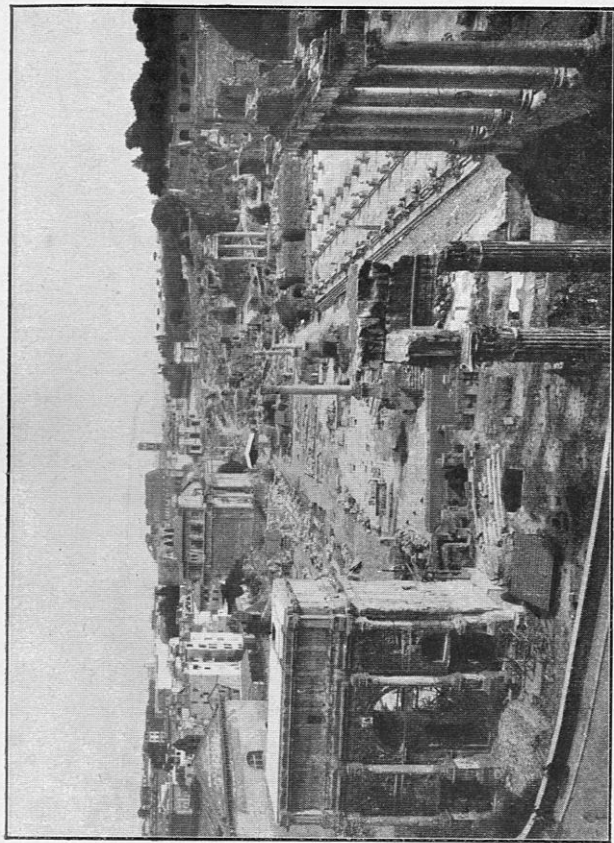

NÄKÖALA PIETARINKIRKON TORNISTA.

Siirtäisin ja siirtäisin mielelläni ottamasta kuvatakseni itse Roomaa, joka lepää tuossa jalkojeni alla. Mutta uudestaan ja aina uudestaan kääntyy siihen silmä ja takertuu sen yksityiskohtiin. Näin täältä katsellen ei se kuitenkaan ole se, miksi sitä olin kuvaillut ja joksi sitä luultavasti kaikki muukalaiset kuvailevat. Sillä se ei tee ollenkaan sen »vanhan» Rooman vaikutusta, jota siltä odotaisi. Vanha on täälläkin, kaiken vanhan pesäpaikassa, peittynyt uuden alle. Uudet palatsit, uudet kivimuurit ja vähä vanhemmat kirkontornit, joita on kuin seipäitä suuressa pieleksessä, peittävät ne rauniot, joita niin mielellään näkisi. Forumista ei löydä kuin muutamia pilareita tarkalla etsimisellä. Riemuportit ja voittajakeisarien kunniapatsaat peittyvät laaksoihin. Ainoastaan muuan pyöreä lasikatto ilmaisee, missä seisoo Panteon, johon kaiken maailman jumalat olivat kokoontuneet nauttimaan suvaitsevaisuudesta, mihin

maailma kerran oli päässyt, mutta missä se nyt taas on niin kauvaksi eksynyt. Mutta on kuitenkin yksi raunio, jota eivät vuosisadatkaan ole saaneet alleen haudatuksi. Se on Kolosseum, flavilaisten keisarien vanha sirkus, jossa gladi-aattorit taistelivat, jossa jalopeuroja ruokittiin kristittyjen lihalla, joka on saanut palvelia keskiajan paroonien linnoituksena ja josta on vedetty suunnattomat määrät rakennusaineita palatseihin ja kirkkoihin. Vaan ei sittenkään ole siitä saatu lohkotuksi kuin puolet. Toinen seinä seisoo vielä miltei entisensä korkuisena, se on kuin vuori rotkoineen, on jättiläispääkallo onteloineen, on niinkuin vanhan maailman valtijaan aivokoppa, josta sisältö on juossut kuiviin ja jonka silmän reiät tuijottavat loistottomina ja aatteettomina tyhjyyteen. Kaikista päivän häikäisemistä valko-seinistä huolimatta erottuu sen ruskea ryhmä, joka, kun päivän säteet siihen sattuvat, on kuin hehkuva tiilikoko. Olen nähnyt sen toisessakin valossa, ilotulien hehkussa. Karnevaalin aikana se valaistiin bengaalitulilla. Silloin oli se, kun tulta ja tulikiviä näytti syöksyvän kaikista sen aukoista, kuin maanalaisen tulivuoren, kuin itsensä helvetin hehkuva kita.

Kolosseumin luona on Konstantinin riemuportti ja sen alatse alkaa ikivanha, maailman kenties vanhin ja vankin maantie Via Appia. Alkuosa sitä on peitossa tai hävitetty, vasta tuolla,

Forum Romanum

missä kamppanjan laidassa ylenee pyöreä linnoituksen tapainen Sesilia Metellan hautahuone, alkaa erottaa tuon sotatien pohjaa, joka suorana linjana juoksee läpi koko Italian. Sen tien varressa ovat katakombit ja jätteitä Roomalaisten hautakammioista, kolumbaarioista. Siellä myöskin Karakalla keisarin rakentama kylpylaitos, johon aikoinaan mahtui kolmetuhatta uimamiestä ja jonka rauniot vieläkin vetävät vertoja Kolosseumille. Mitä ovatkaan kaikki nykyajan mukavuuDET tämän saunarakennuksen rinnalla. Viileäin palatsimaisten holvien alla voivat siellä vapaat kansalaiset viettää päivät päästään kylpien, kävelen, voimistellen, lukien ja keskustellen päivän tapahtumista. Nykyaikaiset klubiolot ovat vaan heikkoa jälittelyä siitä, mihin Roomassa sillä alalla jo oli kehitytty.

Tuolla näkyy sitten Kolosseumin yli monista kirkolliskokouksistaan mainion Lateraanin kirkon katto, jonka harjalla seisoo koko uusi testamentti kaksinetoista edusmiehineen. Siellä on sen yhteydessä nyt museoksi muodostettu vanha Vatikaani, joka yksinkertaisuudellaan muistuttaa niitä aikoja, jolloin katoollinen kirkkokin vielä oli yksinkertainen ja hallitsi maailmaa sisällisellä mahdillaan. Aivan lähellä sitä on sitten kirkkorakennus, joka kätkee sisässään tämän saman kirkon ja koko maailmankin suurimman humbuugin. Siellä ovat pyhät portaat eli *scala sancta*, jotka tarun mukaan

ovat Jerusalemin temppelistä tuodut ja joita myöten polvillaan nousevalle suodaan vuosikausien, en muista monenko, synninpäästö. Niitä myöten konttasi aikoinaan Lutheruskin, mutta kääntyi päähän päästyään kivakasti ympäri päättäen tiukasti mielessään, että jos ei usko auta, niin eivät ainakaan tällaiset teot; ja niitä myöten näin minä vielä nykyaikuistenkin syntisten pyrkivän autuuttaan kohti.

Ja kun silmä kerran on kirkontorneihin kiintynyt, niin alkaa se hypellä rististä ristiin. Ja ne ne ovatkin, jotka muodostavat päävaikutuksen Rooman kaupungin katselijaan. Koetan niitä lukea, mutta haihdun pian. Eikähän se ole kuin pieni osa, joka nousee yli palatsien ja muiden rakennusten. Suuri joukko kaikkein vanhimpia on aikojen kuluessa hautautunut asuinhuoneiden seinien väliin. Vasta silloin, kun on tullut rukoushetki illoin tai aamuin ja kaikkien kirkkojen kellot ilmoittavat siitä, tuntee niiden paljouden. Tänne kuuluu se nytkin niin selvästi, suuret äänet sulavat pieniin ja kaikki pyrkivät kuin yhtyneenä virtana Pietarin kirkon kupoolia syleilemään.

Jo olisi aika astua alas. Johan on ehtinyt tarttua mieleen tuo kuva, jonka muodostaa sininen meri, ruskea tasanko, sinisen vihreät vaaleahuippuset vuoret ja punertavan valkea kaupunki lukemattomine ikkunoineen ja huippuineen, ja siellä täällä kohoaa jostain puistosta suippo kuu-

sen muotoinen sypressi ja petäjän sukuinen pinia, jonka solakan varren päässä oleva tuuhea latva on kuin aukaistu sateen varjo.

Mutta heitämme vielä silmäyksen ihan jalkojemme alle. Siinä on Pietarin kirkon edustatori, kahden pilarikäytävän syleilemänä, jonka keskustassa on suippo obeliski, Egyptistä tuotu ja kaksi suihkulähdettä, jotka eivät koskaan lakkaa utuista vettä ilmaan puhaltamasta. Siinä ovat toisella puolella Vatikaanin pitkät huonerivit, laajat pihat ja vielä taampana korkeiden muurien ympäröimänä paavin yksityiset puutarhat, jonne ei ketään vieraita päästetä ja joiden piireistä ei astu ulos maailman ensimmäinen vanki, joka samalla kenties on maailman mahtavin hallitsija. Tornin vartija viittaa sinne sormellaan, ja näyttelee mitä teitä hän siellä ajelee ja käyskentelee kahden kardiinaalin tukemana. Olisimme hänet nähneet mekin, jos tulimme aikasemmin aamulla. Mutta nyt hän luultavasti istuu tuon ikkunan takana, josta joka ilta tuikkaa tuli puoleen yöhön, jossa hän silloin tällöin itsekin näyttäytyy ja josta on näköala yli sen Rooman, mikä ei enää ole hänen, mutta mitä hän ei vielääkään ole lakannut toivomasta. Onnistuneeko se koskaan, mutta on se ainakin toiveiden arvoinen, vaikk'eivät ne toteutuisikaan — ja tuskinpa on ihminen kauniimman näköalan edessä milloinkaan turhempia haaveillut.

ROOMAN KATAKOMBIT.

Olimme laskeutuneet alas Pietarin kirkon ku-poolista ja käyskennelleet kirkossa itsessään. Siellä kristityn maailman mahtavimmassa ulkonai- sessa huippupaikassa, sen komeimmassa temppe- lissä tuli mieleemme ajatus mennä sinne, missä ovat tämän saman maailman matalimmat majat, ja me päätimme mennä katakombeja katsomaan.

Tiemme sinne kulki vanhan *Forum roma- num*'in kautta, läpi tuon maan sisästä kaivetun laakson, jossa ei enää ole paljon mitään järellä siitä, mitä se ennen aikaan oli. Ainoastaan joita- kuita pystyssä säilyneitä pilareita, vähän useam- pia pilarien jalustoja, jotka osoittavat missä se ja se temppeli ennen seiso. Sitten muuan jotenkin säilynyt riemuportti myöhemmiltä ajoilta ja lyhyt palanen *Via sacra*'n (pyhän tien) kivitystä — siinä kaikki. Mutta on siinä kuitenkin tarpeeksi voi- dakseen karttain, kuvain ja etenkin ympäristön avulla täydentää mitä puuttuu ja ainakin likimain

saada esille, millainen tämä roomalaisen maailman keskipiste on mahtanut olla. Ja kaunis paikka se lienee ollut. Tuolla toisessa päässä Kapitolium temppeleineen ja marmorisine jumalan-kuvineen, toisessa päässä riemuportti, josta kaikki voittajat tulevat sisään, vasemmalla Palatinon kukula ja siinä sijaitsevat keisarien palatsit, oikealla taas temppeleitä, kaikki luultavasti marmorista tai ainakin marmorilla vuoratut. Kokoontua sellaiseen ympäristöön, Italian sinisen taivaan alle, kuuntelemaan sellaisia puhujointa kuin Sisero ja Kato ja vapaana kansalaisena päättämään koko maailman asioista — se mahtoi olla miehen arvoista tehtävätä. Ja sehän se olikin sitä iha-noitua antiikia, jota me vielä tänäkin päivänä hai-kealla mielellä kuvittelemme sen raunioita kävel-lessämme.

Mutta samaan aikaan kun Forum oli komeim-millaan ja Rooma mahtavimmillaan, alettiin sen perustuksia jo hiljalleen jäytää ja sitä sitkeästi piirittää lopullista valloitusta varten. Alettiin kai-vaa noita maanalaisia vallihautoja, jotka kerran koko vanhan maailman pohjan kovertaisivat ja saisivat sen siihen paikkaansa luuhahtamaan. Ruvettiin kaivamaan katakombeja.

Katakombit ovat kaukana ulkopuolella kau-punkia. Sinne on pitkä ikävä tie kahden yksi-toikkoisen muurin välissä ja tuntuu sitä kävel-lessä kuin todella olisi vuosisadat kulettavana

yhdestä aikakaudesta toiseen. Tien varressa tapaa vaan muutamia harvoja muistomerkkejä, joista suurimmat Karakallan rakentaman kylpylaitoksen rauniot ja kolumbariot, vanhat roomalaiset haudat. Sitten alenevat muurit ja Kampanja alkaa auveta eteen. Siinä, missä se varsinaisesti alkaa, on Pyhän Sebastianon luostari ja kirkko. Tämän kirkon alla on yksi katakombiryhmä, jonne mennään itsensä kirkon kautta. Siellä varustetaan meidät ja muut samaan seuraan sattuneet vahakynntilöillä ja pieni räjäjäinen munkki lähtee oppaaksi, varotettuaan ensiksi, että pysyisimme tarkkaan hänen kintereillään, sillä kuuluu välistä tapahtuneen, että oudot ovat tänne eksyneet.

Varotus onkin hyvään tarpeeseen, sillä munkki, jolla ei ole muuta tehtävää kuin luotsata muukalaisia, kiiruhtaa minkä ennättää meidän edellämme joutuakseen uusia tulijoita vastaanottamaan ja uusia juomarahoja ansaitsemaan.

Ei voi juuri olla jyrkempää vastakohtaa kuin se näkö, mikä äsken oli silmäimme edessä ja tämä, jossa nyt olemme emmekä näe mitään. Täytyi varmaan olla vankka usko niillä, jotka sen tähden vaihtoivat elämän Italian sinitaivaan alla näihin komeroihin ja ahtaihin käytäviin, vaikkapa vaan lyhemmäksikin ajaksi.

Alussa on aivan mahdoton saada mitään selkoa siitä, missä ollaan ja mitä nähdään. On täysi työ varoessa, ett'ei jalka joka hetki kompastuisi

johonkin kynnykseen ja pää kolahtaisi matalaan kattoon. Mutta kun silmä vähän alkaa tottua heikkoon valaistukseen, näemme me kulkevamme kaitaista, mutkittelevaa käytävää, joka parahiksi on kahden olkapään levyinen. Käytävän seinissä on molemmissa tuon tuostakin koverrus tai kolp-pero, johon aikoinaan on ollut haudattuna joku ensimmäinen kristitty, mutta jonka kirstu ja ruumis tai joku jäännös niistä nyt lepää jonkun luostarin tai kirkon seinämässä tai sillan alla. Aikoinaan kuuluu seinissä myöskin olleen kivilaattoja kirjoituksineen ja maalauksineenkin, joita ensimmäiset kristityt maalarit ovat niihin sommitelleet, mutta ne kaikki ovat jo aikoja sitten irtirevityt. Raakalaiset ovat kultaa ja kalleuksia etsiessään olleet osaltaan hävitystyötä tekemässä, mutta suurimman osan siitä ovat kuitenkin kristityt tehneet pyhäin luita etsiessään ja pois viedessään. Jällelle jääneet ovat paavien pois korjaamia ja suurin osa hautatauluja on paavillisissa museoissa. Jos niitä joku määrä olisikin vielä paikoillaan, ei niitä oppaan hätäisyyden tähden ehtisi tarkastaa.

Vihdoin hän kuitenkin pysähtyy. Hän on tullut pienelle mustalle aukolle, josta antaa meidän astua sisään. Kun kaikki olemme tulleet muutamia rappuja alemma, näemme seisovamme pyöreän huoneen keskellä.

Niinkuin tunnettu rakennettiin katakombit alkuaan haudoiksi. Kristityt, jotka kaikessa tahtoivat

erottautua pakanoista ja jotka uskoivat ruumiinkin ylösnousemiseen kuoleman jälkeen, eivät tahtoneet polttaa kuolleitaan. Kun maanpäälliset hautausmaat eivät olisi saaneet olla rauhassa, tehtiin ne näin maan alle ja siten syntyi kokonaisia maanalaisia kuolleitten kaupunkoja, joiden yhteen laskettu hautaluku noussee ainakin kuuteen miljoonaan. Vaan tulivat sitten vainojen ajat. Kristittyitä ajettiin takaa kuin koirat ajavat saaliitaan. Silloin olivat katakombit mainioita lymypaikkoja, silloin siellä tarvittiin vähän väljempiäkin suojia ja yksi niitä sellaisia on se, mihin nyt laskeudumme.

Alkujaan lienee tämä tällainen huone ollut perhehauta, koska seinissä on vieläkin kirstujen sijoja. Sitten ovat sitä pakolaiset käyttäneet lymypaikkanaan, eläneet täällä luolassa ja jumalansanaa harjoittaneet paossa esivallan tieltä. Mutta keisarrilliset verikoirat osasivat tännekin tien, tulivat tuosta samasta aukosta mistä mekin tulisoihtuineen sisään niinkuin mekin ja tuolla seinämällä kertoo opas sen ja sen marttyyrin saaneen surmansa. Mutta siitä paikan maine vaan kasvoi. Se muuttui pyhäksi merkkipaikaksi, se laitettiin kappeliksi ja siihen pystytettiin alttari ja risti. Kun vainot olivat ohitse, kun ruumiit uskallettiin haudata maan päällisiin hautausmaihin eikä katakombeissa enää tarvinnut turvaa hakea, tultiin tänne kuitenkin messuja pitämään ja rukoilemaan.

Silloin sai katakombien maine varsinaisesti alkunsa ja pyhiinvaeltajia ovat sitten seuranneet matkailijat.

Mutta matkailijoilla on kiire, ne eivät jouda kauvan viipymään kuolleitten haudassa, vaan kömpivät jo ulos, herrat silkkinallejaan suojellen, ja naiset hameitaan käärien, estäen niitä koskemasta kosteihin seiniin. Täytyy joutua mukaan, sillä vaikka usko olisi kuinka luja, ei tänne tuntuisi haluttavan jäädä eksyksissä vaeltamaan maanalaisessa miljoonakaupungissa.

Eikähän siellä ole juuri enempää nähtävääkään. Sillä vaikka käydään kahdessa kolmessa kerroksessa, noustaan rappuja ja lasketaan niitä, ja pistäytään vielä muissakin kappeleissa, niin eivät ne ainakaan myöhemmin muistellen eroa suuresti toisistaan.

Mutta vaikutus, minkä hätäisestäkin käynnistä katakombeissa saa, on pysyvä ja omansa antamaan aiheita monenlaisiin mietteihin. Täällä, näissä ahtaissa komeroissa kehittyi ja kasvoi siis se valta, joka repi alas nuo temppelit ja patsaat, joista äsken näimme surkeat rauniot Forumilla! Täällä istutettiin veriin se tulinen innostus, joka pani koko vanhan maailman ylösalaisin, mutta joka samalla rakensi sen päälle uuden, ulkonäimestikin melkein yhtä ehon. Jupiterin temppeli jaotettiin maan tasalle, mutta ei kaukana siitä seisoo nyt Pietarin kirkko. Keisarikunta kukistui, mutta paavikunta nousi sen tuhasta. Niiden

jälkeläiset, jotka ennen täällä alhaalla huoneettomina piilivät, istuivat maailman valtijaina kultaisien kupoolien alla Rooman muurien sisässä ja Rooma oli heidän.

On niillä siellä vieläkin monet vallat hallussaan. Lähes puolen maailman asioita jumalan kanssa välittää vielä Paavi Vatikaanissaan. Harppaus on ollut huimaava täältä alhaalta sinne ylös. En sano, että suuri asia olisi tästä vallan siirtymisestä voittanut. Mutta voittohan se sittenkin on, voitto, joka itsessään kantaa tappion siementä. Eihän tiedä, ilmaantuuko vielä jokin uusi ja suurempi ja puhtaampi ja kristillisempi aate, joka kovertaa kristikunnan perustuksen ja sen oppien pohjalle rakennettujen yhteiskuntien suhteen tekee saman työn kuin kristinusko antiikin maailman suhteen. Tullee ehkä kerran vielä aika, jolloin kristityn Rooman raunioita kävellään niinkuin me nyt kävelemme pakanallisen Rooman raunioita? Mahtanevatko tuon aatteen edustajat vainoja paossa jo itselleen katakombeja jossain kaivaa?

1893

ROOMAN KARNEVAALI.

Roomassa, helmikuulla 1893.

Suuresti on Karnevaali menettänyt entistä loistoaan. Ennen aikaan oli se koko kansan juhla ja muodostui niin komeaksi varsinkin siten, että siihen ottivat osaa rikkaimmat ylimykset tuhlaten tuhansia suuremmoisiin valmistuksiin. Ne ajat olivat niitä, jolloin paavit hallitsivat maata yhdessä ylimysten kanssa ja jolloin kirkko melkein kaikkina vuoden aikoina pani juhlakulkueita toimeen. Nyt on Italiakin muuttumassa länsimaiseksi, kansanvaltaiseksi valtioksi, jossa hyöty asetetaan ensi sijaan ja huvi toiseen. Viimeisten vallanmuutosten jälkeen on aatelisto joko köyhtynyt tai vetäytynyt palatsiensa rautaporteilla suljettujen holvien taakse. Niinpä luin eräässä sanomalehti-uutisessa, että muutaman ruhtinas Lancelottin toimeenpanemat tanssiaiset hänen palatsissaan kyllä olivat olleet komeat, mutta että

vieraiden oli pitänyt kulkea sisään ja ulos pienestä takaportista, »sillä syyskuun 20 p:n v. 1870 jälkeen on pääovi ollut ainaiseksi suljettuna vastalauseeksi nykyistä hallitusta vastaan.» Papisto taas on sekin vetäytynyt nahkaansa samoin kuin paavikin, joka kuten tunnettu tekeytyy vangiksi Vatikaanissaan. Kaikista näistä syistä tarjoo karnevaali samoin kuin yleensä muutkin juhlimisyritykset jotenkin surullisen nähtävän.

Nykyinen hallitus koettaa kuitenkin noudattaa entisiä tapoja ja tarjota kansalle sekä leipää että huvituksia. Mutta sen toimeenpanemat karnevaalit puuttuvat onnistumisensa ensimmäistä ehtoa: yksityisten osanottoa. Demokratiia on täällä niin uusi, ett'ei se vielä ole ehtinyt kehittää varakasta keskisäätyä, joka esim. Pariisissa tekee paljon karnevaalien hyväksi. Varsinkin suuret kauppahuoneet, teatterit y. m. s. siellä rakentavat mahdollottoman ylellisiä juhlavaunuja, jotka, vaikka ovatkin oikeastaan vaan ilmoituskoneita, kuitenkin suuresti elähyttävät laskiais-juhlaa. Mutta niitä sellaisia ei ole Roomassa tai eivät ne ainakaan näy välittävän edustaa itseään tässä vanhassa kansallisjuhlassa. Eivät auta suuret palkinnotkaan, joita luvataan parhaista ryhmistä.

Rahaa niihin muuten näyttään saatavan hyvin omituisella tavalla. On, arvattavasti korkeimman vallan suojeluksen ja valvonnan alla toimiva, osakeyhtiö, joka johtaa karnevaalipuuhiä. Se toi-

meenpanee kahden viikon kuluessa koko joukon iloja niinkuin naamiohuveja erityisissä teattereissa, yöllisiä tanssiaisia, sirkusnäytäntöjä y. m. s., joihin pääsymaksut ovat jotenkin korkeat niille, jotka eivät ole yhtiön osakkaita, mutta joihin osakkaat pääsevät kolmea neljännestä halvemmalla kuin muut. Kun osakkeita saa ostaa kuka tahansa eli toisin sanoen lunastaa itselleen helppo hintaisia ennakkopilettejä, niin tekevätkin sen useimmat, jotka aikovat karnevaalin aikana huvitella, ja siten saa yhtiö rahoja palkintojensa jakamiseen.

Niitä on useita kymmeniä, joitakuuta kutakin viikon päivää varten, ja nousevat ne 50 markasta aina 1,500 markkaan. Suuremmat niistä annetaan onnistuneimmista vaunuista ja parhaiten koristetuista parvekkeista Korso-kadulla, joka on juhla-kulkueitten ja varsinaisten karnevaali-ilojen karkelopaikka; pienemmät annetaan yksityisille naamioitetuille ja sirkus- y. m. kilpailuissa esiintyville. Mutta näistä houkutuksista huolimatta eivät ilolinnut näy oikein tahtovan laulaa.

Piatsa del Popolo-nimisellä kaupungin pohjoispäässä olevalla torilla on karnevaali-elämän keskusta. Se on laitettu suuren suureksi kesäsirkukseksi. Kun on kaunis ilma, niinkuin täällä melkein aina on, niin tekee kyllä paistava aurinko, helakka taivas, ja aistikkaasti muodostunut Pintsio-kukkulan rinne

uusine kuvapatsaineen parastaan silmää viihdyttääkseen. Mutta lautasirkus on aina lautasirkus, jota väkisinkin tulee vertailemaan niihin entisiin sirkuksiin, joista, niinkuin esim. Kolosseumista, on vielä säilynyt niin isot tähteet, että mielikuvi- tus helposti voi luoda eteensä siinä tapahtuneet leikit. Vertailuun vie sitten vielä väkisinkin se, että täällä nyt yritetään uudistaa entisajan leik- kejä. Täällä on m. m. kaksipyöräisiä kilpakärriä, joiden eteen valjastetaan kaksi hevosta ja joihin mies nousee seisomaan ja ajamaan. Mutta hevo- set ovat näöltään tavallisia ajurihevosia ja ajajat vanhoiksi roomalaisiksi epäonnistuneesti naamioi- tuja tallirenkejä. Hauskempia ovat irtaallaan lauk- kaavat kilpahevoset, jotka huimaavalla vauh- dilla kiitävät soikeaa rataa pitkin, kunnes heidät otetaan kiinni eteen asetettuun esirippuun. Par- haiten vastasivat karnevaalin aatetta muutamat talonpojat, jonkunlaiset italialaiset kasakat, jotka laihoilla, mutta nopeilla hevosillaan saapuvat tänne karnevaalin aikana ratsastamaan ja pieniä palkin- toja voittamaan.

Useampia kertoja oli kahden karnevaaliviikon kuluessa n. k. Korso s. o. juhla-kulkue saman- nimisellä kadulla. Katsojia varten oli siinä toreille ja muille väljemmille paikoille rakennettu istuma- sijoja. Suuri joukko ikkunoita oli myöskin vuok- rattavana. Entiseen kultaiseen aikaan kuuluttiin yhdestä ikkunasta maksetun satoja markkoja. Nyt

ei menekki kuitenkaan näkynyt olevan sen suurempi kuin että ikkunain omistajat itse saivat niitä käyttää omiksi huvikseen. Vasta viimeisenä karnevaali-päivänä eli laskiaistiistaina olivat ne jotakuinkin täydet.

Silloin näkyi koko Rooma tai ainakin puolet siitä laskeutuneen seitsemältä kukkulaltaan tälle jotenkin ahtaalle kadulle. Päästä päähän on se ainakin kilometriä pitkä ja nyt se oli väkeä niin pakaten täynnä kuin suinkin sopi. Liika väki sai vuotaa sivukaduillekin. Suurin osa näkyy kuitenkin tulleen enemmän toisia katsomaan kuin itse osaa ottamaan. Katsominen ei kuitenkaan erittäin suurta huvia tuottanut. Olisiko ollut kaikkiaan kymmenkunta juhlavaunua liikkeellä. Onnistunein ja vanhoja loistoaikoja enin muistut-tava oli ehkä muuan venetsialainen jättiläis-soutu-venhe, jossa kulki komea doosi loistavan seurueensa ympäröimänä. Siinä kiilsi kultaa ja hohti silkkiä ja samettia ja osanottajain hienoista kasvopiirteistä päättäen olivat ne »hienompaa» väkeä. Tämä ryhmä saikin ensimmäisen palkinnon. Toisista herätti enintä huomiota muuan päivän tapahtumiin, valtion varkauksiin, liittyvä vaunu, jossa karnevaalin alkupäivinä nähtiin joukko hienoja herroja heittelemässä kaikelle maailmalle makeisia, mutta jotka viimeisenä päivänä olivat suljetut omaan huoneeseensa — rautaristikkojen taa. Sille taputti yleisö käsiään.

Nämä ja jotkut muut vaunut vielä lisäksi hankasivat edes takaisin Korsoa pitkin, heittäen ja vastaanottaen kukkaiskimppuja, joita yhtä mittaa lenteli ilmassa. Välistä ne olivat kiinnitetyt värillisiin paperiliuskoihin, jotka muodostivat kuin raketteja lentäessään katujen poikki ikkunasta ikkunaan ja usein jääden telefoonilankojen päälle riippumaan. Joissakuissa vaunuissa ja joillakuilla parvekkeilla oli aika sieviä tyttöjä, toisissa kasvoiltaan ja vartaloltaan jotenkin virheettömiä nuorukaisia. Näiden kesken oli kukkaissade vilkain ja ne näkyivät kyllä nauttivankin karnevaalistaan.

Katupojat siitä kuitenkin enimmäin nauttivat. Niitä on Roomassa ehkä enemmän kuin missään muualla ja täällä ne parhaiten aatetaan vastaanvatkin, sillä ne ovat sekä likaisempia että äänekäämpiä kuin muualla. Heidän tehtävänään oli kerätä kaikki murut, joita rikkaiden pöydältä putosi. Niin pian kun ilmassa suhahti joku kukkaiskimppu tai tuli vaunuista tai ikkunoista alas joku konvehti, heti hyökkäsi tämä lauma sinne ojennetuin käsin. Kun monta oli ottamassa ja harva antamassa, syntyi siinä suoranainen pelikiikho. Ne, joilla oli jotain alas heitettävää, näkyivät nauttivan siitä niinkuin nauttii kananpoikain syöttäjä joka murusta, minkä hän nakkaa syötettävänsä eteen. Tuon leikin katsominen oli syrjäisistäkin hauskaa, ja ihme kyllä, ett'ei siinä

koskaan syntynyt tappelua tai epäsovua, vaikka kasvoista ja säihkyvistä silmistä päättäen intohimot olivat ylimmillään.

Iloisin ja todellakin onnistunein osa karnevaalissa oli sen viimeinen vaihe. Tuskin oli ilta tullut, kun kaikissa vaunuissa, kaikissa ikkunoissa ja kaikilla parvekkeilla pantiin toimeen ilotulitus. Koko tuo pitkä katu hohti milloin punaisena, milloin sinisenä, milloin viheriäisenä. Jos voisi sanoa, että tällä karnevaalilla on ollut paisteinen päivänsä — jota ei kuitenkaan voi sanoa, — niin voisi tätä viimeistä näköä kutsua sen iltaruskoksi.

Ja hetkeksi näkyi yleisökin saaneen esi-isiltä perimänsä karnevaaliluonnon nousemaan. Vanhan tavan mukaan päättyvät nämä ilot n. k. moccoli-(kynttilä)iloilla. Ostetaan pieni vaha-kynttilä, sytytetään se ja lähdetään kulkemaan katuja pitkin. Samassa kiiruhtavat muut jälestä ja koettavat tulta sammuttaa. Siinä syntyy paljon naurua ja paljon viatonta pilaa, varsinkin kun siihen ottavat yhtä suurella innolla osaa sekä vanhat että nuoret. Sammutuskokeita tehdään jos jollain tavalla. Mitkä puhaltavat, mitkä heilauttavat hatullaan ilmaa, mitkä huiskuttavat nenäliinajaan, joita korkeammalle ylettääkseen kiinnitetään keppien ja pitkien riukujen nenään. Sammuneita kynttilöitä on turha yrittääkään sytyttää ylhäällä ilmassa. Hetikohta on siinä joku liinaansa liehuttamassa. Sentähden liittyy aina useita yhteen,

kuukistuvat maahan ja koettavat toistensa turvissa tulta virittää. Mutta juuri kun se on onnistumaisillaan, puikahtaa joku poika takaapäin säärien lomasta, puhalttaa tulen sammuksiin ja tekee tyhjäksi yhteiset vaivannäöt.

Se oli tämä hauskinta koko karnevaalissa. Mutta siinäkin näkyi olevan enemmän sammuttajia kuin sytyttäjiä, joka sekin mielestäni on merkki siitä, että karnevaali itsekkin on sammumaisillaan.

PAAVIN VIISIKYMMENT-VUOTINEN RIEMUJUHLA.

Roomassa, 20 p. helmik. 1893.

Tuskin on päästy hurraamasta ja huijaamasta karnevaali-ilossa, kun huomenna jo on paasto ja sen tuottama totisuus. Yhtä täynnä kuin eilen olivat teatterit, sirkukset ja tanssisalit, yhtä täynnä ovat tänään kirkot. Viime viikolla vilisi kaduilla ja toreilla naamioita ja klovneja. Tämä viikko on pyhitetty papeille, munkeille ja pyhiinvaeltajille, joita tapaa kaikkialla minne poikkeaa. Tuhansittain on niitä tänne saapunut, varsinkin Ranskasta, Etelä-Italiasta ja Englannista. Ruhtinaita ja hienoa yleisöä, piispoja ja apotteja, maalaispappeja, kerkäläismunkkeja, pikkuporvareita ja tavallisia talonpoikia, jotka tuntee sekä puvuistaan että siitä viattomasta uteliaisuudesta, jolla he ikuisen kaupungin rakennuksia tarkastelevat, on näinä päivinä tulvinut tänne.

Tavallisestikin syntyy tämä pyhiinvaeltajain tulva heti karnevaalin päätyttyä ja paastoajan alettua. Tänä vuonna oli erityinen syy, Leo XIII:n riemujuhla. Oli kulunut 50 vuotta siitä, kuin hän astui kirkon palvelukseen.

*

Rooman aivan äärimmäisessä luoteisessa laidassa kohoa pyhän Pietarin kirkon kupooli. Sen takana on Vatikaani museoineen ja paavin yksityisine asuntoineen, jotka käytävään kautta ovat yhteydessä kirkon kanssa. Kirkko sanotaan maailman suurimmaksi. Siihen mahtunee liki sata-tuhatta henkeä seisomaan. Sen edustalla on laajan laaja kahden pilariston ympäröimä avonainen tori.

Katsellessani tätä jättiläisrakennusta, en voinut käsittää, mihin tarpeeseen se sellainen olisi välttämätön. Vasta riemujuhlan paavillisessa messussa ollessani ymmärsin sen aatteen: koota erityisissä tilaisuuksissa sisäänsä kaikki ne, jotka eri maailman ääristä kokoontuvat tänne paavillista messua kuulemaan. Samalla ymmärsin senkin, että kirkko tätä tarvetta tyydyttääkseen nykyisten kulkuneuvojen aikana, joita ei rakentaja ollut lukuun ottanut, saisi olla vielä toista puolta suurempi.

Luulen, että ainoastaan suurten maailmannäytelyjen juhlatilaisuuksissa saattaa sellainen väenpaljous olla yhtäkaaa koolla. Jo kello 6:sta aamulla

alkoi kirkkomiesten saapuminen, ja kirjavaa joukkoa se oli. Suuri osa on puettuna tavallisiin vaatteihin. Mutta ainakin neljäs osa sadastuhannesta on pappeja pitkissä kauhtanoissaan ja mustissa lierilakeissaan ja munkkeja erivärisissä: valkeissa, mustissa ja ruskeissa kaapuissaan. Näkee siellä tulipunaisiakin kirkollisia pukuja, näkee nunnia ja avojalkaisia ja paljaspäisiä hurskaita. Kaikki kiiruhtavat ne, mitkä tullen raitiovaunuissa, mitkä ajaen ylpeissä ajopeleissä, mitkä jalan kulken, kirkkotorin keskustaa kohden, jossa on aukko vahtisotamiesten muodostamassa solassa ja jossa edellisinä päivinä jaetut pääsyliput tarkastetaan. Siitä läpi päästyään kiipeää väkijoukko mustana muurahaisjonona pääovea kohden, josta se ainoastaan vitkalleen pääsee sisään valumaan.

Tulen jo tuntia ennen juhlallisuuksien alkamista, vaan saan tuskin enää sijaa kirkossa. Yhdellä silmäyksellä ja yhdestä paikasta on mahdotonta saada käsitystä sen suuruudesta. Vaikka saisi vapaastikin kävellä, kestäisi kuitenkin hyvä rupeama, ennenkun voisi sen kaikkiin osastoihin ja sokkeloihin pintapuolisestikin tutustua. Tarvittaisiin kuukausia, ennenkun saisi selvän käsityksen niistä sadoista seinämaalauksista, veistoksista, kuvapatsaista ja hautakoristeista, joita vuosisatain kuluessa on laitettu ja koottu sekä kirkon keskiosiin että sen kymmeniin sivukapleihin.

Mutta niihin ei nyt huomio joudu kiinnittymään, minun yhtä vähän kuin muidenkaan. Madonnat saavat itsekseen hymyillä, enkelit lennellä omiksi iloikseen ja jättiläisen suuret apostolit kulumiaan rypistää. Kaikkia läsnäolijoita hallitsee vaan yksi ainoa intohimo: päästä niin paljon kuin mahdollista kirkon keskustassa olevan alttarin läheisyyteen, jossa paavi tulee messunsa pitämään tai edes sen sotamiesten muodostaman käytävän luo, jota myöten hän tulee tuolillaan esille kannettavaksi. Se halu on niin voimakas, että kaikki nuo pyhät sivualttarit muuttuvat astinlaudoiksi ja telineiksi, joilta kukin parhaansa mukaan koettaa saada mieleistään näköalaa.

Odotus kestää ja kestää. Juhlatunteet ehtivät haihtua ja väsymys tulee yhä painavammaksi. Naisia pyörtyilee ja kannetaan ulos. Ihmiset puhelevat keskenään kuin markkinoilla ja yksi ainoa suuri humina nousee ylös kuppooleihin, missä muutamassakin pyhä henki kyyhkysen muodossa levittää siipiään. Tavallisten ihmisten päitä vähän ylempänä heilahtelee siellä täällä valkoisia töyh-töjä vartija-sotamiesten kypäristä, heidän kulkiesaan edestakaisin käytävää pitkin.

Mutta yhtäkkiä leimahtaa muutamasta kirkon kolkasta kiihkeä riemuhuuto ja tuossa tuokiossa räiskää sama tuli kaikkialla. Eräästä sivukappelista, joka on ollut punasella veralla vaate-tettuna,

ilmestyy päivän sankari tuolilla kannettuna. Hänellä kuuluu olevan loistava seurue sekä edessään että takanaan. Etäiseltä paikaltani en kuitenkaan näe muuta kuin suuren kantotuolin, jonka päällä vaakkuu kaksi mahdollottoman suurta viuhkatöyhtöä. Kun saan katseeni teroitetuksi, näen kantotuolissa pienen olennon, joka verkalleen liikuttelee käsiään edes ja takaisin niinkuin siunauksia jakaakseen. Vien kiikarin silmiini ja tunnen hänet samaksi, jonka valokuvan olen nähnyt kaikissa kirjakauppain ikkunoissa näinä päivinä. Hän on vanha, ryppykasvoinen äijä, silmät terävät ja pienet, käsi hieno ja lumivalkonen. Korkeaan hiippaan ja väljään viittaen puettuna näyttää hän kuin pikku pojalta, joka on puettu äitinsä hameeseen. Mutta ne, jotka seisovat ympärilläni, ne näkevät hänessä maailman mahtavimman ruhtinaan, ainoan oikeauskoisen kirkon päämiehen, puolijumalansa — Paavin.

Tuntuu siltä kuin etelämaisen luonteen kaikki intohimot olisivat päässeet liikkeelle. Innostus on todellakin »rajaton.» Eläköön-huudot — »Viva il Papa Re! s. o. eläköön paavi-kuningas» — käsien taputukset, liehuvat liinat, sadantuhannen yhdenaikainen mielenosoitus, — siinä on todellakin katsomista ja kuulemista. Kuta keskemmä kirkkoa hän etenee, sitä suuremmaksi kasvaa melu. Soittava orkesteri ylhäältä lehteriltä ei kuulu mihinkään sen rinnalla. Päät tutisevat,

posket pullistuvat, silmät ovat päästä pudota noiden riemun huutajain. Enkä kadu ollenkaan, että tulini tuota näkemään. Kuinka hyvin ymmärrän nyt nuo uskonpuhdistajat, joiden uskonnollisia tunteita loukkasi tällainen ihmisen jumaloiminen. Kuinka oudolta sentään tuntuu nähdä, että tavallista ihmistä sotamiesten ja hoviherrain muodostamassa käytävässä kannetaan juhlakulussa kirkon läpi ja asetetaan alttarille, joka meikäläisten käsitysten mukaan on niin kokonaan toisia tarkoituksia varten rakennettu. Mutta heikäläisistä siinä ei tietysti voi olla mitään loukkaavaa, ovathan he joka päivä tässä samassa kirkossa tottuneet näkemään kymmenien paavien komeat hautakappelit, jotka ovat yhtä ylellisesti koristetut kuin se alttari, mikä on Vapahtajalle vihitty.

Kun kulkue on päässyt ohitseni ja vaeltanut kirkon päästä päähän, lasketaan kantotuoli maahan ja paavi nousee suurelle kirkon keskellä olevalle alttarille. Silloin lakkaa myöskin melu ja messutoimitus alkaa. En siitä kuitenkaan voi mitään nähdä, tiedän vaan ohjelmasta, että paavi kaikkine kardinaaleineen ja läsnäolevine arkkipiispoineen toimittaa messunsä, rukoilee, polvistuu ja jakelee siunauksiaan toisessa päässä kirkkoa. Soitto ja kuoripoikain laulu sitävästoin kuuluu kaikkialle. Se on kyllä kaunista ja vaikuttavaa, tuntuu kuin tulisi ylhäältä pilvistä tänne, missä seison paksun pilarin juuressa. Ja minä koetan

asettua kaikkien niiden kannalle, jotka tästä löytävät sisältöä elämälleen.

Mutta huolimatta siitä, että valo tulee kattoikkunoista kuin avonaisesta taivaasta, että sopuisointuinen taiteellinen »väreily» väreilee ympärilläni ja hieno vahakynttiläin ja pyhänsavun tuoksu lemuaa, ei tunnelma kuitenkaan oikein ota tullakseen. Sitä häiritsee se yleisö, jota varten kaikki tämä on aiottu. Sillä niin pian kun kulkue meni näkymättömiin, näytti sen lumous kadonneen. Siellä täällä polvistuu joku harva lukien rukousta ja sormien helminauhaansa. Kaikki muut liikkuvat, työnneskelevät, puhelevat, haukottelevat ja näyttävät aivan välinpitämättömiltä. On kuin välinäytös teatterissa esiripun laskettua.

Pari kertaa kiinnittyy huomio ja virkistävät mielet, kun tulee sellainen paikka messussa, että seurakunta voi siihen äänellään yhtyä. Ja kerran painuvat päät rintoja vastaan, kun ohjelmasta tiedetään, että paavi nyt siunaa kaikki syntiset ja antaa heille anteeksi.

Vasta sitten kun pitkänlainen messu on päättynyt ja paavi uudelleen kannetaan kirkon läpi, leimahtaa taas innostus ja puhkeaa vielä rajummin esille kuin äsken, sammuakseen taas siihen heti, kun tuo »kaunis näkö on kadonnut.»

Siinä oli paavin riemujuhla syrjästä katsottuna. Jotenkin samankaltaisia lienevät kaikki muutkin suuret juhلامetkut Pietarin kirkossa. Ja siinä se

päätapaus, jota varten niin monet merien ja maiden takalaiset olivat tänne saapuneet. Missä määrin matkan vaikeudet ovat maksetut, sen laskenee jokainen itsekseen. Ehkäpä tulopuolientään on suurikin, kun ajattelee, että paitse riemujuhlasta ja Pietarin kirkosta voipi pyhiinvaeltaja nauttia Roomastakin ja kaikista sen merkisyyksistä. Ja siitä tungoksesta päättäen, joka on ollut kaikissa museoissa, katakombeissa, vanhoilla raunioilla ja monissa kävelypaikoissa, eivät nykyaikaiset pyhiinvaeltajat näy unhottaneen, että tänä käytännöllisyyden aikana voi varsin hyvin sovittaa yhden tien kahteen asiaan.

Mutta saaneehan sen kuitenkin uskoa, että ne tuhannet hurskaat, jotka mukavissa rautatievaunuissa saapuvat tänne, saapuvat todellakin paavin edessä polvistuakseen ja vakuuttaen hänelle uskonnollista uskollisuuttaan.

Paras todistus siitä on kai se uhraavaisuus, jota he samalla ovat kirkon hyväksi osoittaneet. Ne summat, joita paavi vapaaehtoisina lahjoina on saanut riemujuhlansa aikana vastaanottaa, nousevat näet viiteen miljoonaan. Todella kauris kolehti!

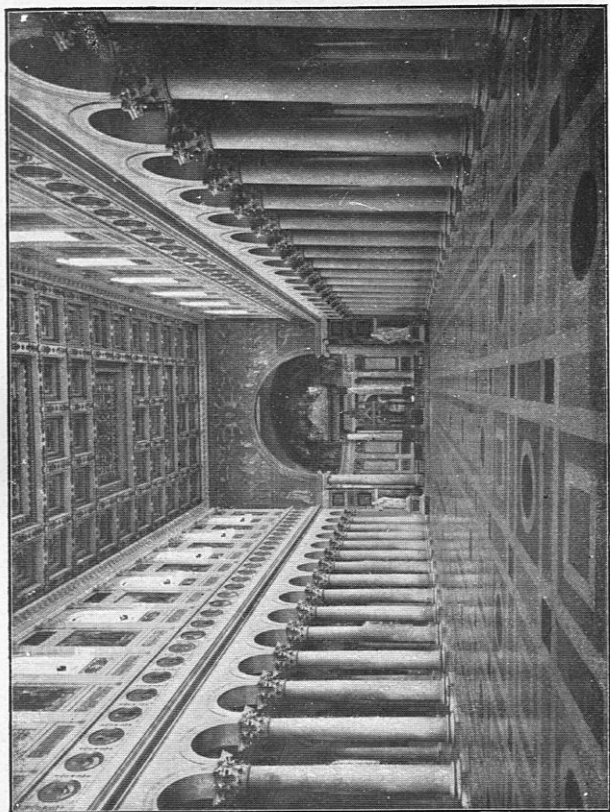

PYHÄN PAAVALIN KIRKKO ULKOPUOLELLA MUURIEN.

Kaikki katsottavat paikat Roomassa ovat kaupungin laidassa. Siellä ovat melkein ulkomuureissa kiinni Pietarin kirkko ja Vatikaani museon, toisaalla on taas aivan portin luona Lateraanin kirkko ja museo ja laitapuolilla ovat myöskin Forum ja Kapitolium ja siihen kuuluvat kokoelmat. Samoin monet vanhimmat kirkot, joissa vanhinta taidetta on kätkettynä. Tuon sijoituksen sanotaan kirkkoihin nähden syntyneen siitä, että kristityt kaikkein ensimmäisinä alkuaikoinaan saivat pysytellä syrjässä ja rakentaa sananharjoituspaikkansa niin loitolle kuin suinkin, usein ulkopuolelle kaupunkiakin, jonne sitäpaitse useat tarun- ja historiantakaiset merkkitapahtumat sijoitettiin. Sillä tavalla on myöskin yksi Rooman komeimmista kirkoista, Pyhän Paavalin kirkko ulkopuolella muurien joutunut usean kilometrin päähän kaupungista.

Kulkuneuvot Roomassa eivät siihen aikaan, kun tämä käynti tapahtui, olleet kehuttavat. Pyhän Paavalin kirkolle vie kuitenkin raitiotie. Sen rakentamiseen oli luultavasti antanut aihetta se suuri pyhiinvaeltajain joukko, joka tälle paikalle tulvii, sillä paikkaa pidetään yhtenä katooolisen maailman pyhimmistä.

Hyppäämme mekin vanhan Forumin kohdalla raitiovaunuun, joka uudenaikaisuudellaan tekee omituisen vastakohdan vaikutuksen tässä antiikisessa ympäristössä. Vaunu vyöryy matkallaan ikivanhoja historiallisia seutuja. Se sivuuttaa Palatinon kukkulat, joilla vielä näkyy keisarivalan aikuisten palatsien raunioita, se kulkee Aventinon alatse, jossa asui alhaisempi kansa, vaikk'ei sen asunnoista ole juuri mitään jällellä, ja menee ohi Sirkus Maksimuksen, jonka sijan nyt osaksi peittää — kaasutehdas. Sitten ajetaan vähän matkaa keltavetisen Tiberin rantaa, missä näkyy muutamia »saaristolais-jaaloja», lastattuina viinitynnöreillä. Kun on päästy jyrkätekoisen porttiholvin alatse ulkopuolelle muurien, nousee siinä tien vieressä eteen yhtäkkiä omituinen rakennus, jota ei olisi odottanut täällä näkevänsä. Se on pieni pyramiiti, vaikk'ei olekaan kovin vanha, ainoastaan vuodelta 12 ennen Kristusta, ja kantaa nimeään jonkun Sekstiuksen mukaan, joka arvellaan sen alle haudatuksi. Kun on tämä merkillisyys jäänyt jällelle, ei tie enää tarjoa mitään erityistä

Pyhän Paavalin kirkko

nähtävää, se kun kulkee tasaista viljeltyä kampanjaa.

On sitä hauskenempi katsella sitä seuraa, joka istuu raitiovaunussa. Ne ovat kaikki pyhiinvaeltajia ja niistä suurin osa pappeja. Puhutaanhan me välistä pappisvallasta meilläkin, mutta ei se todella maksaisi vaivaa, kun ajattelee, millaista pappisvalta on ennen ollut pappisvallan pääpaikassa Roomassa. Eikä se nytkään liene vähäksi arvettava, sillä vaikka Italiassa ei olekaan julkisessa valtiollisessa elämässä edustettua pappispuoluetta, toimii se kuitenkin hiljaisuudessa sitä sitkeämmin. Nyt oli paavin riemujuhlan aika eikä täällä tähän aikaan näyttänyt muita miehiä paljon olevankaan kuin pappeja. Mihin vaan kääntyy, näkee kauhtanoita ja munkkikaapuja ei ainoastaan kaduilla ja kirkoissa, vaan myöskin ravintoloissa ja kahviloissa, varsinkin Vatikaanin läheisyydessä, joissa niitä päiväkaudet istuu ja syö ja nuuskaa — sillä papit nuuskaavat, vaikk'eivät näy saavan polttaa. Kaikki maat ovat edustettuina tässäkin vaunussa. Tuossa on ensiksikin hyvin maallikon näköinen englantilainen, jonka tuntee laihuudestaan ja pituudestaan sekä punakantisesta Baedeke-ristään. Häntä vastapäätä istuu saksalainen, jonka vaaleaverisyys ja hyväntahtoisuus heti pistää silmään. Hänen vieressään on vilkas ranskalainen — kaikki samaan pukuun puettuina, päässä matala lierilakki ja yllä musta, kaiken muun puvun peit-

tävä kauhtana. Ne ovat maallikkopappeja, ulkopuolella luostarin eläviä, ja ihmeellistä, kuinka sama ammatti kaikissa maissa ja kaikissa kansoissa muodostaa pääpiirteiltään samat kasvonjuonteet. Suutarit ja räätälit tuntee kaikkialla suutareiksi ja räätäleiksi, ja näiden pappien tunto-merkkinä on tuo alituisesta parranajosta tiukottunut poski- ja leukanahka sekä jonkunlainen hyvää suopa laupeus silmissä.

Vähän erilaisia ovat munkit, joita niitäkin on useita mukana. Heidän kasvoissaan ja silmissään on aivan erityinen leima ja se ei suinkaan ole naivisuutta. Näyttää siltä kuin he tuntisivat maailmansa ja tietäisivät ihmishengen kaikki salaisuudet ja toimisivat jonkun erityisen hengen johtamina. Kun tuokin fransiskaani, joka istuu vaunun perällä, katsahtaa meihin, niin tuntuu siltä kuin hän siinä silmänräpäyksessä olisi selvillä siitä, mitä me olemme. Se herättää jonkunlaista pelon ja harmin sekaista kunnioituksen tunnetta. Jos nuo kaikkien uskovaisten uskotut miehet voisivat ja saisivat ilmaista, mitä kaikkea he rippitullissaan ovat kuulleet, mitä ihmissielujen ja niiden salaisuuksien syvyyksissä ovat nähneet, se olisi sielunelämän kuvausta, jonka rinnalla n. k. psyko-logisten kirjailijain analyysit olisivat alottelijain kokeita. Kirkko ja kirkonmiehet eivät julkaise tutkimuksiaan, vaan pitävät tietonsa omina tietonaan ja perustavat niihin valtansa ihmisten yli.

Kuinka tyylikäs hän on ulkonäöltään tuo munkki! Yksi ainoa ruskea kaapu on hänellä yllään kesänsä talvensa, karkealla nuoralla keskeä sidottu, josta riippuu hänen »henkensä» miekka: ristiin kiinnitetty rukousnauha. Pää on paljas, sen laki kaljuksi ajettu, jalat myöskin paljaat, ainoastaan ohuet sandaalit alla. Eri munkkikuntain pukujen kuosi ei suuresti vaihtelee. Väri vaan vaihtelee ja voi välistä olla ihan lumivalkoinen, jolloin se tuollaisen suurikasvuisen, mustaverisen luostariveljen päällä, joka istuu rinnallani, tekee kerrassaan komean vaikutuksen. Hän on oikea Kristuksen sotamies, vieläpä vanhinta kaartia, temppeleiherra, kalpaveli, luulisi hänen millä hetkellä hyvänsä voivan tapparaan tarttua.

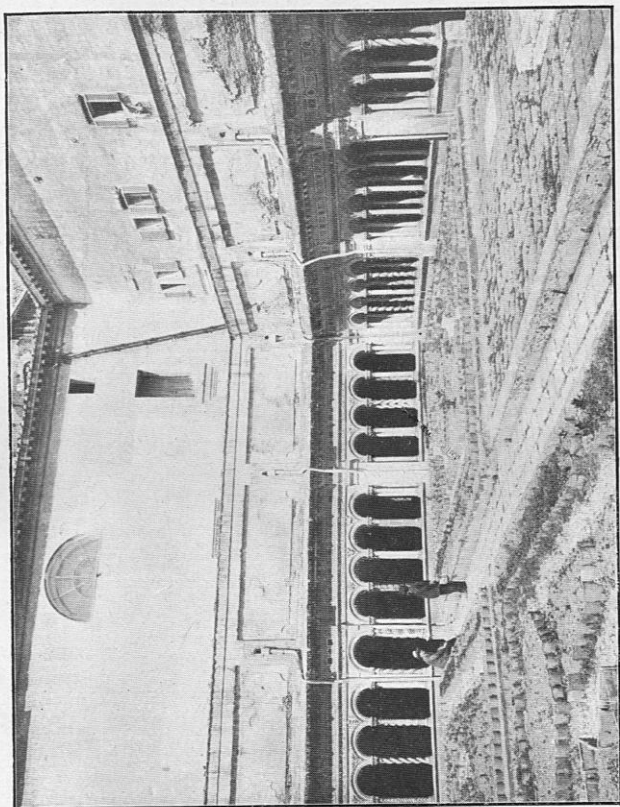
Raitiovaunu pysähtyy kuin asemalle kirkon ulkopilariston reunaan. Näyttää kuitenkin siltä kuin olisi tullut johonkin tehtaaseen tai kasarmiin, sillä ulkopuoli ei ainakaan anna mitään selitystä siihen maineeseen, jonka tämä paikka on saavuttanut.

Mutta kun astut sisään . . .

Sanotaan, että tämä temppeeli ennen paloaan, joka tapahtui v:nä 1823 ja jolloin sen katto putosi sisään, oli Rooman kauneimpia kirkkoja. Mitenhän lie silloin ollutkaan, mutta ei se nytkään ole mikään sydänmaan kappeli. Suuruudel-

taan lienee se lähinnä Pietarin kirkkoa ja on siinä kävelemistä, ennenkun ehtii isolta ovelta alttarille. Ja kun on sinne ehtinyt, huomaa, että matka on vasta puolessa, että se vasta on ristin keskusta, johon olemme tulleet.

Nämä avarat alat ovat pilarien välissä, jotka ovat pitkät kuin korpikuuset, ja jotka latvoillaan kuin taivasta kannattavat. Ikkunoita siellä ylhäällä lie satoja, kaikki erivärisistä lasista, joissa esittää lasimaalauksissa yhtä monta pyhimystä tai raamatullista aihetta. Kaikki hohtaa kullalle ja hopealle tuolla ylhäällä ja lattia on hienointa kiveä ja mosaikkia. Altтарin edessä kohoo jättiläisen suuria marmoriveistoksia apostoleista, jotka yksinkertaiset kalamiehet eivät koskaan liene aavistaneet kerran tämmöisessäkin kunniassa täytyvänsä esiintyä. Heidän ympärillään on pilareita, jotka ovat tehdyt puhtaimmasta alabasterista, porfyryristä ja malakiittistä. Mihin vaan katselee, tuntuvat miljoonat säteilevän vastaan. Kuuluu ehkä oudolta näin rahassa arvostella pyhää paikkaa. Mutta kun kulta ja hopea ja kalliit kivet tulevat vastaan, täytyy väkisinkin puhua kullasta ja hopeasta. Ei siitä pääse sivu muissakaan kirkoissa, mutta täällä se pistää silmään enemmän kuin muualla. Sillä ensiksi se kiiluu ja hohtaa, kun tämä kirkko on valoisampi ja luultavasti juuri sitä varten valoisampi kuin muut kirkot. Sitten on kaikki täällä uudenaikaista ja korjattua eikä

Pyhän Paavalin kirkon luostariipiha

vuosisatain kuluessa keräytynyttä ja ränstynyttä. Syy paikan pyhiinvaeltajatulvaan näkyy olevankin juuri tämä komeus. Mitä pyhimysten luita ja muita kirkollisia muisto-aarteita alttarin alla säilyttäneekin, ainoastaan ohimennen näkyvät hurskaat niiden kohdalla polvistuvan ja silmiään ristiävän ja sitä suuremmalla hartaudella ja uteliaisuudella antautuvan oppaiden kuletettavaksi, jotka vievät heitä yhdestä kalleudesta toiseen ja puhuvat kaikista niistä miljooneista, joita nämä kaikki ihanuudet ovat maksaneet. Paavilla kuuluu olevan mosaikki-, kuvanveisto- ja muita kirkollisia koristetöitä varten erityiset tehtaansa, jotka toimittavat niitä kaiken maailman pyhätöihin. Ja senpätähden tuntuukin tämä paikka enemmän suuremmoiselta pysyvältä näyttelyltä kuin Herran huoneelta.

Väsyttämään rupeaa sentähden piankin kaikki tuo komeus ja suuruus. Siinä on jotain ameriikkalaista kehuskelevaa ja on sentähden oikein helpoitus, kun sattumalta löydän aukinaisen oven, joka kuin taikavoimalla vie minut aivan toiseen maailmaan ja aivan uuteen ympäristöön.

Melkein kaikkien keskiajan kirkkojen yhteydessä on ollut luostari ja sellaiseen tuo pieni portti minut nyt viekin. Me seisomme luostarin sisäpihalla. Se on neliö, joka on muodostunut rakennusten keskeen ja siitä menee ovia suoraan munkkien kammioihin. Kun ne siellä pienissä

komeroissaan olivat uupuneet työskentelemään, tulivat ne tälle pihalleen vilvoittelemaan ja lepuuttamaan aivojaan. Mikä rauhallinen viihdyttävä kävelypaikka! Räystäät ovat ympäriinsä levenneet katoksiksi, joita pylväistö kannattaa. Ja mikä pylväistö kirkon pylväistöön verrattuna! Pilarit ovat hienoja, solakoita ja keveitä, niissä ei ole mitään muuta ylellisyyttä kuin tekotavan puhtaus ja tyylin somuus, mutta juuri sen vuoksi on niissä oma henkensä ja kuin oma tahtonsakin ja ne näyttävät kuin itsetietoisesti kattoa kannattavan. Hienot freskomaalaukset pylväskäytävän katossa ja seinissä lisäävät mielen kevennystä ja ylennystä. Avonainen paikka seinien välissä on pieni puutarha, ja sen keskessä on ikivanha kaivo, jonka kansi on kellastuneesta marmorista ja kohokuvilla koristettu. Ja kaikkeen tähän tulee päivän valo ylhäältä eikä koskaan kuonnu pylväistöä kuumentamaan, jossa helteisimpänäkin vuodenaikana on viileää ja varjokasta istuskella, astuskella, miettiä ja nukahtaakin — jopa ikuiseen uneenkin.

Sillä tänne näkyvät ihmiset pyrkineen kuolemansakin jälkeen lepäämään. Lattiassa ja seinissä tapaa hautoja, tiiviisti kiinni muuratuita, joiden sijan ilmaisee ainoastaan marmoriin hakattu kirjoitus, kohokuva tai pieni veistos. Samalla kun tuollaiset kohokuvat tekevät paikan kuin taidekokoelmaksi, luovat ne niihin totisuutta ja viehkeää surumielisyyttä.

Tuo suuri kirkko kalleuksineen on unohtunut ja kun sen läpi taas on mentävä ulos päästäkseen, tuntuukin se enää vaan etehiseltä, joka haihtuu mielestä, silloinkun pysyväksi vaikutukseksi jää luostarin yksinkertainen pieni pihamaa.

1893

MIKAEL ANGELO JA RAFAEL.

Italia on museoiden ja taidenäyttelyjen luvattu maa. Tuskin on sitä pientä kaupunkia, jossa ei olisi ainakin joku julkinen taidekokoelma, puhumattakaan kirkoista, luostareista ja yleisölle auki olevista yksityisistä kokoelmista vanhoissa ja uusissa palatseissa.

Mutta kaikki voittaa kuitenkin Vatikaani ja sen kokoelmat, joissa muun muassa Mikael Angelon ja Rafaelin etevimmät maalaukset ovat tavattavina.

Pietarin kirkko seisoo kahden pilaririvin keskellä, jotka kuin ojennetut käsivarret »hyvän paimenen» kuvassa kutsuvat kaikkea maailmaa luokseen tulemaan. Kun aamuisin saapuu sinne, näkee kuitenkin, ett'ei se ole kirkko, johon suurin joukko kiiruhtaa. Suurin joukko katoa oikeanpuolisen pilariston kätköön, sillä siitä kautta menee tie sekä Paavin itsensä puheille että niihin kappeleihin ja huoneistoihin, joihin maailman arvokaimmat taidearteet ovat kätkeyt. Siellä ovat

sekä Sistinan kappeli että Rafaelin stanssit ja logiat.

Paavin kuuluisa sveitsiläinen kaarti seisoo ovella vartioimassa, keskiaikaisissa puvuissaan, jotka sanotaan tehdyiksi itse Mikael Angelon piirustusten mukaan. Muodon vuoksi asettuu painettipyssyllä varustettu mies eteen ja kysyy: »minne matka?» — »Mikael Angelo, Rafael», vastataan ja hän ymmärtää ja antaa mennä, osoittaen rappua, jonka päässä jo seisottaa toinen vartija ja neuvoo sivuhuoneeseen, jossa kolmas vartija on vastassa.

Sistinan kappeli, jonne monia mutkaisia portaita tullaan, on soikea, korkea huone. Kun astuu ovesta sisään, niin tuntuu ensin pieni pettymys. Tämähkö yksinkertainen, sileäseinäinen, kaikkia tavallisia kirkkokoristeita vailla oleva huone nyt on se kuulun kuulu paikka, jota maailman kaikkein suurimmat taideteokset koristavat? Se on jaettu kahteen osaan, joista toinen jotenkin yksinkertaisine penkkiriveineen on aijottu yleisölle, toinen taas aitauksella erotettuna kuin kuoriksi, missä on muutamia vähän komeampia penkkirivejä korkeampia hengellisiä herroja varten jumalanpalvelusten aikoina. Mutta kun vähän kauvemmin katselee ympärilleen, niin huomaa, että tämä sittenkin on maailman kenties kaikkein kallisarvoisimmin sisustettu temppeli. Sillä se on sisustettu puhtaimmalla ja jaloimmalla taiteella

katosta lattiaan; sekä peräseinä että katto ovat peitetyt Mikael Angelon freskoilla.

Katossa on esitetty koko raamatun historia maailman ja ihmisen luomisesta alkaen. Jättiläiskokoisina vaeltavat siellä silmäin editse nuo suuret tapahtumat: Luoja eroittaa suurenmoisella kätensä liikkeellä valkeuden pimeydestä, luopi auringon ja kuun, luopi miehen ja näyttää hänelle hänen vastaluodun toverinsa, käärme viettelee Aatamia ja Eevaa ottamaan omenaa, enkeli ajaa heidät paratiisista y. m. Nämä kuvat ovat katon keskiosassa ja alempana niitä molemmilla sivuilla nähdään profeetoita, sibylliä ja muita raamatun henkilöitä.

Mutta niin ahneesti kuin silmä katseleekin näitä kattokuvia, joita tehdessä mitä suurimmat sekä katon muodon että sen korkeuden tuottamat teknilliset vaikeudet ovat olleet voitettavina ja joita oikein nähdäkseen täytyisi heittäytyä selälleen niinkuin taivaan kupukantta katsellessa, siirtyy se kuitenkin pian alttariseinään, jossa »Viimeinen tuomio» on esitettyinä.

Johan on itse aihekin rohkeimpia ja suuremmoisimpia mitä inhimillinen taide voi ottaa esittääkseen. Mutta senkin voittaa mielestäni vielä tekotavan rohkeus ja suuremmoisuus. Huimaa silmää ja pyörryttää päätä sitä katsellessa. Tuntuu siltä kuin maa järehtäisi jalkojen alla, ja seinät alkaisivat huojuu kaatuakseen samassa. Mutta

MIKAEL ANGELON „Viimeinen tuomio“

kaikista ihmeellisintä on nähdä, millä keinoilla taiteilija on tämän illusionin saavuttanut. Koko viimeisen tuomion esitys näet on vaan alastomien ruumiiden mylläkkää. Mutta ne ovatkin kuin kallioita maailman seinästä, jotka juuri ovat lohjenneet irti toisistaan ja ovat putoamaisillaan syvyyteen.

Taulun yläosassa näkyy vihan jumala kuin myrskytuulena syöksyvän esiin kulmat rypyssä ja käsi tuimassa liikkeessä. Hän syöksähtää esiin tuomiolle ja samassa on jo tuomio lausuttu ja oikeus tapahtunut ja parhaallaan menemässä täytäntöön. Kun toiset ihmiset kaunein plastillisin liikkein kohotetaan ylös taivaaseen, missä enkelit ottavat heitä vastaan, vaipuvat toiset, ruumis ja jäsenet epätoivoisissa kouristuksissa, alas syvyyteen, ja näitä jälkimäisiä näyttää olevan monta kertaa enemmän kuin edellisiä. Toiset niistä putoavat pää edellä, toiset takertuvat vielä viimeisellä epätoivollaan kiinni ylös nousevien jalkoihin. Mutta kamalat pirut ovat jo iskeneet heihin kintensä ja he vaipuvat ja vaipuvat auttamattomasti. Alimpana nähdään ne, jotka eivät enää yritäkään pelastautua ja joita Kaaron viepi täyden venelastin manalaan. Tämä viimeinen osa taulusta on ehkä kaikista vaikuttavin. Onnettomia syntisiä on venhe kukkuranaan, niitä on mätetty siihen pitkin ja poikin kamaloissa epätoivoisissa asennoissa, muutamat jo veteen pudon-

neina, niin ett'ei näy kuin kantapäitä vähän, muutamat vielä turhaan iskien kyntensä venheen laitaan, joka juuri lähtee liikkeelle rannasta ja pian on tyhjentävä lastinsa kuoleman rannalle.

Se on synkkä pessimistinen taulu, sillä vaikka »viimeisen tuomion» toinenkin puoli, autuaitten pelastus on yhtä rintaa esitetty, ei siitä ainakaan minuun ole jäänyt muuta muistoa kuin muisto ankarasta, leppymättömästä vihasta ja ihmiskunnan peruuttamattomasta kadosta. Taiteilija maala-sikin sen vanhoilla päivillään, kun murheet ja vastoinikäymiset olivat hänen mielensä murtaneet. Tuntuu melkein kuin »viimeinen tuomio» olisi hänen uhkauksensa, hänen testamenttinsa jälki-maailmalle.

Miettiväisenä, ikäänkuin ahdistettuna poistuu katsoja hänen työnsä äärestä ja aivan vaistomaisesti haluaa hän nähdä jotain, joka voisi tuudittaa, viihdyttää ja antaa toivoa jostain iloisemmasta ja onnellisemmasta. Ja hän löytääkin sen ker-rosta ylem্পää, jossa Rafaelin hento soinnukas taide piankin vie meidät keveitten ihanteittensa taivaaseen.

Samaan aikaan kun Mikael Angelo koristeli synkkää kirkkoholvia, johon niukka valo tuli vaan muutamista katonraja-ikkunoista ja jossa hän kuu-kausmääriä murjotti ihmisarkana erakkona, sively nuori Rafael, onnen lempilapsi, vihellellä ja lukui-sain oppilastensa kanssa iloisesti seurustellen,

Eräs Rafaelin koristama parveke

aukunaisten palatsikäytävien ja parvekkeiden seinä, voiden telineiltään milloin hyvänsä heittää silmäyksen yli Rooman ja sen ihanien ympäristöjen.

Hänen luomansa ovatkin sitä mukaa keveitä, lempeitä ja iloisia. Tuo tunnettu tulipalo *Incendio del Borgo* on, vaikka aihe on kamala, kuitenkin hauska laatukuva, jota katsellessa unohtaa kokonaan, mitä siinä tahdotaan esittää ja kiintyy vaan ihailemaan jäsenten plastiikkaa ja taitavaa ryhmitystä. Toisella seinällä taas nähdään *Disputa*'ssa avonainen taivas ja kohta sen alla onnellinen maa eikä niiden välillä näytä mikään häiriö koskaan olevan mahdollinen. Sitten soittaa siellä Apollo viuluaan laulun ja soiton haltijattarien ympäröimänä. Ja »Athenan koulussa» vallitsee täydellinen antiikki rauha, eikä sen tekijä näytä tietävän mistään muusta kuin elämän sopusoinnusta.

Kun hän sitten pääsee raamatun aiheita käsittelemään ja sen henkilöitä kuvaamaan, niin tekee hän sen samalla hempeydellä ja valoisuudella ja ikäänkuin hymyhuulin. Järisyttävät kohaukset, joita muuten ei ole monta, sulautuvat viehättäviin ja hauskoihin. Rafaelin raamatun kuvat ovat todellakin kuin »kuvia», joita huviksensa katselee, selailee. Ja hänen madonnansa sitten Kuka ei tuntisi noita onnellisia ja autuaita nuoria äitejä!

Mutta siksipä hänen taidettaan niin rakastettiin ja rakastetaan yhä vielä. Yhtä mittaa kuuluu katsojain suusta ihastuksen huudahduksia, kun tuolla alhaalla Sistinan kappelissa kaikki käyskentelivät totisina ja hiljaisina ja henkeään pidätellen, uskaltamatta sanallakaan ilmaista tunteitaan. Yläkerrassa kun n. s. evankeliumin sulous hellyytteli, niin alikerrassa tuntui kuin olisi laki joka hetki uhannut.

Kumpi on näistä aikakautensa suurista mestareista suurin? Sitä tulee heidän teoksiaan katsolessa ajatelleeksi ja kysyneeksi ja onhan maailma siitä vuosisatoja väitellyt. Mutta mitä varten kysyä! Sillä eihän se ole muuta kuin mielialan asia. Kun mieliala on kevyt ja elämä päiväpaisteinen, silloin se kernaasti liihoittelee vielä ylemmässä Rafaelin enkelien siivillä. Kun mieli on musta ja elämä tuntuu epätoivoiselta, silloin se hakee itselleen sympatiiaa Mikael Angelon totisesta ja synkästä taiteesta ja syventyy siihen.

1893

FRESKOMAALAUKSISTA.

Italian ihanuuksia muistelevalle astuu ensi sijaan sen taide. Mutta taidetta muistelllessani, sulkiessa silmäni ja antaessani erilaisten kuvain vaeltaa editseni, en näe mitään niin kirkkaasti kuin ne monen monet freskokuvat, jotka kaikkialla ovat viehättämässä. Vaikk'en ollut nähnyt yhtä ainoata oikeata freskomaalausta ennen tuloani Italiaan, niin oli minulla niitä kohtaan kuitenkin salainen kunnioituksen tunne. Olin muistaakseni jostain estetiikasta aikoinani lukenut, että se oli öljyvärimaalaus, joka hävitti oikean maalaustaitteen, se kun sallimatta tehdyn erehdyksen korjausta hävitti vaatimukset käden ja silmän ehdottomasta tarkkuudesta. Taiteilija saa eteensä seinän, joka on kirkon, palatsin tai muun hienon huoneen seinä, ja hänen käsketään se koristaa. Hänellä ei ole mitään mahdollisuutta väärän viivan tai väärän värin oikaisemiseen tai peittämiseen, vaan pysyy hänen kerran tekemä vetonsa

peruuttamattomasti paikoillaan. Mikä edesvastuu taideteoksen tilaajaa kohtaan, mikä harmi, kun tehtyä ei koskaan saa tekemättömäksi! Mutta mikä kiihoitin samalla tarkasti mittaamaan mää-
rät, laskemaan suhteet, koulitsemaan kätensä ja silmänsä ja varomaan hutiloimista ja keskeneräisyyttä. Jos mieli saada vähänkin kunnollista työtä, täytyy se suorittaa inspiratsioonin täydellä painolla.

Senkö tähden ne heti nähtyäni lienevät tehneet niin välittömän ja syvällisen vaikutuksen? Tuntui melkein aina niiden edessä seisoessani, että ne olivat ikäänkuin suoraan taiteilijan aivoista tuohon seinään painuneet, täysivalmiiksi mietittyinä ja kehittyneinä. Hänen muotonsa ja värinsä eivät näytä jäljennöksiltä siitä, mitä hän luonnossa on nähnyt, vaan niinkuin hänen kauttaan kulkeneilta ja hänen sielussaan kirkastuneilta aatteilta. Kun nykyajan realistisessa taiteessa näkee niin paljon aatteetonta luonnon kopioimista, niin paljon turhaa ja hengetöntä detaljityötä, on niin viileätä ja virkistävää antautua tuohon puhtaaseen taiteen nautintoon, jonka freskomaalaukset synnyttävät. Sitä tehdessä haihtuu kokonaan halu sentapaiseen arvosteluun, johon uudenaikainen taide niin helposti antaa aiheita. Ei tee mieli ruveta viisastelemaan, niinkuin yleisö ja taidearvostelijatkin usein tekevät, siitä, miten on maalattu tuo kivi tai kanto ja kuinka virheettömästi

on piirustettu tuo käsi tai nenä, Hakee vaan sitä aatetta, jota taiteilija on tahtonut esittää, etsii niitä näkyjä, joita hänen mielikuvituksensa on nähnyt. Ei siinä takerru yksityiskohtiin, vaan antaa kokonaisuuden vaikuttaa.

Saattaa kyllä olla, että tämä yksityiskohtien unohtaminen tulee siitäkin, että tekniikka todella ainakin parhaimmissa freskoissa on yläpuolella kaiken arvostelun, tai että antaa virheen anteeksi, kun tietää, että se on seuraus työtavasta ja niistä vaikeuksista, joita materiaali vaatii voitettavaksi. Mutta on se haettava toisaaltakin. Yksi ominaisuus, joka tekee freskomaalaukset niin viehättäviksi, on niiden koristeellinen eli dekoratiivinen puoli.

Tähän aikaan, kun tehdään öljyväri- tai muu kehyksiin pantava taulu, taiteilija harvoin voi tai saa ajatella sitä ympäristöä, johon taulu tulee sijoitettavaksi. Enintään pitää hän huolen kehyksestä. Ostaja saakoon ripustaa sen paikkaan ja valaistukseen, jonka hän parhaaksi näkee. Vanhalla freskomaalarilla sitä vastoin oli aina tiedossaan seinä, johon hänen teoksensa oli ainaiseksi sidottu ja johon sen täytyi sopia. Sentähden täytyi hänen ottaa huomionsa, miten maalaus juuri siinä tulisi vaikuttamaan, laskea valon ja värin vaikutus ja sovittaa muodotkin seinän mukaan. Samalla kun maalaus on itsenäinen, puhtaasti aatteellinen taideteos, on se myöskin seinä-

koriste, tapetti, ja täytyy sen vaikuttaa seinään puhtaasti dekoratiivisena. Tämä kaiken maalaus-taiteen alkutarkoitus onkin usein niin ihmeellisesti otettu lukuun, että silmä sittenkin, kun se jo kenties on uupunut itse aiheeseen, nauttii vielä tietämättään ainoastaan viivoista ja väreistä semmoisinaan. Siihen pyrkivätkin etevimmät freskomaalarit ja sen he saavuttivatkin. Olen usein vaeltanut uudestaan ja aina uudestaan luostarien pihatoissa ja istuskellut kirkoissa ja kappeleissa, jotka ovat tällä tavalla koristetut, ja antanut seinien heijastaa tuota maalauksiensa salaperäistä kauneutta, joka on niin kainoa, ett'ei se huutamalla huuda huomiota puoleensa, ei tungettele eikä pyri häikäisemään, vaan jonka kuitenkin tuntee kuin ilmassa olevaksi ja josta samalla saa esille mitä suuremmoisimmat aatteet ja aiheet, jos mieli tekee ruveta niitä tarkastelemaan.

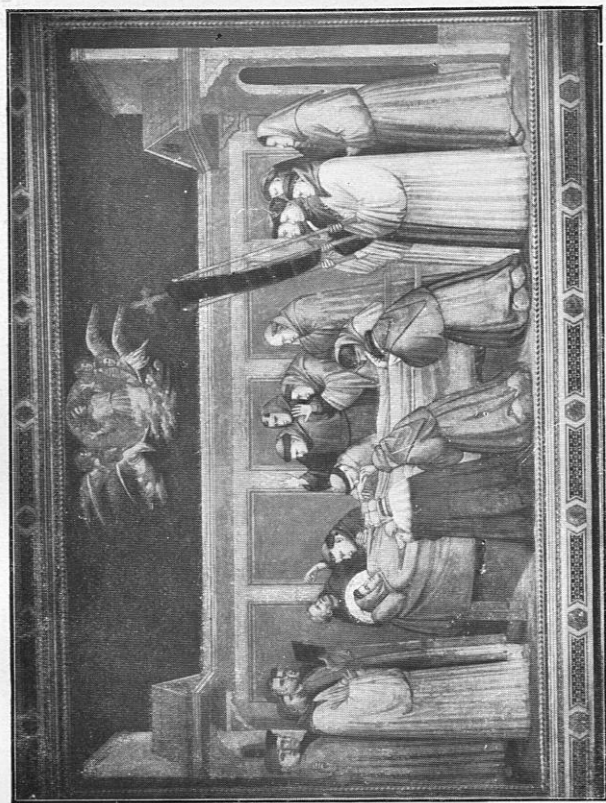
Kuulee usein sanottavan, ett'ei käsitellyn aiheen laatu saa vaikuttaa taideteosta arvosteltaessa ja että ainoastaan käsittely ja tekotapa määrätkööt sen taidearvon. Mutta tuskinpa vanhaa taidetta ihailtaisiin niin, tuskinpa se vaikuttaisi meihin niin voimakkaasti, ell'ei se olisi ottanut aiheitaan niin korkealta kuin se ne otti. Me olemme jo niin tottuneet niihin, ett'emme enää tule ajatelleeksi-kaan, mitä rohkeutta ja taiteellista inspiratsiooniä sentään mahdettiin tarvita luomaan sitä mitä luotiin. Vai voiko taiteilija todellakaan kurkottaa

kätensä korkeammalle kuin silloin, kun hän ottaa itse jumalan alas taivaasta, ryhtyy kuvaamaan hänen ainoata poikaansa, neitsyt Mariaa ja apostoleja ja pyhimyksiä? Niitä kaikkia ja suurimmaksi osaksi ainoastaan niitä ynnä sen lisäksi raamatullisia aiheita katsoivat senaikuiset taiteilijat kyllin arvokkaiksi siveltimensä esineiksi. Arkailematta avasi taiteilija taivaan ja asutti sen, hänen mielikuvituksensa tunki maan sisään ja löysi sieltä helvetin, jonka empimättä esitti, hän tahtoi olla mukana maailman luomisessa ja tiesi täsmälleen, millaista oli elämä paratiisissa, eikä hän kammonut loihtia esiin sellaistaakaan tapausta kuin viimeinen tuomio. Kunnia sille, jolle se tulee, ja annettakoon kunnia kernaasti niillekin aiheille, joita nykyaika rakastaa, mutta elköön ihmeteltäkö, jos aate nousee ja tunne avartuu enemmän silloin, kun katsoja joutuu n. s. silmästä silmään katselemaan elämän ja kuoleman suurimpia kysymyksiä ja niiden edustajia taivaassa ja maan päällä.

Me olemme siihen jo tottuneita ja me selaillemme kuvallista raamattua niinkuin muutakin kuvakirjaa, mutta silloin kun tuo uskonnollis-kirkollinen taidesuunta ensiksi syntyi, kohtasi se varmaan syvästi uskonnollisia tunteita ja kulumatonta mielikuvitusta yleisössä. Se sytytti sydämiä niinkuin meillä nykyään sytyttää niitä »kansallinen» taide, mutta innostuksen aihe oli kui-

tenkin ylempi ja vaikutus sitä mukaa syvempi. Se oli niin voimakas, että taideteos saattoi nousta kuvatun sijalle, — ilmiö, jonka vielä tänäkin päivänä näkee hartaasti katoolisissa maissa. Eikä-hän se ihme olekaan, että niin tapahtui yleisössä ja että madonnan kuvia kannettiin juhlasaatoissa kaupunkien läpi, kun itse taitelijakin saattoi joutua tuollaisen hurmauksen valtaan. Yksi esimerkki siitä on ennen Rafaelia elänyt maalari-munkki Angeliko da Fiesole, jonka kerrotaan niin sulautuneen aiheeseensa, että hän esimerkiksi Kristusta ristinpuulle maalatessaan ratkesi kyyneliin oman taulunsa edessä.

Tämän munkin ja hänen aikalaistensa fresko-maalaukset muuten mielestäni parhaiten vastaavat tämän taidelajin aatetta. Ne vaikuttavat väriensä ja muotojensa miltei etsityllä yksinkertaisuudella; ne ovat neitseellisen kainot, uskonnollisesti syvät ja hartaat ja liittyvät ihmeellisen vaatimattomasti seinään. Kaikki ovat ne kirkoissa ja luostareissa. Pyhän Markuksen luostarin käytävät ja munkki-kammiot Firensessa ovat hänen koristamansa ja siellä on hänen kenties paras teoksensa: enkelin ilmestyminen neitsyt Marialle. Nyt ne ovat kaiken maailman ihailtavina, ja alituinen ihmisvirta vaelttaa noiden ristinpuun alla polvistuvien apostolien ja jumalan äidin ja jumalan pojan ohitse. Taiteilija on saanut jälkimaailmaltakin täyden tunnustuksensa, joka ei ole paljoa pienempi kuin

Pyhän Fransiskon kuolema. Vanha fresko Santa Croce'n kirkossa Firentsessä

Rafaelille ja Mikael Angelolle annettu. Mutta sitenkin tuntuu siltä kuin tämä tunnustus olisi vähempi kuin se, minkä hänelle varmaankin antoivat hänen aikalaisensa, nuo hiljaiset munkit, joiden yksitoikkoisia kammioita eivät elähyttäneet muut nähtävät kuin ne yksi tai kaksi pientä freskoa, joita taiteilijan sivellin oli valkeille kiville luonut erakon silmää hivelemään ja mieltä ylentämään.

FIESOLEN LUOSTARI.

Vähän matkaa Firensestä on korkealla, kauvas näkyvällä kukkulalla Fiesolen pikkukaupunki ja sitä vähän vielä ylempänä samanniminen Fransiskaani luostari. Sen kirkkojen tornit, sen puutarhoista kohoavat sypressit ja piiniat ja rakennusten valkoset seinät näkyvät aina tuon tuostakin Firensen katuja kävelevän silmään.

Olimme kulkeneet sinne laajaa ajotietä, joka ensin loivia mutkia tehden polveili hiljalleen kohoavia rinteitä myöten, täynnä huviloita ja maataloja ja niitä ympäröiviä viinitarhoja. Kaupunki on vuoren selällä, kuin kirkon harjalla, luostari sen yläpuolella kuin tornissa, jonne jyrkkä jalkatie johtaa. Seuraan sitä ja seison pian luostarin edessä ulkopihalla, jota totiset, juhlalliset sypressit vartioivat.

Luostarin portti on suljettu, samoin kirkon ovikin, joka tavallisesti muulloin on auki, vastaanottaakseen kaikkia niitä, jotka tahtovat tulla

tänne rukoilemaan. Mutta nyt onkin keskipäivä, munkkien aamumessut ovat jo pidetyt, aamusoitot soitettu eivätkä vielä ole alkaneet iltapäivän kirkonmenot. Kellot tornissa riippuvat äänettöminä odotellen auringonlaskua, joka on taas vapauttava niiden kaiun.

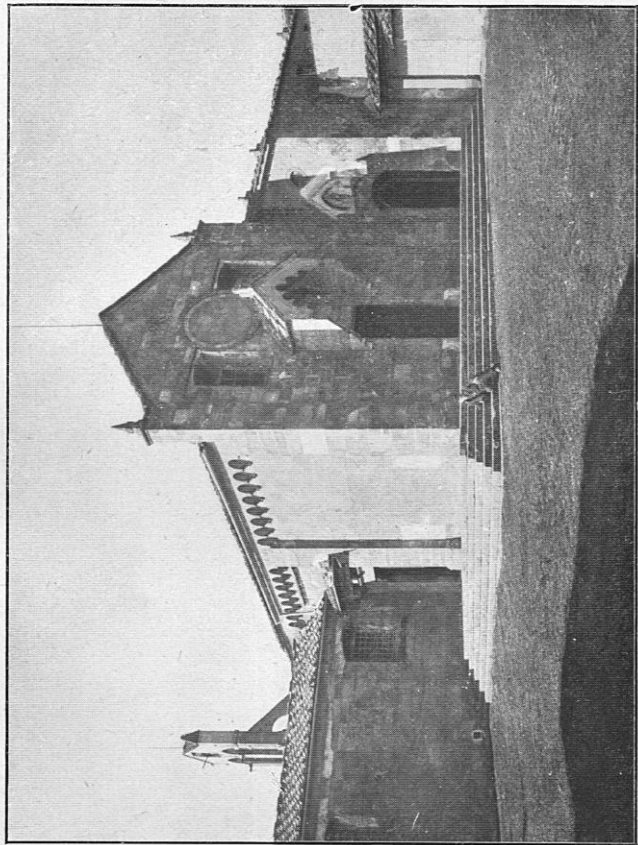
Istahdan rappusille levähtämään ja odottamaan minäkin. Takanani on suuri luostari, niinkuin autio linnoitus, josta ei kuulu hiiskahdustakaan. Ei näy elämää missään, ei ole täällä nyt edes noita matkailijain tielle alinomaa tulevia kerjäläisiäkään, jotka luultavasti ovat laskeutuneet Firenseen, missä parhaallaan vietetään juhlaa. Ainoastaan silloin tällöin kuuluu jossain kaukana ammah-tavan aasin ääni ja alhaalla syvässä laaksossa viheltää juna.

Mutta sypressien runkojen välitse aukeaa näköala Firenseen päin... ja mikä näköala...!

Alhaalla Arnon laaksossa lepää siellä, aaltomaisen, tummansinertävien vuortenharjanteiden välissä kuin jättiläisen suuren kukkaismaljan pohjassa kaupunkien helmi. Kuinka kauniisti muodosteltu, kuinka hienosti hiottu on tuo helmi! Näen marmorisen temppelin kupoolin ja sen vieressä kellotapuln, näen keski-aikaisen linnan solakka-kaulaisen tornin. Kaikkialla palatsien ja luostarien ruskeita tiilikattoja ja niiden välissä puutarhain ainaista vihreyttä. Kaupunki hymyilee kuin hilpeässä ainaisessa onnessa, kukkivan ja kuk-

kiaan lemuavan laakson ympäröimänä, ja muuttuu vähitellen ja kuin huomaamatta maaseuduksi, josta paistaa vaahdon valkeita maalaiskyliä ja pikkukaupunkeja, joita yhdistävät toisiinsa kapeina nauhoina poimuilevat vaaleankeltaiset maantiet.

Hauska huoleton elämä jäi meistä äsken sinne vilisemään kivitetyille toreille ja viilleille varjoisille kaduille. Kaiken maailman rikkaat ja joutilaat olivat tulleet sinne viettämään etelän ihanaa kevättä, hengittämään vastapuhjenneiden lehtien lemua ja ahmimaan kukkien hurmaavaa tuoksua, joka muurien ulkopuolelta puutarhoista tulvii kaupungin sisimpiinkin osiin ja tuntuu Arnovirran vihreän vedenkin mukana valuvan sen läpi. Heillä oli siellä parhaillaan kukkaisjuhla, ja kadut kuo-huivat iloista, kirjavapukuista kansaa, toreilla ja katukulmissa soitettiin ja tanssittiin. Ikkunat, katuovet, parvekkeet, katot ja räystäätkin olivat täynnä väkeä odottamassa *corso di fiori*'n tuloa. Se tulee, kaksi-, kolmi- ja nelivaljakoita tungen-kelee väkijoukon läpi, hevoset, kuskit ja vaunuissa istujat kukilla koristettuina ja vaunut niinkuin kukkaislähteestä nostettuina ja vielä kuin sen märkyyttä valuen, pyörät ja istuimet ruusuja tih-kuen: punaisia, valkoisia, ja muuankin pelkkiä sini-siä muistikukkia. Värit välkkyvät, tuoksut tem-meltävät ilmassa ja noiden liikkuvien kukkais-maljojen sisässä istuu onnen ja iloisen elämän poutaperhoisia: nuori ihana äiti kahden pienen

Fiesolen luostari kirkon edusta

tyttärensä kanssa, toisessa yksinäinen pieni prinsessa, kokonainen perhe, kaksi rakastunutta . . .

Ne jäivät sinne kärkelemaan liputettuja katuja pitkin ja täältä sinne katsellessa näyttää siltä kuin aurinko heijastellessaan ja varjoja ja valoja vaihdellessaan ottaisi sekin osaa ihmisten iloihin ja niinkuin koko tuo lakeus olisi ihanuuden meri, jossa värejä lainehtii ja karehtelee kauneutta.

Muuta me täällä — me istumme kuin erämaassa. Ei ota luostari osaa maallisiin menoihin, ei näy se tietävän eikä tahtovan niistä tietää. Sen ikkunat ovat suljetut, sen asukkaat vaikenivat ja ainoastaan sypressi kuiskaa jonkun salaperäisen sanan vierustoverilleen, kun heikko tuulahdus tästä kautta kulkiessaan sitä koskettaa.

Mutta se ajattelee, miettii omia mietteitään ja kun se niistä herää, tulkitsee se ne omalla tavallaan. Kello pienen tornin huipussa heilahtaa ja alkaa soida, luostarin ovi aukeaa ja sieltä sisältä kuuluu messua. Hetken kuluttua ja kellon yhä soidessa tulee jono munkkeja ulos, ne tekevät kierroksen pienellä pihatolla, laskeutuvat tietä alas ja katoavat. Vienevätkö viimeistä voittoa jollekin kuolevalle, käynevätkö siunaamaan jotakin kuollutta vai laskeutunevatko laaksoon rukoilemaan sadetta vainioille, joita madonna viime aikoina on poudalla rasittanut? Kellon soitto saattaa heitä heidän retkelleen ja kun messun nuotti on lakannut kuulumasta, vaikenee kellokin.

Mutta luostarin ovi on jäänyt raolleen ja minä hiivin siitä sisään. Ei näy portinvartijata eikä tule kukaan estämään. Tulen holvin alitse neliskulmaiselle pihamaalle, jota reunustaa pilarikäytävä ja jonka seiniä hienoväriset, ujosti esiintyvät fresko-maalaukset koristavat. Jotkut ovet ovat auki ja yhden ohi astuessani näen pienen kappelikirkon, jonka perällä lepattaa vahakynttilä palamassa alttarin vieressä. Toiset ovet vievät munkkien kammioihin. Ne ovat ahtaat ja matalat, ikkunat pienet kuin vankien kammioissa, yhdellä seinämällä rukouspöytä ristiinnaulitun kuvan tai madonnan kanssa, toisella kaitainen rautavuode. Tulen rohkeammaksi ja kuljen edemmä toiselle neliskulmaiselle pihalle. Se on samalla puutarha ja sen keskellä on kaivo, jonka kivisen kannen päällä ruskeakaapuinen avopäinen munkki nostaa vettä astiaan ja ruiskuttaa sitä taimilavoihinsa. Takaportista tulee toinen aasia edellään ajaen, joka kantaa itsekokoistaan risukimppua.

Joudun harhaillessani luostarin ulkopuistoon, joka on kukkulan toisella rinteellä, pois päin Arnon laaksosta ja Firensestä. Kaikki äskeinen ihana hempeys on luonnosta kadonnut. Alhaalla on hedelmätön laakso, jonka pohjassa on punaselle hiedalle kuivunut vuorivirta. Taampana toisella puolella laakson on erämainen vuoristo, kovaa karua kalliota, jonka kasvullisuus on heikkoa ja kuihtunutta. Mitä aurinko ei ole kärventänyt, sen

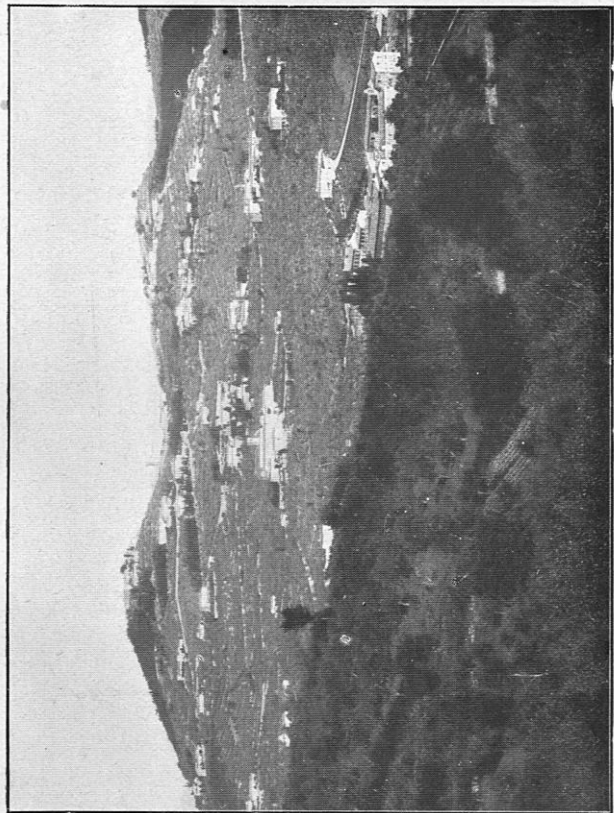
on vesi vienyt muassaan uurtaen pitkiä syviä naarmuja vuorten rinteihin. Jyrkkää polkua alas laaksoon siellä täällä kasvavien piiniain välissä vaeltaa äskeinen munkkien jono hitaasti kulkien selät koukussa.

Mutta täällä puistossa on varjoisia tammia, kukkivia mantelipuita, myrttilehtoja, oliiveja, oransipuita ja lehteviä viikunapuita. Täällä on nurmikkoja ja hyvin hoidetuita polkuja ja niiden varrella mukavia kiveen hakatuita istumapaikkoja. Vähä väliä on rakennettu huvimajoja madonnalle ja hänen pienelle »bambinolleen.» Yksinäinen munkki käyskentelee tuonnempana puitten välissä ja noukkii kukkasia, jotka hän sitten vie madonnan huvimajaan. Hän huomaa minut, mutta ei tule häiritsemään. Painun vielä syvemmälle metsän sisään, jonne ei näy luostaria. Luostarissa aletaan soittaa iltakirkkoon. Ja samalla kuuluu toisen luostarin kello vastaavan jostain laakson yli. Hetken aikaa ne juttelevat siinä niinkuin kaksi uskovaista, jotka ymmärtävät toisensa ja ovat yhtä mieltä elämän suurimmissa kysymyksissä. Vuosisatoja ovat ne kai sillä tavalla ajatuksiaan ja tunteitaan vaihtaneet niitä aina samaan äänilajiin ja samaan sointuun ilmaistessaan.

Sitä kuunnellen, tuota iltasoittoa, alkaa näyttää siltä kuin katoolliset legendat muuttuisivat todellisuudeksi, kuin tämä metsikkö kansoittuisi, kuin enkeli liihoittelisi maahan Marialle ilmoittamaan,

että hän on löytänyt armon jumalan tykönä, ja madonna nojaa, Jeesuslapsi käsivarrellaan, tammea vastaan ja tietäjät itäiseltä maalta saapuvat lahjoineen . . . kaikki ne monet taulut, joita joka päivä on nähnyt kirkoissa ja luostareissa ja joita mielikuvitus ja muisto on täynnä, alkavat elää. Kuinka hyvin ymmärrän nyt nuo näyt, joita hurskaat munkit ja taiteilijat näkivät ja esittivät sekä sanoin että värein. Kuinka se täällä näyttää luonnolliselta tuo likeinen yhteys taivaan ja maan välillä, täällä, josta ei tunnu olevan kuin lyhyt askel ja pieni hyppäys avonaiseen taivaaseen. Tämmöisestä luostarista, siitähän jo näkyy kuin matkan määrä ja se on vaan viimeinen pysäkki. Sellaisena sitä ainakin sen omat asukkaat pitävät ja semmoisen vaikutuksen se hetkellisenä miellyttävänä tunnelmana tekee satunnaiseen matkamieheenkin.

1893

Fiesolen rinne

KIRKKOJA JA KIRKONMENOJA.

En ole koskaan ollut niin uuttera kirkossakävijä kuin täällä Italiassa. Tuskin menee sitä päivää, ett'ei tulisi jotakuta kertaa kirkossa pistäydytyksi. Siihen on luonnolliset syynsä. Sillä tuskin on sitä katukulmaa, jossa ei joku kirkko kohoisi, ja avarampien torien ympärillä niitä on useampiakin. Sitten ovat kirkkojen ovet auki aamusta iltaan ja alituinen ulos ja sisään tulviva ihmisvirta vie helposti mukaansa. Kirkoissa on sitäpaitsi kätkettynä suurimmat ja omituisimmat taidearteet. Se kaikki on syynä siihen, että niihin tulee niin usein poikenneeksi. Kun niihin tulee poikenneeksi, niin tulee niitä katselleeksi, ja kun niitä tulee katselleeksi, niin tarttuvat ne mieleen ja jättävät siihen vaikutuksensa.

Niistä vaikutuksista pantakoon tähän muutamia otteita.

Millainen on italialainen kirkko?

Kysymys on sopimattomasti tehty, sanoo varmaankin kirkollisen rakennustaiteen tuntija, sillä italialaisia kirkkoja on monenmuotoisia ja monenlaisia, jotka varsin monessa suhteessa eroavat toisistaan. Onhan siellä gothilaisia, on renessanssikirkkoja, on antiikin malliin tehtyjä ja onpa niitäkin, joiden muotojen aate on lainattu itämailta. Mutta on niiden ulko- ja sisämuodoista kuitenkin säilynyt mielessäni muutamia kuvia, joiden pääpiirteet ovat sulaneet jonkunlaiseksi kokonaisvaikutukseksi.

*

Kun me ajattelemme kirkkoa, niin näemme sen tavallisesti seisovaksi joko jollain avonaisella tai korkealla paikalla, joka on ikäänkuin raivannut oman maansa (hautausmaansa) ympärilleen, minkä keskellä se sitten kohoaa jotenkin loitolla ihmis-asunnoista ja mistä se useinkin kivijalkaansa myöten näkyy tietä kulkevan silmään. Alkujaan lienevät kirkot täälläkin seisonet yhtä vapaina. Mutta kun ihmiset vuosisatojen kuluessa ovat samoilla sijoillaan pyörineet kirkko keskipisteenään, niin ovat ne lopulta sitä lähennelleet ja piirittäneet sen omilla asunnoillaan niin, että siitä ainoastaan korkein kupooli ja ylin huippu ylenee kattojen takaa — jos siinä näet löytyy tuollainen huippu ja kupooli. Se kuitenkin puuttuu hyvin usein. Olen nähnyt koko joukon suuria

komeita kaupunkikirkkoja, varsinkin Roomassa, joihin ovi aukeaa kadulta niinkuin mihin suurempaan hotelliin tahansa ja jota ei ihmisasunnoista eroita muu kuin pyhimysten kuvilla tai maalauksilla ja ristillä koristettu pääty. Kirkon ulkopuolinen rakennekauneus, jos sitä alun pitäen on ollutkin, katoaa kokonaan ja ainoastaan muutamissa kaikkein suurimmissa ja kaikkein komeimmissa se pääsee useammilta puoliltaan vaikuttamaan. Mutta niissäkin on tavallisimmasti joku niihin kiinni muurattu luostari kokonaisvaikutusta häiritsemässä. Usein on kirkon sivuseinillä alikerrassa kauppapuoteja, vaunuliiterteitä t. m. s. ja ylemmissä kerroksissa tarjotaan huoneita vuokrattavaksi.

Uskonto ja sen harjoitus on katolilaisille jokapäiväinen asia ja arkinen toimitus ja se on tehnyt heille kirkon kotoisemmaksi kuin mitä se on meille. Meille se on Herran huone, jonkunlainen sunnuntai-uskontoamme palveleva juhlasali, johon kerran viikossa kokoonnutaan; heille se on jokapäiväinen lepopaikka, niinkuin julkinen puisto tai puutarha, johon he ohikulkiessaan istahtavat nauttimaan varjoa ja viileyttä, ja jossa musiikki monta kertaa päivässä, soittaa heidän huvikseen.

Ja kaunis puutarha se kyllä onkin. Yhtä vähäpätöinen ja vaatimaton kuin italialaisen kirkon ulkokuori on, yhtä suuremmoinen ja ylellinen

on usein sen sisusta. Tietysti vaihtelee sisä-asu yhtä monen aikakauden ja taidelajin mukaan kuin ulkoasukin, mutta useat eri vaikutukset yhteen-sulattamalla syntyy siitä sentään seuraava kokonaiskuva.

Tavallisesti on tšekäläinen kirkko latinalaisen ristin muotoon rakennettu. Kun astuu ovesta sisään — jonka pielessä ohimennen sanoen istuu aina joku vaivainen kerjäläinen almuja anomassa — on siinä edessä soikea käytävä, tai oikeammin kolme sellaista: kaksi laitemaista ja kapeampaa ja yksi keskimäinen ja leveämpi, jotka pilarien tai kaarien kautta eroavat toisistaan.

Tuo keskimäinen on kirkon avarin osa, josta silmä kantaa kirkon perille saakka, missä ovat alttari, kuori ja kupooli. Se on yksi ainoa suuri lattia, useinkin kuin autio tori, jossa vaan siellä täällä on pieni rukouspenkki, mihin kirkkomies kuoria kohden pyrkiessään vaan hetkeksi polvistuu jatkaakseen sitten matkaansa eteenpäin. Kirkon varsinainen osa on sen molemmilla seinämillä ja sen risteyksistä lähtevissä sivuhaaroissa. Sillä siellä ne ovat nuo kaikki pienet eri kappelit, nuo n. s. varjoiset lehtimajat, jotka antavat katooliselle kirkolle sen varsinaisen luonteen, jossa varsinaista hartautta harjoitetaan ja jossa varsinaiset kirkonmenot tapahtuvat. Sinne kääntyy tavallisesti aina sekin, joka vaan matkailijan ja taiteenharastajan silmillä katselee.

Sillä se on kokonainen taide-museo tuollainen yksi ainoa kirkon sivuseinämä. Sen kappeleista muodostaa useinkin jokainen erityisen pienoiskirkon. Näissä kappeleissa on oma alttarinsa, omat alttaritaulunsa ja seinät ovat peitetyt joko vesitöksillä tai freskomaalauksilla. Ell'eivät ne ole jonkun vanhan kuuluisan rikkaan suvun erityistä omaisuutta, ovat ne omistettut jollekin merkilliselle madonnalle tai jollekin pyhimykselle, jonka elämä ja ihmetyöt ovat siihen kuuluvissa taideteoksissa esitetyt. Kullakin kirkossakävijällä on hänen sukunsa traditsioonien tai yksityisten taipumustensa mukaisesti oma lempikappelinsa, johon hän poikkeaa polvistumaan, rukoustaan lukemaan ja vahakynttilänsä sytyttämään. Ja kun koettaa asettua hänen kannalleen, niin ymmärtääkin sen varsin hyvin tämän omituisen tavan, sillä kirkko kokonaisuudessaan korkeine holvineen ja laajoine muotoineen hajottaa mieltä ja hartautta, jota vastoin tuollainen pikkukammio sitä kokoo ja keskittää. Tuolla suuressa kuorissa ja ison pääalttarin ympärillä asuu kaukainen, ankara, suuri Jumala; täällä ovat hänen pienet, enemmän inhimilliset välittäjänsä, joiden puoleen on turvallisempaa ja kodikkaampaa kääntyä.

Mutta paitse madonnia ja pyhimyksiä, jotka asuvat noissa kappeleissa ja joiden läsnäolon katoollinen niin elävästi luo eteensä vilkkaan mielikuvituksensa avulla, asuu kirkoissa paljon muita-

kin »henkiä». Suuri joukko suuria miehiä, hurskaita kirkon ystäviä ja sen hyväntekijöitä on haudattu kaikkien kirkkojen seinämiin. Se osa kirkon seinästä, joka jää kahden kappelin väliin, on tähän tarpeeseen käytetty. Köyhemmissä ja pienimmissä kirkoissa on vaan marmorilaatta kirjoituksineen leposijaa merkitsemässä ja sen päällä kenties vainajan rintakuva. Mutta vähänkin suuremmissa on siinä sillä sijalla kokonainen hautakivi-taideteos muistuttamassa vainajasta. Ja nämä n. s. sarkofaagit ne ovat useinkin mitä suurinta ja hienointa taidetta. Kuuluisimmat taiteilijat ovat monestikin niissä luoneet elämänsä etevimmän mestariteoksen.

Niitä silmäillen siirtyy katselija hiljalleen kirkon varsinaista ristikkoa kohden. Kupoolin alla tapaa hän kuorin, joka on joko koko- tai puolipyörä ja jossa kirkon kaikki komeus kokoontuu kuin polttopisteeseensä. Siinä on pääalttari, joka hohtaa kultaa ja hopeaa ja jonka katosta kannattavat ylellisesti silaillut pilarit ja johon useinkin on asetettu kirkon kaikkein pyhin muistomerkki: joku kuuluisa taideteos tai ihmeitä tekevä pyhä esine. Alttarin edessä kirkon sillan alla on joskus hautakammio, mihin on — tai ainakin sanotaan olleen — kirkon suojeluspyhimys haudattu ja missä vahakynttilät yötä päivää palavat. Jos kirkko on oikein vanha tai muuten kuuluisa ja jos sen alttarikammioon haudattu suojeluspyhä

on joku apostoli, esim. pyhä Pietari Pietarin-kirkossa Roomassa, niin muuttuu tällainen kammio varsinaiseksi pyhiinvaelluspaikaksi, jossa päivät päästään näkee äänettämiä rukoilijoita.

Sen edustalla toimitetaan myöskin pääjumalanpalvelus eli n. s. messu.

Matkamies, joka ei jouda kauvan aikaa yhdessä paikassa viipymään ja jolla ei ole erityistä halua tutkia monimutkaisten katoolisten kirkonmenojen merkitystä, ei saa siitä suurtakaan vaikutusta mukaansa, varsinkin kun hän ei ole pakotettu pysähtymään sitä kuullakseen, vaan saapi vapaasti kulkea ja katsella sitä mikä häntä huvittaa.

Seuraava kuva on siitä kuitenkin jäänyt mieleeni.

Alkaa kuulua kirkossa laulua, milloin heleitä lasten ääniä, milloin karkeita miesten bassoja, joiden rinnalla vakavimmat M. M:n bassot ovat kuin lampaan vuonan valitus vihastuneen härän mörinään verrattuna. Yht'äkkiä lakkaa laulu ja kuuluu lukemista, jonka jälkeen taas sata ääntä yhtyy yhteen virteen. Silloin tällöin soittavat jossain kätketyt urutkin jonkun sävelen.

Mistä ne tulevat nuo äänet?

Kuljen niitä kohti ja näen, että kirkon peräseinä muodostaa alttarin takana puoliympyräisen holvin — sekin ylhäältä alas asti koristettu maa-lauksilla, usein mitä etevimmillä — mikä on kehyksellä erotettu muusta kirkosta. Siellä istuu

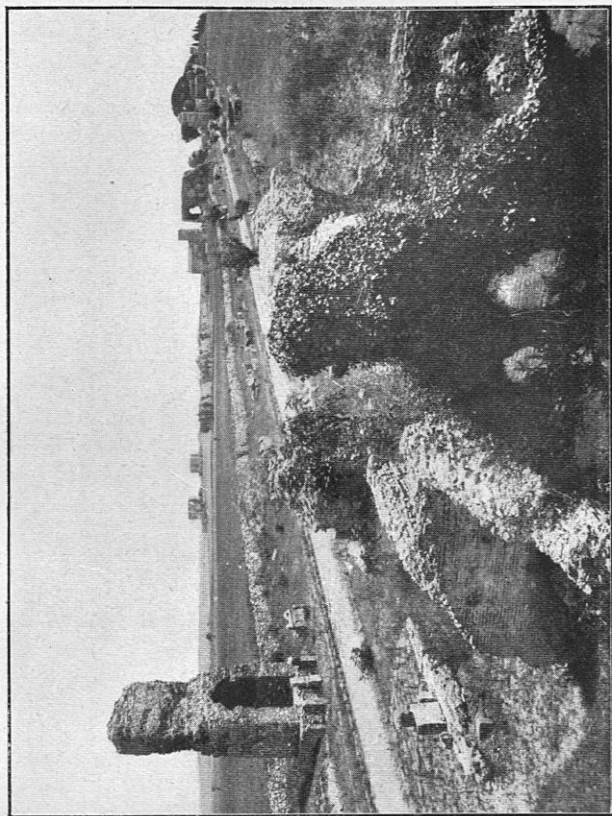
tai seisoo suurissa, mukavissa, seinään kiinnite-tyissä tuoleissa tai penkeissä kokonainen hiippa-kunta pappeja pikkuisine poikineen. Suuret kirjat edessään ne lukevat vuoron ja toisen vuoron veisaavat ja kolmannen — haukottelevat. Sill'aikaa toiset papit alttarilla tekevät melkein samaa ja sen lisäksi heiluttavat pyhää savua suitsuavista as-tioista, lankeilevat polvilleen ja jakavat siunauk-siaan alttarin ympärillä seisovalle kansalle.

Nämä tällaiset suuret juhlamessut, joissa kir-kon koko varusväki astuu aseihin, joissa kaikki sen ulkonainen loisto esiyytyy ja jotka eivät ole muuta kuin »kirkkoparaateja», jättävät katselijan enimmäkseen kylmäksi ja välinpitämättömäksi. Ainoastaan soitto ja laulu, kuunneltuna jostain kirkon etäisestä kulmasta, jonkun hautakiven suo-jassa, jonne vaan pää-sävelet tunkevat eikä mitään näy, saattaa sentään välistä jäädä pysyväiseksikin.

Paljoa enemmän rakastan noita pienempiä koti-kemuja, joita kirkoissa niin usein pannaan toimeen milloin mistäkin syystä. Ne eivät esiinny millään totisuuden tai syvyyden vaatimuksillakaan eivätkä siis vaikuta vastenmielisesti, jos eivät voi niitä täyttää.

Niitä näkee melkein joka päivä ja tavallisesti pannaan ne toimeen jonkun pyhimyksen kun-niaksi. On esim. joku madonna, josta on se maine, että hän on tehnyt sen tai sen hyvän työn, parantanut sen taudin t. m. s. Hänellä on oma

Via Appia

aikansa, jolloin hän mielellään vastaanottaa kiitollisia uskovaisiaan. Joku munkki, pappi tai kirkonpalvelija, jonka erityisenä toimena on tämän madonnan ja hänen kappelinsa vaaliminen, nähdään juhlan aattona olevan suuressa hommassa. Hän puhdistaa alttaria, kiilloittaa kulta- ja hopeakaluja, pystyttää kokonaisen metsän kynttilöitä alttarin ympärille, häärii niinkuin emäntä, joka odottaa vieraita luokseen. Tulen toisena päivänä samaan paikkaan ja näen, että odotetut vieraat ovat saapuneet. Suuri joukko naisia, lapsia ja siellä täällä joku vanhempi mieskin piirittävät nyt paikkaa. Madonna loistaa kynttiläin keskellä kaikessa komeudessaan. Hänen kuvansa kehys on verhottu köynnöksillä ja kukkasilla (sekä luonnollisilla että papereista tehdyillä) ja sen ympärille on ripustettu uhrilahjoja jos jonkinlaisia. Siinä voi nähdä lasisia sydämiä, helminauhoja, ristejä, sormuksia, mutta siinä voi myöskin nähdä puusta tai paperista tehtyjä sormia, korvia, varpaita, jopa vatsankin jäljennöksiä, — ne ovat pantuina merkeiksi niistä ruumiinosista, jotka kaikkein äitien esikuva on joistain niihin kuuluvista taudeista ja vammoista vapauttanut.

Kun näkee sen totisuuden, millä kaikkein näiden pikkulahjain antajat lukevat rukouksiaan kappelin edustalla ja miten tosissaan he pienille lapsilleen osoittavat Kristuslasta Marian sylissä, niin ei tälle kaikelle voikaan vetää suutaan nau-

ruun, niinkuin ensin oli tehnyt mieli, vaan täytyy se ottaa semmoisena kuin se on: yksinkertaisen, lapsellisen hartauden naivisena ilmauksena.

Tällaisista näkemistäni pikkukemuista vielä pari esimerkkiä. Niinpä näin pitkänä perjantaina erään kappelin edustalla Firensessa kokonaisen ryytimaan, joka arvatenkin kuvasi Getsemanen yrttitarhaa. Lattia oli peitetty valkealla pellavalla ja pumpulilla. Tässä lattiassa kasvoi punaisia ja valkoisia ruusuja, lehdet kulta- ja hopeapaperista. Keskellä tarhaa oli läpikuultava Vapahtajan pään kuva orjantappuraruunuineen ja veripisaroineen ja kahden puolen sitä kaksi paitaa, toinen veripunainen, toinen lumivalkoinen. Ja kaikkialla kynttilöitä sekä pienen pieniä että suuren suuria. Tällä esityksellä oli loistava vaikutus niihin pienokaisiin, joita varten se oli aijottu. Ne juoksentelivat siinä kuin joulukuusen ympärillä ja taputtivat käsiään, kun äidit osoittivat heille tätä ihmettä. Olihan se vähän omituinen tapa esittää Kristuksen kärsimyksen historiaa ja hänen verisovitustaan. Mutta lapsille aijottuna tuskin olisi sopivampaa voinut keksiä.

Vielä hupaisemmalta tuntui minusta se, minkä näin pääsiäispäivänä itsenään eräässä saman kaupunkin suuremmista kirkoista, *Santa Croce*'ssa eli Pyhän Ristin kirkossa. Kun se on vastapäätä asuntoani, kaitanen katu vaan väliä, menin sinne tietysti pääsiäiskirkkoon. Suuri messu siellä kävi

parhaallaan. Syistä, joita yllä olen selittänyt, ei se kuitenkaan suuresti minua huvittanut. Sen sijaan herätti huomiotani joukko naisia, joita yhtä mittaa puikkelehti sakastin ovesta ulos ja sisään. Kaikilla oli niillä pieni mytynen kädessään. Ute-
liaana menin heidän mukanaan ja tulín sakastiin. Se on suuri kuin pienen pitäjän kirkko ja sen seiniä koristavat kuuluisat vanhat freskot. Ei nyt kuitenkaan ollut aikaa niitä katsella. Paitse lukuisia kuoripoikia, jotka täällä telmivät ja hilskasivat, näin siellä useita pappeja pienten tilapäisten altarien edessä lukemassa siunauksia ja sirottele-
massa elämän vedellä naisia, jotka heidän edessään polvistuivat. Tietysti otaksuin, että heitä kirkoteltiin. Pian kuitenkin huomasin, että toimi-
tus ei tarkoittanut naisia, vaan niitä myytyjä, joita he olivat tuoneet mukanaan. Mytyissä oli kät-
kettynä pääsiäismunia. Ja kun palasin ruoka-
paikkaani, pieneen ravintolaan lähellä kirkkoa, oli minulla ilo saada aamiaisekseni niitä munia, joita ruokarouvani vähää ennen oli käynyt sakas-
tissa siunuuttamassa.

Uskonto ja sen menot tuskin voinevat tulla kodikkaammiksi kuin minkä tämä esimerkki osoittaa. Kun kyökki on niin likeisesti liittynyt kirkkoon, niin on samalla kirkkokin liittynyt yhtä likeisesti kyökkiin, ja tätä ystävällistä suh-
detta, jota vuosisatain kuluessa on osattu niin taitavasti kehittää, saanee katoollinen kirkko

kiittää siitä, että se kaikista »puhdistuksista» huolimatta niin kauvan on voinut säilyä milt'ei rikkomattomana etelän herkkämielisten, lapsellisten kansojen keskuudessa.

1893

PISAN CAMPO SANTO.

Paikka, mihin vainajain viimeiset jäännökset sijoitetaan, antaa useinkin selvän käsityksen siitä, millaiseksi kuolemaa missäkin ajatellaan.

Suomalainen ja yleensä pohjoismainen haudausmaa on aina suruvoittoinen ja totisen alakuloinen. Synkkäöksainen kuusi, joka pienimmänkin tuulen henkäyksen siihen puhaltaessa kohahattaa raskaasti, on tavallisin koriste haudoillamme. Haapa, jonka lehvät lepattavat niinkuin kuolleiden henget niissä kuiskaisivat, on toinen yhtä suosittu puu vainajain haudoilla. Nuo puiset ristit, jotka piipottavat niin avuttomina talvisten hankien keskestä, lisäävät vielä sitä haikean mielen tunnetta, joka niin likeisesti liittyy meidän käsityksiimme kuolemasta. Uskonnolliset käsityksemme kuolemasta estävät meitä yleensä rakentamasta komeita muistomerkkejä poismenneille sukulaisillemme. Se, joka on meidät jättänyt, on maasta tullut ja maaksi on hän jälleen tuleva.

Meillä ei ole mitään yhteyttä hänen kanssaan yllä pidettävänä, sillä vasta viimeisenä päivänä on hänet kuolleista ylös herätettävä. Sille, jolle hautausmaa on jotain muuta kuin kamala, kummitteleva »kalmisto», sille on vainaja vaan muistutus omasta katoavaisuudesta. Häntä, joka siellä on maaksi maatunut, eivät toisten rukoukset eivätkä kunnianosoitukset ja uhrit enää voi auttaa. Ei edes sekään, että me jälkeenjääneiltämme toivoisimme näkyviä muistomerkkejä itsellemme, kehoita meitä mitään tekemään heille, jotka ovat ennen meitä mailleen menneet, sillä meistä on yleensä yhden-tekevää, miten meitä kuoltuamme kohdellaan. Hetikohta kun on viimeinen huokaus rinnastamme lähtenyt, on korkein oikeus meistä peruuttamattoman tuomionsa julistanut.

Katoolilaisten käsitys kuolemasta on hiukan toinen. Syntisen sielu ei mene suoraan kadotukseen, se vaeltaa vielä kauvan sen etehisessä, Haadeksessa, Purgatariossa, josta se voidaan pelastaakin esirukouksia lukemalla ja uhreja tekemällä. Siitä seuraa, että kuolema ei ole niin kamottava ja ett'ei se siirrä vainajata niin kauvaksi sukulaisistaan ja ystävistään. Elävien ja kuolleiden välit pysyvät läheisinä vielä kuolemankin jälkeen. Tuohon elävien ja kuolleiden läheisyyteen vaikuttanee vielä sekin, että katoolinen uskonto tunnustaa lukemattoman joukon pyhimyksiä, jotka hyvinä henkinä vaeltavat elävien seurassa, välittä-

vät yhteyttä kahden maailman välillä ja auttavat ihmisiä heidän pienimmissäkin huolissaan. Mutta siitä johtuu helposti, että muutkin kuin pyhimykset ajatellaan ikäänkuin »elävän» kuolemansa jälkeen. Rakas sukulainen, uskollinen ystävä muuttuu häntä kaipaavan suojelushengeksi.

Tämä käsitys kuolemasta esiintyy jo vanhoilla roomalaisilla. He eivät näy pelänneen aaveita, sillä he sijoittivat kuolleittensa tuhkat aivan keskelleen, useinpa omiin huoneihinsa. Rooman vilkasliikkeisin valtatie *Via appia*, joka toi etelästä päin maailman pääkaupunkiin, on niin sanoaksemme samalla hautausmaa. Sen varrella löytyy vieläkin kosolta raunioita, jotka osoittavat, että niiden alle oli kätkeyty kuolleita. Eikä tämä hautausmaa suinkaan ollut mikään surullinen, alakuloisuuteen kehoittava paikka. Nyt se kyllä, hävitettynä kun on ja kun kulkee aution, myrkyllisen *Kampanjan* halki, voi tehdä sen vaikutuksen, mutta silloin hohti siinä kahden puolen tien valkoinen marmori, ympäristö oli vihreää, asuttua viljelysmaata ja läheinen vuoristo oli silloinkin sen ihanana kehyksenä.

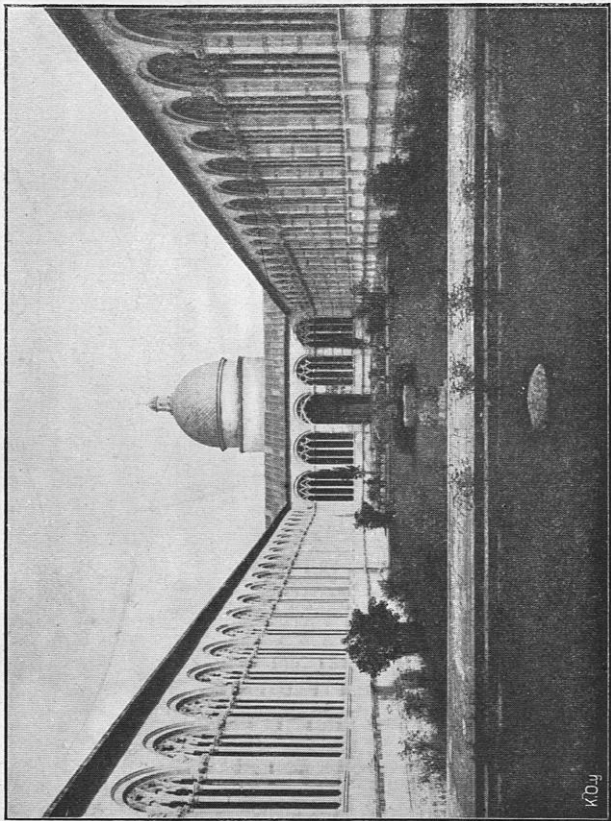
Sama käsitys kuolemasta ja vainajista näkyy säilyneen tähän päivään saakka kaikilla klassillisilla alueilla. Hautausmaat, missä heitä käynee-kin katselemassa, ovat kaikkein kauneimmilla paikoilla, ne ovat aina taiteellisesti, jopa ylellisesti-

kin koristetut ja tekevät vaikutuksen, joka ei ole ainoastaan lohduttava, vaan milteipä iloinenkin.

*

Vanhemmista hautausmaista on epäilemättä kuuluisin Pisan *Campo santo*. Se on kaikkien matkustajain käymäpaikka yhtä hyvin kuin saman kaupungin kallistuva torni ja tuomiokirkko. Sen se ansaitseekin, sillä se on täydellinen taidemuseo, täydellinen taulukokoelma.

Täytyy jättää pois kaikki käsitykset meikäläisistä hautausmaista ymmärtääkseen, miten hautausmaa voi taulukokoelmaksi muuttua. Pisan hautausmaa ei olekaan hautausmaa, vaan katettu hautauspilaristo. Kun näet tullaan ovesta sisään, joka aukeaa korkeaan muuriin tuomiokirkkoa ympäröivältä kentältä, ollaan suuressa soikeassa rakennuksessa, joka on seinämiltään katettu, mutta keskeltä avonainen. Tämä avonainen paikka on vihreä nurmikko, jota sade aina pääsee kostuttamaan. Siinä kasvaa useita solakoita sypressejä, jotka hiukan muistuttavat meidän kuusiamme, tai paremmin Etelä-Suomen solakoita katajoita, mutta ovat keveämpiä ja ystävällisempiä silmälle nähdä. Multa siihen on ristiretken aikana tuotu pyhästä maasta, Palestiinasta. Joitakuita hautoja on tällä nurmikollakin. Useimmat ovat kuitenkin tuon katoksen alla, marmoriseinissä ja marmorilattiassa,

Pisan hautausmaa

joissa niiden paikkaa merkitsevät lukemattomat kirjoitukset ja taideteokset.

Taideteokset ovat usein symbolisia kuvauksia kuolemasta, mutta yhtä usein tapaa hautoja kattavissa marmorilaatoissa niiden alla lepäävien vainajien muoto- ja vartalokuvia, jotka milloin ovat pystyssä olevia rintakuvia milloin taas koho-kuvia.

Nämä eivät kuitenkaan anna tälle hautausmaalle sen varsinaista merkitystä. Pisan Pyhän Kentän suurin viehätys on niissä maalauksissa, jotka sen seiniä kaunistavat. Useat niistä ovat näet Italian vanhimpia freskomaalauksia ja ovat ne niin muodoin jo taidehistoriallisestikin suuri-arvoisia. Mutta varsinkin aiheidensa vuoksi ne minua huvittivat. Kun en voi kaikkia maalauksia luetella, kerron vaan muutamasta.

Viimeistä tuomiota on usein maalattu ja maalattu paljoa taiteellisemmin kuin Pisan hautausmaan seinässä Vähä väliä tapaa tämän suuremmoisen aiheen esitettynä katoolisissa kirkkomaalauksissa ja kuuluisin niistä on Mikael Angelon mainio fresko Vatikaanissa. Mutta liekö tuota tapausta sentään koskaan esitetty niin pöyristyttävän vaikuttavasti kuin Pisan hautausmaalla?

Eri osastoissa, jotka kukin ovat niin suuria, että esineet esiytyvät luonnollisessa koossaan, on kuvattu itse tuomio, autuaiden taivas ja kadotettu-

jen helvetti. Viimemainitusta on jäänyt mieleeni pari taulua. Yksi näistä kuvaa sitä hetkeä, kun pikku pirut eli »pahat enkelit» ovat saaneet luvan ottaa kadotukseen tuomitut haltuunsa. Mitä kauheimmasti irvistellen lentävät ne ilmojen halki kantaen kynsissään ja hampaissaan syntisparkojen sieluja, jotka ovat kuvatut pienten lasten muotoisiksi. Keskellä taulua on ryhmä tulivuorien huippuja, jotka suitsuttavat tulta ja tulikiveä ja jonne pirut kantavat saaliitaan kuin petolinnut pesiinsä, työntäen niitä noista aukoista sisään kuin savutorvista. Aivan selvästi on tässä kuvassa ajateltu oikeita tulivuoria niiksi lakeistorviksi, joiden kautta liika kuumuus maanalaisesta pätsistä suitsuaa ulkoilmaan. Ajatus on todellakin nerokas, olkoonpa se sitten taiteilijan oma keksimä taikka vaan illustratsiooni kirkon tai kansan omasta käsityksestä. Hyvin ymmärrettävä onkin, että se on syntynyt maassa, jossa tulivuoria suitsuaa ja jossa maanjäristykset kuuluvat päivän tapahtumiin.

Toinen helvettitauluista kuvaa itseään helvettiä ja sen haltijaa. Kattiloidensa keskellä ja pikku pirujensa ympäröimänä istuu pimeyden ruhtinas jättiläisen kokoisena hirviönä keskellä taulua. Kuka ei olisi kerran elämässään koettanut miellesään kuvitella, miltä tuo mies näyttäisi! Taiteilijat ja kirjailijat ovat koettaneet keksiä hänelle mitä kauheimpia muotoja. Ei kukaan ainakaan

niistä, joita minä olen nähnyt, ole kuitenkin mielestäni osannut paholaisen aatetta kuvaannollisemmin esittää kuin nyt puheena oleva. Piru on kuvattu sielujen syöjäksi ja syöminen tapahtuu mitä realistisimmalla tavalla.

Hän on osaksi härkä, osaksi petoeläin, osaksi apina. Hänellä on päässään sarvet, suu on tiike-
rin, vartalo gorillan. Hän on jotain vihreän keltaista ainetta, paikatellen läpikuultavaa kuin veden mädännys, tuollaista muodotonta vesihyytelöä. Parhaallaan on hän aterialla. Kummallakin kädel-
lään on hän kiehuva kattilasta, jossa porisee sekaisin päitä ja jalkoja, ottanut lapsen ja puree vasemman suupielen hampailla toiselta päätä, oikean suupielen hampailla toiselta jalkaa. Hän on ahne ja nälkäinen ja samalla kun hän toisia puree, näkyvät ennen puremansa luistavan alas kurkusta. Ne valuvat kurkusta vatsaan ja kiemurtelevat siellä päällekkäin ja poikittain (kai-
ken sen voi kuvassa nähdä), jatkaakseen sitten matkaansa yhä eteenpäin aina maahan saakka (jonka senkin voi nähdä). Mutta kaikista kama-
lin on hänen katseensa. Silmät ovat kierot ja seuraavat katsojaa minne hän vetäytyneekin. Niiden ilmeessä on jotain yliluonnollisen julmaa ja samalla älytöntä. Ne seurasivat minua viikko-
kausia jälkeenpäin samoin kuin koko tuo kuvakin.

Kun se vaikutti minuun noin, niin mitä se mahtoikaan vaikuttaa katsojiin aikoina, jolloin

tuollaiset kuvat pidettiin kopioina olemassa olevasta todellisuudesta. Kaikkialla olisi sellainen kuva syntisten elämästä kuoleman jälkeen vaikuttanut pöyristyttävästi, mutta vaikutus oli varmaankin moninkertainen tuossa ympäristössä, hautojen ja kuoleman keskellä. Ja tietysti oli se tehtykin siihen havaannolliseksi parannus-saarnaksi ja muistutukseksi mahdollisesti niillekin aijotusta kohtalosta, jotka tänne toivat sukulaisiaan ja tuttaviaan.

Tästä kamalasta taulusta huolimatta ei hautausmaa kokonaisuudessaan kuitenkaan tee kaa-mear, ei edes surullistakaan vaikutusta. Ihmeen viihdyttävältä tuntuu se, ett'ei tästä kuolleitten huoneesta näy mitään muuta kuin korkea sininen taivas. Ei sinne kuulu melua kaupungista, ei koskaan revi tuuli noiden uinuvien sypressien latvoja. Ainoastaan kellojen ääni läheisen kello-tapuln korkeasta tornista tunkee sinne kuin ylä-ilmoista tullen. Kaikista miellyttävimmn liikuttaa kuitenkin mieltä tieto siitä, että elävät ovat ehdon tahdon tämän tällaisen tyynen lepopaikan kuolleilleen valmistaneet. Kunkin aikakauden parhaat taiteilijat ovat olleet sitä koristamassa siveltimellä ja taltallaan. Kaupunki on mahtavuutensa aikana siihen tarpeeseen suuria summia uhrannut ja yhäkin hoitaa sitä nykyinen sukupolvi mitä hellimmällä huolenpidolla.

1893

KÄYNTI GENOVAN HAUTAUSMAALLA.

Kuvailkaa mielessänne kahden vuoren välissä oleva syvä laakso, jonka pohjaa kostuttelee kirkkainta, sinisintä vuorivettä vuotava virta, jota ympäröivien alempien rinteiden vierteillä on viinitarhoja ja sypressimetsiä, ja jota ylinnä taivasta kohti rajoittavat kaljut vanhojen ritarilinnojen koristamat vuorten huiput. Kuvailkaa tämä laakso ulkopuolella suurta kaupunkia, jonka siitä erottavat korkeat kukkulat siten, että kun kaupunki on niiden mereen päin viettävällä rinteellä, laakso jää maan puolelle. Astelemme tämän laakson pohjaa, etenemme kaupungista ja kadotamme vähitellen kuuluvistamme meren kohinan, laivain huu-dot ja kärryjen ja raitiovaunujen kolinan. Jätämme vielä esikaupunginkin jälellemme ja olemme maa-seudulla. Silloin, eräässä tien käänteessä, avartuu laakso, joki tekee polvekkeen ja sysää ulomma toisistaan vuoren rinteitä. Nostamme silmämme

ja siinä on edessämme maailman kenties ihanin hautausmaa, kenties kaikista viehättävin vainajain lepopaikka, Genovan kaupungin kirkkomaa.

*

Loitolta sitä katsellen sattuu silmäämme toisella noista vastakkain olevista rinteistä, juuri siinä, missä se alkaa laaksosta kohota, valkoinen marmorinen kirkko ja sen ilta-aurion paisteessa kimmeltävä kupooli. Kahden puolen tätä pilarien ympäröimää kirkkoa kulkee hiukan alempana marmoripylväitä kahdessa siivessä ja sen edustalla on neliskulmainen, suuren suuri, vihreä, tasainen pihatto, sekin marmoripilarein rajoittamana. Tämä pilaristo ja tämä pihatto se on hautausmaa, se on tuo kuuluisa »kuolleitten kaupunki.»

Kuinka sopusointuisa se on muodoiltaan, kuinka puhdas suhteiltaan, kuinka taiteellisesti kaareutuvat nuo pilariviivat keskustaansa, tuohon kirkon kupooliin, tuohon hautauskappeliin, missä vainajien tomu siunataan ja ruumissaarna luetaan! Kuinka viattomalta, kuinka puhtaan puhtaalta näyttää tuo marmorin valkoisuus vihreää vuorta vastaan! Se on kuin kaunis kangastus, se on kuin aaveiden kaupunki — niinkuin se kyllä onkin — jonne ohikulkijaa vetämällä vetää ja

jota kaukaa katsellessa tuntuu siltä kuin hennoisi sinne tulla jo eläessään haudatuksi.

*

Olemme tulleet sisään portista, jonka edustalla on ainainen vartija ja hänen asuntonsa. Olemme kääntyneet tuohon pilarikäytävään, joka ympäröi suurta nelikulmaista pihattoa, minkä keskellä, teiden risteyksessä, seisoo jättiläiskokoinen Suruttaren kuvapatsas.

Pilarikäytävä on katettu, ulkopuoleltaan on se vahva muuri, johon kuolleet ovat haudatut, mutta sisäpuolelta pihattoon päin on se aukinainen.

Alamme tarkastaa hautoja, joita täälläkin, niin kuin Pisassa, on sekä seinässä että lattiassa. Melkein kaikki hautakivet ja -patsaat ovat marmoria, mustaa tai valkoista, ja melkein kaikissa on veistettyjä kuvioita. Harvoin vaan näkee siellä täällä jonkun yksinkertaisen sileän kiven. Kaikkein tavallisin hautakoriste on murrettu pilari, itkevä enkeli, surun jumalatar tai joku muu samallinen vertauksellinen kuvio. Nuo kuviot ovat asetetut kuin vartioimaan seinässä olevaa kiinni muurattua aukkoa, jonne arkku on kätetty.

Usein tapaamme myöskin vainajan muoto- tai vartalokuvan ja sen alla hautakirjoituksen, jossa useimmiten mitä ylistävimmällä tavalla tehdään

selkoa vainajain avuista ja hyvistä puolista. Nämä tällaiset hautapatsaat eivät vielä eroa tavallisista, muuallakin nähtävistä hautapatsaista. Mutta aivan omituisia Genovan hautausmaalle ovat eräänlaiset hautapatsaat, jotka siellä myöskin ovat lukuisimmat.

Ne ovat niitä, joissa esitetään tuota likeistä yhteyttä vainajan ja häntä suremaan jääneiden välillä, mistä jo edellisessä kuvauksessani huomautin. Suremaan jääneet sukulaiset eivät ole hennoneet jättää rakastettuaan yksin kuolon käsiin, vaan ovat seuranneet häntä hänen viimeiseen lepopaikkaansa ja jääneet sinne. Tämä on tapahtunut siten, että kun esim. rakastetun miehen kuva on hakattu keskelle suurta marmoritaulua, on hänen puolisonsa, joka patsaan pystytti, antanut samaan marmorilohkareeseen hakata omankin kuvansa joko maahan vajonneena tai vainajata seppelöivänä. Toinen muistomerkki esittää vainajan lepäävässä asennossa suuren marmorilohkareen päällä, jonka sivuihin on hakattu koko hänen perheensä suremassa. Perheen jäsenet ovat kuvattut marmoriin täysissä vaatteissaan, joka nappi, jokainen pitsi on siihen kaiverrettu. Kolmas taas näyttää meille vainajan kohoamassa taivasta kohti, siivet hartioilla, mutta muuten hänen näköisensä, ja enkeli laskeutuu häntä vastaan saataksensa eteenpäin. Alempana patsaan juuressa on realistinen ryhmä, kohtausta hänen elämästään.

On tahdottu jälkimaailmalle säilyttää muisto hänen hyväntekeväisyydestään ja hänet on pantu siihen ojentamaan täyttää kukkaroa köyhälle vaimolle, joka lastensa ympäröimänä ottaa sen vastaan. Neljäs ryhmä, joka on jäänyt mieleeni monista sadoista samanlaisista, antaa kuvan isästä, joka on haudannut ainoan poikansa: poika on astumassa ovesta sisään kuoleman huoneeseen. Hän on parhaassa iässänsä oleva nuorukainen, puettuna viimeisen muodin mukaan, silinteri päässä, redangotti päällä, kaulus ja kaulahuivi kaulassa. Hän ojentaa isälleen, joka on palttoo päällä ja hänkin yhtä tarkasti marmoriin veistetty, kätensä hyvästiksi hattuaan kohottaen. Ja siinä ne seisovat, nuo jokapäiväiset ihmiset, mitä hienoimpaan marmoriin ikuistettuina!

Ei voi kieltää, että se vaikuttaa hiukan naurettavasti eikä oikein sovellu ainakaan meidän käsityksiimme kuoleman totisuudesta ja vainajain kunnioittamisesta. Meistä tuntuu oudolta varsinkin se, että sekä näissä kuin myöskin monissa muissa samanlaisissa vainajain sukulaiset, ne, jotka ovat tuon komean, kallisarvoisen patsaan pystyttäneet, näyttävät muistaneen itseään enemmän kuin kuollutta. Heillä on näet muistopatsaassa yhtä huomattava, usein huomattavampikin paikka kuin sen takana lepäävällä. Tulee kuitenkin muistaa, että patsaan tarkoitus on osoittaa sitä surua ja kaipausta, jonka poismennyt on

jättänyt eläviin ja luonnollistahan on, että sitä on tahdottu tehdä niin näkyvässä muodossa kuin mahdollista.

Jos tämä oman itsensä esillä pitäminen ja tunteillaan loisteleminen eräissä mauttomissa, suuren suurissa marmoriryhmissä vaikuttaakin vastenmielisesti, on kuitenkin toisia hyvin naiivia ja yksinkertaisia tapoja tämän tunteen ilmaisemiseen, jotka lapsellisuudessaan tekevät liikuttavan vaikutuksen. Köyhäin haudoilla, joiden päällä on vaan yksinkertainen risti tai hautakivi, riippuu näet usein lasisten kehyksien sisässä vaan vainajan valokuva sekä suremaan jääneiden perheen jäsenten valokuvat. Vaikka tuolle ensin tekisi mieli hymähtämään, ei sitä kuitenkaan voi tehdä, kun ajattelee, että tämä ei suinkaan ole tapahtunut turhamaisuudesta eikä pöyhkeilemisen halusta.

Olemme kävellessämme kulkeneet pilariston läpi aina siihen paikkaan, mistä raput alkavat nousta tuohon kupoolikirkkoon hautausmaan perällä. Aijomme ruveta sinne nousemaan, kun käytävän kulmassa tapaamme hautakuvan, joka on kaikista kummallisista niistä, joita tähän saakka olemme nähneet. Siinä on luonnollisessa suuruudessaan vanha rypistynyt ämmä, talonpoikaishuvussa, rinkelinippu kädessään. Hautakirjoituksesta saamme tietää, että hän on leipurin leski, joka jatkoi liikettä miehensä kuoltua ja itse jo eläissään teetti tämän muistomerkin omalle hau-

dalleen asetettavaksi. Kun ajattelee, että hän itse on seisonut mallina taiteilijan edessä, nähnyt ryp-
pyiset kasvonsa, koukkuisen vartalonsa ja joka-
päiväiset vaatteensa asteettain astuvan esiin mar-
morin peitosta, kun ajattelee hänen mielihyväänsä
päästä ikuisiksi ajoiksi seisomaan rikkaiden
pohattavainajain keskelle, hautausmaan näkyvim-
mällä paikalla, vaikuttaa tuo kuva niin puhtaan
humoristisesti, että se on melkein liikuttavaa.
Turhaan koetamme saada vastausta kysymyksiin,
luuliko hän todellakin luovansa itsestään jotain
erityisen komeaa, vai tekikö hän hautapatsaansa
sellaiseksi vaatimattomuudesta, vai paneutuiko
hän siihen mielenosoitukseksi noita komeita pöyh-
keileviä suurporvareita ja aatelisia vastaan, jotka
eläissään eivät olisi häntä seuroihinsa huolineet?
Itsenäinen, erinomainen eukko hän vaan mahtoi
olla.

*

Sanoin jo äsken, että tämä hautausmaan raken-
nus vihreän vuoren rinteellä tekee kaukaa kat-
soen sopusointuisen kokonaisvaikutuksen. Hau-
tausmaan rakennusta laativalla arkkitehdillä on
nähtävästi ollut verissään vielä kansansa vanhaa
taideaistia. Sitä ei kuitenkaan voi sanoa siitä
suuresta yleisöstä, joka edellä kuvaamillamme
hautapatsailla on käynyt tuota kehystä yksityis-
kohdissaan täyttelemään. Taide on siinä suurim-

maksi osaksi tusinataidetta ja antaa liiankin selvän käsityksen siitä alennustilasta, jossa nykyaikainen italialainen taide ja sen viljeleminen elää. Harva on näet se hauta, jossa puhdas tyyli tulisi näkyviin. Jo yksistään se seikka, että marmoriin hakataan pitsejä, että siinä koetetaan jälitellä verkkaa, trikoota ja harsoja ja kaikellaisten vaatteiden pienimpiäkin poimuja, osottaa dekadanssia ja pilaantunutta makua. Sentähden siihen kyllästyykin pian ja ajattelee sitä suuremmalla ihastuksella niitä yksinkertaisia, arvokkaita uurnia ja sarkofaageja, joita antiikki loi ja joita on säilynyt niin monessa muussa paikassa Italiassa. Yksi hyvä puoli tällä taidelajilla kuitenkin on, se, että se on tulevia sukupolvia varten luonut muistomerkkejä jokapäiväisestä elämästä ja jokapäiväisistä ihmisistä. Kun kerran kaikki painettu ja maalattu ja kirjoitettu on kadonnut, kulunut tai palanut, pysyy vielä marmorinen kuva.

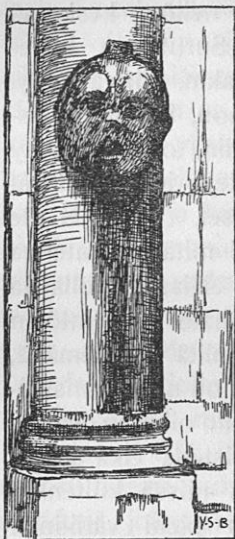
*

Mutta ett'ei taiteen ja hienon, puhtaan runouden kotimaassa kuitenkaan runollisuus ole kokonaan unohtunut nykyiseltäkään sukupolvelta, se käy sentään vielä esiin eräästä viehättävästä ilmiöstä Genovankin hautausmaalla.

Sisus siinä suuressa neliössä, jota kaikilta puolin rajoittavat nuo pilaristot, joiden välissä

olemme vaeltaneet, ja jonka neliön keskessä kohoa ennen mainitsemani Suruttaren kuva-patsas, on, samoin kuin Pisassakin, vihreä niitty. Tälle niitylle, korkeaan ruohistoon, loitolla toisistaan kasvavien sypressien väliin, on pystytetty ainoastaan pieniä valkoisia ristejä, jotka pistävät sieltä esiin kuin elävät kukkaset. Tässä ei ole mitään ylpeilevää komeutta, ei mitään liioiteltua tunteellisuutta. Lapset saavat eläissään olla ja elää ja leikkiä aikaihminen puuhain ja pyrintöjen keskellä, niihin sekoittumatta, niitä käsittämättä, niistä kärsimättä. Kuoltuaankin on niille samallainen sija annettu ja siinä näyttää niin oikeaan osatun.

Risteissä ei ole suuria koristeita eikä kovin ylisteleviä kirjoituksiakaan. On niissä kuitenkin useammassa riippumassa joku pieni värillinen lamppu. Kun isät tai äidit yhteisinä surupäivinä, niinkuin esim. pyhäin miesten päivänä, saapuvat haudalle kukkasia tuomaan, täytetään lamppu ja sytytetään palamaan. Siinä se saa palaa sen päivän, sen illan ja vielä sen yönkin. Kun sukulaiset ovat poistuneet, palavat nuo korkeaan heinänsä kätkeytyneet tulet yksinään hiljaisella hautausmaalla, tumman taivaan alla, korkeiden vuorien välissä, kunnes öljy loppuu ja tulet sammuvat toinen toisensa perästä niinkuin lapset, jotka hengen hiiskumatta nukahtavat siihen, missä satuivat olemaan silloin, kun uni heidät saavutti.

IL TRADITORE DELLA PATRIA.

Käyskelimme Pistoian kaupungin katuja, pistäytyen tuon tuostakin kirkkoihin, tähystellen sieltä tul-

tuamme vanhoja palatseja ja pysähtyen helteeltä suojaan etsien holvien alle ihailemaan torneja, huippuja, päätyjä ja pilareita; silloin tällöin teki katse kaaren ylös Toskaan vuorien huipuille ja rinteille.

Emme nähneet muuta kuin kauneutta, emme ajatelleet ilmain alla muuta olevan kuin ihanuutta, taidetta, suloisia madonnia ja vienoja, viehättäviä maailman vapahtajia, jotka jättivät mieleemme hymyä ja herttaisuutta ja sen verran totisuutta ja hartautta kuin sitä oli niiden apostolien ja patriarkkain ja pyhimysten kasvoilla, jotka milloin pol-

vistuen, milloin päättään alas painaen, milloin vaan kädet ristissä rinnan päällä lasta ihailien palvelivat. Jos kansain luonne kuvastunee heidän itselleen tekemissään ylimmissä ihanteissa, ja jos uskonto lienee semmoinen kuin sen harjoituksessa käytettävät kuvat, niin lienee tämä Italian kansa yhtä leppeä ja sovinnollinen kuin sen madonnat ja sen madonnain lapset ja sen uskonto yhtä kaunis kuin sen taide, jos näet on totta vielä sekin, että taiteilijat tulkitsevat aikansa ylimmän ja kansansa sisimmän ja pyhimmän.

Näissä ajatuksissa astellen olimme taas tulleet kirkolle jollekulle jonkun pienen piatsan reunaan ja aioimme sisään etsimään jotain uutta vivahdusta vanhaan tunnelmaan.

Ovi sattui olemaan kiinni kerran täälläkin, missä kirkkojen ovet ovat auki melkein aina. Osui silloin silmäämme oven pieleisestä pilarista musta nokeutunut naama, paksuhuulinen, pulleaposkinen, litteänenäinen miehen pää. Sitä ei oltu siihen pilaria tehtäessä pantu, se ei kuulunut kirkon koriste-veistoksiin, vaan oli joskus jälestäpäin isketty siihen, isketty kuin vihan vimmassa, niin että pilariin oli tullut kolo ja pään takaraivo litistynyt kokoon.

Mikä tuo on? Mitä tämä merkitsee? Ja mitä varten on se siinä, kirkon ovella? Ja miksi ovat sen nenä ja naama noetut?

Siellä on tuolla taiteen maassa, jossa taltta ja sivellin ovat aina puhuneet enemmän kuin kynä, kaikki paikat täynnä vertauskuvia, joita ohimenevä matkamies ei puoliakaan ymmärrä eikä ehdi niistä selkoa ottaa ja joiden merkityksen perille hän voi tulla vasta pitkällisten tutkimusten kautta.

Lapsilauma leikki piatsalla ja kun näkivät meidän siinä seisovan, riensivät luo ja pieni poikanen tuli joukosta esiin ja sanoi kysymättä osoittaen päätä pilarin kylässä:

— *E il traditore della patria!*

Se oli siis isänmaan pettäjän muistopatsas, joka oli pystytetty pyhän huoneen ovelle. Kysyin kuka? milloin? mutta poika vastasi vaan: *E il traditore della patria!* äänellä joka ilmaisi, että asia oli niin luonnollinen ja ymmärrettävä, ett'ei se sen enempiä selityksiä kaivannut. Siinä oli hänellä isänmaan kavaltamisen vertauskuva, symboli siitä. Siksi se oli ruma ja sen naama noettu, ja hän teki pyyhkäsevän liikkeen niinkuin näyttäen, miten tuo nokeaminen tapahtui.

Pistoia oli aikoinaan ollut pieni vapaa valtio, joka kävi sotia ja taisteluita toisten kaupunkien kanssa. Se oli ollut asukkailleen oma pieni isänmaansa omien muuriensa sisässä. Kun kerran keskiaikana, — niin kertoi vanha opaskirja, jonka sitten sain käsiini — naapurikaupunki Lucca sitä piiritti, niin löytyi Pistoiaassa mies, nimeltään Filippo Tedici, joka puoluelaistensa avulla aikoi

luovuttaa kotikaupunkinsa vihollisen päällikölle, jonka nimi oli Castruccio, ja tämä Baijerin kuninkaalle Ludvigille — niin oli heidän keskenään sovittu. Mutta petos saatiin ilmi ja Filippo Tedici pakeni ominensa vihollisen leiriin, mutta voitettiin vuoristossa Popiglion sillan luona. Tämän jälkeen päätettiin kaikkien isänmaan petturien peloksi asettaa hänen päänsä kuva kaupungin julkisimpaan paikkaan. Ja joka kerta kun juhlaa kulkue kävi tuohuksia kantaen kirkon ovesta sisään ja tuli sieltä ulos, niin karistivat tuohuksien kantajat niistä karstan ja niistivät niistä noen isänmaan petturin naamaan. Niin olivat tehneet silloin, kun muistopatsas paljastettiin, ja niin vuosisatain kuluessa ja niin tekevät he siellä yhä vieläkin, että tuohuksien tuli sitten loistaisi kirkkaammin madonnan ja hänen lapsensa editse astuttaessa.

Isänmaan petturin poskilta ei siis Pistoiaassa noki pääse koskaan karisemaan eikä hänen mustan tekonsa muisto ihmisten mielestä ikinä murene. Yhtä kauvan kun madonna lapsi sylissään leppeää sovinnollisuuttaan hymyilee ja kirkon huiput ja päädyt Toskaan vuoria vasten kuvastuvat ja lapset piatoilla leikkivät, yhtä kauvan puhuu petturin kaamea kuva hänen kansansa inhosta ja ylenkatseesta.

Niin — Pistoiaassa . . .

1903

LAULULINTUJA.

Oltiin Veronassa, tuossa Italian etehisessä, jossa tämän maan luonnon ja taiteen ihanuus meitä tänne tullessamme ensi kerran tervehtää. Siinä on Piazza dell' Erbe ikivanhoinen rakennuksineen, lorisevine kaivoineen, tori, jossa aamuisin on kukkais- hedelmä- ja vihannesmarkkinat somien telttojen alla, jossa liikkuu soreita, hauskoja ihmisiä ja kuuluu sointuvia huutoja ja — lintujen lauluakin.

Olin jossain lukenut, että harvoin kuulee Italiassa lintujen laulua, ja ihastuin. Kävin viserrystä kohti ja tapasin peippoja, leivoja, sirkkuja, satakieliä häkin toisensa vieressä ja joka häkissä — sokean linnun. Niiltä oli tulisilla neuloilla puhkaistu silmät sitä varten, että paremmin laulaisivat. Näkevä lintu ei aina laula, mutta sokea, nälällä kiusattu laulaa kohta, kun ulos tuotuna tuntee päivän valon. Laulaa halusta ja ikävästä ja toivosta sitä nähdäkseen. Ja kutsuu siten näkevät luokseen.

Sillä nyt on täällä niinkuin muuallakin metsästysaika käsissä ja ne ovat nämä härkeihin suljetut sokeat linnut myytäviä houkuttelulintuja, eläviä kuvia, joilta toisia ammutaan. Houkuttelulintu maksaa parikymmentä markkaa. Miksi niin kallis? Siksi, että niitä kuolee monta, ennenkun yhden operatsiooni onnistuu. — Toisessa myymälässä riippuu ammuttuja peippoja, hemppuja, satakieliä, sirkkuja ja leivosia, kauloistaan kimpuihin sidottuina — osoitteena siitä, että sokeat laulajat eivät ole turhaan säveliään virittäneet.

Tällä Piazza dell' Erbe'llä, vanhalla roomalaisella forumilla, josta Bædeker sanoo, että se on yksi Italian kauniimpia paikkoja — »einer der malerichsten Plätze Italiens» — on sen keskellä ikivanha marmorinen kaivorakennus, jonka muutamassa patsaassa on miehen korkeudella miehen kaulan paksuinen ruostunut rautarengas. Se on vanha kaakinpuu, häpeäpaalu, jossa ennen muinoin pahantekijöitä seisotettiin . . . Tietäisin, kenen siihen seisomaan kytkisin, jos minulla olisi se valta . . .

*

On ihana paikka Firentsessä, vähän matkaa kaupungista: auringon paisteinen mäen rinne, joka alhaalta ylös laelleen saakka on viini- ja hedelmäpuutarhana. Siinä kasvaa omenia, viikunoita, persikoita, päärynöitä, siinä nuokkuu sini-

sen ruskeita rypäleitä. Ylempänä mäen laella kuvastuvat tumman vihreät syypessit ja vanhan linnan katonharjat sarastelevaa aamutaivasta vastaan. Ihailen sitä näköalaa ikkunastani, katselen sitä kuin kuvaa luonnon ja kulttuurin kihlautumisesta, sillä tuolla toisaalla on Firentse torneineen, kirkkoineen, kupooleineen. Ihmeellinen tuoksu täyttää ilman, hedelmäpuiden hengitys tunkee keuhkoihin hurmaavalla lemullaan.

Nyt siellä visertää lintu puutarhan keskessä, visertää niinkuin parhaana pesimisensä aikana, niinkuin majaa rakentaessaan suomalaisessa lehdossa. Jo kuuluu vastauksia, arkoja, epäileviä, aivan ikkunani alta viikunapuusta, sen oksain sisästä. Yksinäinen viserrys tuolla tuonnempana siitä kiihtymistään kiihtyy, on epätoivoisen houkutteleva: »tulkaa, tulkaa! auttakaa, auttakaa! täällä olen, minä olen täällä!» Viikunapuun lehdissä hurahtaa ja pieni lintuparvi lentää ääntä kohti. Olivat varmaankin tulleet Suomesta, koko perhe, pienoinen poikue, matkalla tänne ja tästä vielä edemmä, kuulivat tutun äänen, ymmärsivät oman kielen, joka vierailta mailla niin soreasti korvissamme soi, lensivät sitä kohti, kohti — kuolemaansa. Pamahti ja pölähti savupilvi ampu-mamajasta, kivisestä hökkelistä keskellä viinimaata. Joku putosi maahan, liekö pudonnut pariikin, toiset lensivät toiseen viinitarhaan, siellä pamahti myös, kaksi laukausta peräkkäin — tuolta tulevat

ne takaisin, ei ole enää kuin kolme lintuista jäljellä — lentävät suoraan surman suuhun, sillä taas putoo heitä kaksi ja yksi on enää vaan perheestä jäljellä.

Hieno herra olkihatussa ja urheilupuvussa syöksee ulos ampumamajasta, savuava kaksipiippuinen haulikko kädessä, ja häärii kiihkein liikkein edestakaisin nurmikolla hedelmäpuiden alla. Saalis nähtävästi pakenee, on haavoitettu — nyt hän saavuttaa sen, on kaatua nenälleen, oikasekse, kiikuttaa jotain räpyttelevää kädessään. — »All's todt!» — sinä uljas metsästäjä, sinä suuri Nimrod!

Yksinäinen häkkilintu piipittää yhä, mutta nyt ei enää kuulu mitään vastausta. Herra kantaa häkin ampumamajaan, sulkee oven ja lähtee saaliinsa kanssa salolta kotiinsa samoamaan. Tyytyväisenä vihellellen ja taivasta tähystellen saapuu hän taakkansa kanssa muurille, joka ympäröi hänen metsästysmaatansa. Miten voittaa vastus? Kuinka päästä esteestä yli? Hänellä on siellä tikapuut muuria vasten, hän kiipee sen päälle, laskeutuu toiselle puolelle, on saapunut kadulle ja rientää tikapuut olalla vastapäätä olevan huvilan portille.

Bravo, signore, bravo bravissimo! — Vastaukseksi hymyilee hän ystävällisesti ylös ikkunaani, iskee ymmärtävästi minulle silmää ja näyttää saalistaan, triumfaattori. Hetken kuluttua palaa hän kadulle polkupyörän kanssa, hyppää sen selkään

ja ajaa kaupunkiin, selkä koukussa, perä pystyssä. Olisi minulla haulikkoni tässä, raesuoloilla ladattuna, tietäisin mihin tähtäisin . . .

*

Söin eräänä päivänä illallista hotellipensioonissa tuon saman viinitarhan rinteellä. Pensiooni on sijoitettu tuohon vanhaan linnaan, joka on vuokrattu ravintolan pitäjälle. Terveyttään ja sairauksiaan hoitavia, sekä matkailijoita että firentseläisiä, elelee siellä nauttien syyskauden suloisesta ilmasta ja hienojen, valikoitujen ateriain iloista viineineen, vihanneksineen, hedelmineen. Tahdoin nähdä tuotakin elämää kerran, kohota hetkeksi yliluokan piiriin työväen trattorioista.

Hienoissa toaleteissa istui heitä siinä kukite-
tussa pöydässä tuuhean tammen alla muuan
pankkiiri rouvineen, joku vanha kreivitär tyttäri-
neen ja tyttären tyttärineen, nuori häämatkalla
oleva pariskunta, lomalla oleva sotilashenkilö ja
joitakuita muita, kaikki tuota varakasta porvaris-
toa, jota varten nykyinen yhteiskunta on järjes-
tetty, joka sitä hallitsee ja määrää sen lait ja
yleensä maailman menot mielipiteineen. Heillä
on täällä joka päivä juhla-ateria, ainakin meikä-
läisen kannalta katsottuna. Siinä oli monet sopat
ja liemet ja lihat ja väliruuat ja imelät, vaikeat
oikeilla nimillään nimittää, mutta hyvin sulavat

suomalaisenkin suussa kianttiviinin kera. Nuo tosin rypistelivät huippuisia neniään, lähettivät pois monta makupalaa, mikä ei miellyttänyt. Minä ajattelin, että mies syöpi, mitä saapi ja mitä hänelle Jumala antaa. Mutta yht'äkkiä kirkastuivat pöytäkumppanieni kasvot, kun keittiön ovesta keikahti esille itse hotellin isäntä, hopeinen vati kämmenellä.

— Lintupaistia, hyvät herrasväet!

— O-ooh!

Kaikenlaisten ryytilehtien väliin on asetettu pieniä, kurjia, palsamoituja muumioita: satakielten, leivojen, peippojen, sirkkujen paistettuita ruumiita pienine nokkineen, jalkoineen, siipipankkoineen.

— Ei kiitoksia!

— Ette syö lintupaistia?

— Rakastan enemmän heidän lauluaan kuin lihaansa.

Se ei tee mitään vaikutusta noihin hienoihin herrasväkiin, jotka nyt ovat päässeet himoruokaansa käsiksi. Yhtä vähän kuin sekään, kun kerron, että eräässä kaukaisessa maassa, jonka nimi on Suomi, kieltää laki ja yleinen mielipide pikkulintuja tappamasta ja että siellä tuonoin eli vanha, lempeä runoilija, joka kirjoitti kauniin kirjeen kuningatar Margeritalle pyytäen häntä vaikuttamaan siihen suuntaan, ett'ei pieniä lintuja Italiassakaan tapettaisi.

— Mutta sittenhän emme koskaan saisi lintupaistia, sanoo pankkiiri.

— Täytyisi aina syödä kananpaistia tai fasaneja, huomauttaa kreivitär.

— Joka on liika lihavaa.

Sen sanoo rouva kreivittären tytär, joka on täällä laihtumassa, ei syö eikä juo kuin määrän perästä ja jolle laiha laululinnun paisti on »hygieenistä» ravintoa. Luineen päivineen panee hänen menemään sievästä suustaan, imee ensin ja musertaa sitten hienoilla terävillä hampaillaan eikä hänen lautaselleen jää muuta kuin nokat jällelle. Eteeni astuu yht'äkkiä tuo kuva vanhasta freskosta Pisan hautausmaalla, jonka muuriin on kuvattu yksisilmäinen paholainen suurella nautinnolla pureskelemassa pienten lasten ruumiita, ihmissieluja, joita pahat enkelit hänelle kantavat, ja joilla hän täyttää vatsansa, niin että —. Ja taas on minulla paha toivotus ilkeässä mielessäni: että olisi taikavoima tuon pikkulinnun lihassa semmoinen, että paisuttaisi sinut niin, ett'et pääsisi tästä pöydästä ilman rullatuolia liikkeelle.

Yhden ainoan hetkiseksi totistuneen nuoren neitosen, hänen tyttärensä, silmän pohjassa näen ilmeen, josta tahdon päättää, että hänen sielunsa jossain sopessa on herännyt hämärä tunne siitä, että vanhan runoilijan kirjeessä kuningatar Margeritalle oli jotain, jota hän ei ollut tullut ajatelleeksi.

Mutta kaikki muut ovat tapahtuman johdosta saaneet aiheetta vilkkaaseen kulinaariseen keskusteluun siitä, mikä pikku lintu on makoisin. Ja yleinen mielipide kuulostaa kallistuvan siihen suuntaan, että makoisimmat linnut ovat ne, jotka kau-
neimmin laulavat — satakieli ja leivonen.

1903

KUVAUS KAAPRISTA.

Olimme Napolissa. Ikkunastamme näimme edessämme tuon meren lahdelman, josta niin paljon oli kuultu puhuttavan, jota oli siihen määrin kiitetty ja kehattu, että pelkäsimme sen ei enää vaikuttavan. Mutta se kuitenkin vaikutti niin, että menimme mykiksi sitä silmäellessämme. En osaa tehdä selkoa siitä, miksi se niin vaikutti. Eihän siinä ollut muuta kuin aava, päiväpaisteessa kimalteleva sininen ulappa. Eihän siinä ollut kuin muutamia suuria purjeita ja vähän useampia pieniä. Ja tuolla etäällä yksi ainoa saari, jonka jyrkät ääriverhot vaan heikosti eroitti vedestä kohoaviksi. Siinä kaikki, mihin sana voisi turvautua ja saada pohjaa esitykselleen. Mutta se olisi liika vähän ja sentähden kykenisi se vaan kovin heikosti luomaan sitä mielentilaa, jonka tämä näköala synnyttää. Maalari sen ehkä voisi tehdä, mutta vielä paremmin säveltäjä. Sillä se tunnelma, jonka Napolin lahdelma jättää mieleen, se on

ennen kaikkea soitannollinen ja sen voi ainoastaan soinnuissa esittää.

Olen sentähden kirjailijan kannalta katsoen iloinen, että tulin Napolista käsin Kaapriin käyneeksi. Sillä siinä on jo äärensä ja muotonsa, se ei ole paljasta taivaan ja veden väriä ja siinä on niitä pykäläiä, joita sana tarvitsee kiinni tarttuakseen.

Se oli näet Kaapri tuo saari, joka meren kestä häämöitti edessämme. Eräänä kirkkaana, vähän kylmänä aamuna soudatimme itsemme laivaan, joka Napolin rannasta lähtee kerta päivässä sinisen luolan saareen.

Tuuli oli virkeä maatuuli ja tuli vuorilta, joiden rinteet olivat vaalenneet yöllä sataneesta lumesta. Vesuviokin oli lumen peitossa ja sen savu, joka muuten niin uljaasti kohoo korkeuteen, painui nyt sen merenpuoleista rinnettä myöten ja levisi laajana viuhkana vettä pitkin.

Laine, jonka tuuli ajoi telmimään, oli kipakka ja virma. Mutta sen vaahto oli niin heleän valkea ja sen väri niin viattoman sininen, ett'ei sen suuttumusta osannut todeksi ottaa. Olihan se vaan kuin keikaileva kaunis tyttö, joka on vihastuvinaan, mutta jonka vihaa ei kukaan usko. Kuinka hyvin ymmärsin nyt nuo muinaiset runoniekat, jotka täyttivät meren nereideillä ja ilman sefiireillä — tai mitä kaikkia ne ovat nuo vanhojen iloiset haltijattaret! Ne näyttivät olevan kaikki

nyt aamukävelyllään, kärkelemassa kilpaa delfiinien kanssa, joita tuon tuostakin puhaltasi veden pinnalle laivan kupeella.

Laiva lähenee Kaapria. Saaren kallioiset ääri-viivat alkavat saada sisältöä. Valkoisia kyliä erotuu ruskean vuoren rinteestä, puita ja puutarhoja astuu esiin ja rannalla kuohuva vaahtovyö näyttää jo liikkuvan. Kierrämme muutaman niemen, jossa kallio nousee sata syltä kohtisuorana ilmaan ja tulemme satamaan parin vuoripilarin välitse, jotka joku maanjäristys aikoinaan lienee maasta irroittanut ja heittänyt suunnattoman suurina keiloina ijät päivät meressä seisomaan.

Rannasta vie vaivaloinen vuoripolku saaren keskessä olevaan pikku kaupunkiin. Se on ihana asuinpaikka valkoisine huoneineen, joitten parvekkeilta näkyy koko Napolin lahdella. Napoli itse kukkuloittensa rinteille ladottuine huoneineen, Vesuvio ja sanalla sanoen kaiken tämän maailman ihanuus. Sillä saanenhan sen sanoa minäkin, minkä niin monet tuhannet ovat ennen minua sanoneet, että joshan liekin maailmaa muualla, ihanampaa maailmaa ei voi missään olla.

Mutta näköala ei kuitenkaan voi kauvan puolestaan pysytellä. Saari itse vaatii kaiken huomiomme. Vaikka kaupunki onkin jo korkealla selänteellä, on se kuitenkin vaan laaksossa niihin vuoriin verraten, jotka saaren molemmissa päissä selkäänsä köyristävät. Sinne alkaa mieli hillittö-

mästi vetää. Ne ovat kuin kaksi toisistaan revennyttä jättiläiskiveä, yhtä ainoata kivimassaa ja niiden kupeilla kasvavat puut ovat alhaalta katsoen kuin kiveen takertunutta sammalta. Täällä alempana on viinitarhoja ja vihertäviä puistoja, tuolla ylhäällä on karu erämaa, niin karu, autio ja jylhä, kuin se voi olla ainoastaan Italiassa, missä luonto tuskin ehtii huulensa hymyyn vetää, kun se jo samassa otsansa rypistää.

*

Kaaprin kaupungista vie vuoren kylkeen hattu ajotie toiseen pieneen kaupunkiin, Ana-Kaapriin. Mutkitellen loivissa poimuissa kohoo se kohoamistaan. Sen alla kuohuva meri jää sitä mukaa yhä alemmaksi. Ei kuulu enää aallon kuohu kiviseen rantaan; hetken kuluttua näyttää siltä kuin ei meri enää lainehtisikaan. Se on vaan kuin suuri sininen silkkipeite, mihin on lukemattomia valkeita pumpulikukkia kiinni ommeltuna. Mutta ei tämäkään näköala ole kuvattavissa. Se on niin oudon ihana, että se melkein itkettää. Haluttaisi nakkautua tiekaiteen yli vuoren rinnettä pitkin suoraa päätä aaltojen syliin. Tuntuu siltä kuin se olisi ainoa uhri, joka olisi sen arvoinen. »Kuolla kauneudessa» — siinä nyt olisi vasta siihen oikea tilaisuus...

Meillä oli kuitenkin matkamme määränä pyrkii yhä ylöspäin. Matkakirjastamme olimme luke-neet, että viisisataa metriä merenpintaa ylempänä yhdellä näistä haaveellisista vuoren huipuista, jotka mereltä päin tänne tullessamme olivat ali-tuisesti huomiotamme kiinnittäneet, asuu erakko yksinäisessä majassaan. Ja sinne meidän mie-lemme veti.

Sen suuren tien päässä, jota olimme nous-seet, satunnaisella tasangolla, joka on kuin hylly vuoren kylässä, on Ana-Kaaprin pikku kaupunki. Se on yksi lajiaan noita italialaisia maakyliä, joissa asuu melkein vaan pelkkiä talonpoikia viinitarho-jensa ja hedelmäpuistojensa keskessä, joita he kaupungista käsin viljelevät. Nyt on sunnuntai ja kaikki väki kotosalla. Toiset viettävät sitä kir-kossa kuunnellen messupappien hyminää, toiset istuskelevat pienissä ravintoloissa viiniä juoden ja katsellen nuorta väkeä ja lapsia, jotka kaduilla mellakoivat.

Muutama satakunta askelta kirkkotorilta alkoi-vat jo viinitarhat. Rappu rapultaan, lava laval-taan kohoten ne lekottivat siinä päiväpaisteisella rinteellä. Multa oli vasta muokattua, rungot ja oksat huolellisesti puhdistetut ja sidotut niitä tukemaan asetettuihin keppeihin. Pujottelimme niiden välitse aina vähän päästä istuutuen nurmipenkereille ja naut-tien siitä omituisen hienosta tuoksusta, jonka aina

tapaa Italiassa ja joka luultavasti osaksi saa alkunsa näistä jaloista köynnöksistä, joiden hedelmäkin kätkee niiden kukkien hyvää hajua.

Sitä mukaa kuta ylemmä tulemme, alkaa kuitenkin viiniviljelys harveta. Sijaan tulee hedelmäpuita, kunnes nekin lopulta katoavat ja niitä seuraa melkein pohjoismainen kasvivyöhyke. Onhan siinä yhä kivikoisemmaksi käyneellä rinteellä meidän kotoinen petäjä, kunnes sekin lakkaa olemasta ja me ainoastaan noin tunnin verran kohoituamme olemme täydellisessä vuori-erämaassa.

On niin outoa ja omituista yht'äkkiä kavuta kiveltä kivelle mutkittlevaa polkua, jonka vieressä ei edes kanervakaan kasva. Olen nähnyt vaan kuvissa Lapin tuntureita, mutta minusta tuntuu kuin eivät nekään voisi olla sen tylymmät kuin tämä maisema. Toisessa polttavat pohjoisnavan viimat heinän juuren, toisessa polttaa sen aurinko, mutta seuraus on sama.

Tie näyttää kuin kiirehtivän päämaaliaan kohti: yksinäisen erakon maailmaan. Ainoastaan lyhyitä mutkia tehden se melkein kohtisuorasti kapuaa ylöspäin. Hetken päästä se jo johtaa solaan kahden kallioharkon välissä, jossa se ikäänkuin heittää hyvästinsä myhäilevälle maailmalle tuolla alhaalla, lähteäksensä sitten kivistä uomaa pitkin viemään poikki saaren sen toiselle rannalle. Ja siinä näyttää olevan kahden maailman ja kahden maailmankatsannon raja.

Tuolla alhaalla . . . siellä ovat kyllyydestään hehkuvat hedelmä- ja viinivainiot, siellä on se äskeinen meri ja sen vaahtopilkut, siellä heloittaa vielä Napoli . . . ja sieltä kuuluu vielä silloin tällöin Ana-Kaapriassa kärkelevien lapsien sointuisia huudahduksia. Täällä ylhäällä . . . ei muuta kuin kiveä kiven päällä niin ylös kuin silmä kantaa. Ja tässä rajalla, tässä on rajapatsaskin.

Se on kivistä laitettu komero, joka on muurattu vuoreen ja johon on kätkeyty itkevän madonnan kuva. Taideteos se ei ole, ei ole muuta kuin lasin taakse puisen kehyksen sisään sovitettu puupiirros. Mutta vaikutus, minkä se tekee, on suurempi ja syvällisempi kuin ikinä minkään Rafaelin tekemän kaunottaren. Sen sydän on nuolella lävistetty, sen silmästä vuotaa kyynel. Lohdutukseksi on joku ohi kulkeva uskovainen kantanut sille kimpun tuoreita tuoksuvia kukkia. Se katselee solaa pitkin ulos avaraan maailmaan, se kuuntuu näkemään sekä sinisen meren että valkean iloisina heloittavat Napolin talot. Se on pantu siihen kuin vertauskuvaksi niistä kahdesta vastakkaisesta tunteesta, jotka aina taistelevat vallasta katoollilaisen sydämmessä: täydellisestä elämän ilosta ja täydellisestä maailman kieltämisestä, samalla kun se on vertauskuva siitä kahdenlaisesta luonnosta, joka meitä tässä parhaallaan ympäröi.

Meille pohjolan lapsille on tuo karu luonto ja sen herättämä mielentila yhtäkkiä kotoisempi

ja tutumpi. Olemmehan me siellä erämaidemme keskessä ja autioiden metsäjärviemme rannoilla oikeastaan vaan erakoita kaikki ja ikävöimme sinne takaisin, jos sieltä joskus lähdemmekin, ja voimme siis täysin ymmärtää sen halun, joka melskeisinä aikoina pakoitti niin monet maailmaan kyllästyneet joko yksikseen tai suuremmissa tai pienemmissä seuroissa vetäytymään luostarimuurien hiljaisuuteen tai kätkeytymään erämaisiin majoihinsa.

Ja me alamme yhä uteliaammin hakea sitä erakon asuntoa, joka piankin pitäisi täältä löytyä.

*

Kauvan emme tarvitsekaan seurata matkakirjan osoittamaa tietä, kun vuoristossa, jossa ei nyt näy muuta kuin tätä vuoristoa itseään, erotamme sen harmaan ruskeasta seinämästä vähän helakammin paistavan muurin. Sen takana, niin sanoo matkakirjamme, asuu erakko Anshelmus, joka tarjoo vieraalle viiniä ja leipää ja ottaa heiltä kiitollisin mielin pienen lahjan, jos he suvaitsevat sen antaa.

Jo näkyekin valkosen muurin yli pienonen kupooli ja risti, ja portti ja sen rautaristikko ja sen läpi pieni pihatto.

Mutta portti näyttää olevan kiinni. Jos on kiinni, niin kolkutetaan.

Seisomme ristikon takana, kolkutamme, mutta ei kuulu vastausta. Olisiko asukas kyllästynyt yksinäisyyteensä ja laskeutunut alas maailmaan. Mutta piha on ruohoittunut, niinkuin ei siellä pitkään aikaan olisi kukaan liikkunut. Keskellä pihaa on hautaristi, nähtävästi vasta pystytetty. Olisiko hän kuollut? Olisiko tuo hänen hautansa? Niin onkin, saamme sittemmin tietää. Vanha erakko on muuttanut pois eikä ole uutta ilmestynyt hänen sijalleen.

Ulkopuolella porttia on kiveen hakattu penkki. Istuudumme siihen ja tarkastelemme rautaristikon äpi erakon entistä asuntoa.

Se on kuin kotkan pesä kiinnitetty melkein kohtisuorasti mereen putoavalle kallion kielekkeelle. Oli hän kuitenkin saanut siihen sopimaan kokonaisen pikku luostarin. Toiselta puolen luonnollisen toiselta tekemällä tehdyn muurin keskessä oleva pihatto on vaan muutamia syliä laidasta toiseen, mutta on siinä ollut tarpeeksi tilaa hänen pienille viljelyksilleen. Pihaton takana on pieni porstua, josta yksi ovi näkyy vievän kirkkoon, toinen hänen majaansa sen kupeella. Emme pääse näkemään, millainen lienee hänen kirkkonsa. Mutta on siinä pieni tapulikin ja tapulin aukinaisessa luukussa pieni kellokin — joka kaikki nyt kuitenkin on muuttunut siksi, miksi se oikeastaan lienee ollut ajottukin: hänen hautapatsaakseen.

Liekö hän saanut rauhansa tässä, liekö ollut tyytyväinen elämäänsä ja tehtäväänsä, kun ne molemmat päättyivät? Niinpä melkein luulisi.

Sillä voihan olla, että hän, niinkuin monet muutkin erakot, oli mies, joka aikoinaan oli kaiken maailman ilot iloinnut ja tyhjentänyt kaikkien nautintojensa maljan tuolla alhaalla tuon Napolin lahdelman aina iloitsevalla rannalla, mikä alusta ei näytä olleen muuhun kuin iloon ajottukaan ja mihin melkein kaikki maailman kansat ovat kuin sitä varten pyrkineet.

Hän kyllästyi siihen, niinkuin kaikki muutkin ovat kyllästyneet.

Hän vetäytyi pois siitä, työnsi ulos purtensa, souti saarehen merelliseen, kiipesi läpi viinimaiden ja hedelmäpuistojen, tunki kiviseen erämaahan, heitti viimeiset hyvästinsä siinä, mihin on itkevän madonnan kuva pystytetty, löysi suojaisan paikan kalliossa ja rakensi siihen majansa.

Maailman huumaavasta melusta ei tänne mitään kuulunut. Mutta tänne *näkyi* kuitenkin kaikki, näkyi kaikki se, missä hän oli elänyt ja nauttinut: Napoli, Vesuvion rinteet, Kastellamare, koko Kaapri ja sitä ympäröivä ääretön sininen meren pinta.

Mutta se näkyi kuin kaukaisena muistona niinkuin ihanana unelmana, jota hän ei enää kaivannut takaisin, kun oli varma toivossaan herä-

täkseen siitä toiseen, hänen tietääkseen vielä iha-
nampaan todellisuuteen.

En tiedä, liekö hän eläessään näin ajatellut.
Vaan siltä minusta ainakin tuntui istuessani hä-
nen minulle suljetun majansa edustalla, jonka
rautaristikossa sunnuntai-illan hiljainen tuuli hu-
mahteli kuin harppua soitellen.

1893

SISÄLTÖ:

	Siv.
Rautatiematka Semmering vuoristossa	1
Ensimmäinen vaikutus Italiasta	10
Venetsiassa	16
Näköala Pietarinkirkon tornista	23
Rooman katakombit	28
Rooman karnevaali	35
Paavin viisikymmenvuotinen riemujuhla	43
Pyhän Paavalin kirkko ulkopuolella muurien	51
Mikael Angelo ja Rafael	60
Freskomaalauksista	67
Fiesolen luostari	74
Kirkkoja ja kirkonmenoja	81
Pisan Campo santo	93
Käynti Genovan hautausmaalla	101
Il traditore della patria	110
Laululintuja	114
Kuvaus Kaaprista	123

KUVIA:

Venetsian suuri kanava
 Forum Romanum
 Pyhän Pietarin kirkko
 Pyhän Paavalin kirkko
 Pyhän Paavalin kirkon luostarinpiha
 Mikael Angelon „Viimeinen tuomio“
 Eräs Rafaelin koristama parveke
 Pyhän Fransiskon kuolema. Vanha fresko Santa Croee'n kir-
     kossa Firentsessä
 Fiesolen luostarikirkon edusta
 Fiesolen rinne
 Via Appia
 Pisan hautausmaa

Hinta 2 mk. 75 p.